

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

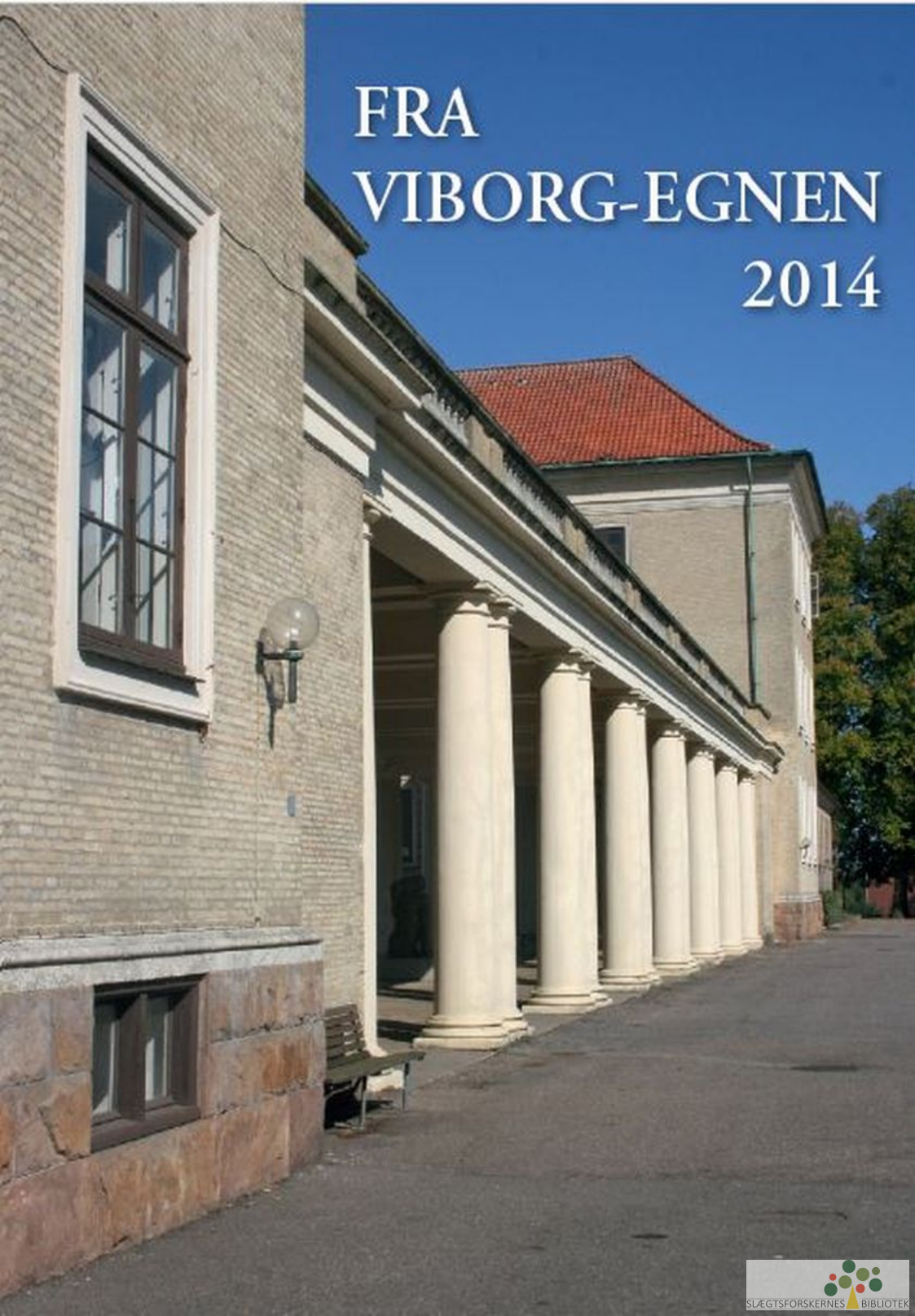
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA VIBORG-EGNEN 2014

FRA VIBORG-EGNEN 2014

FRA VIBORG-EGNEN 2014

Årbog udgivet af Historisk Samfund for Viborg-egnen

79. årgang

FRA VIBORG-EGNEN 2014

er redigeret af

Ole Degn

under medvirken af

Steffen Elmer Jørgensen, Lars Agersnap Larsen, Erik Jørgensen

og Mikkel Kirkedahl Nielsen.

Forsidebillede: Viborg Katedralskoles søjlehal. Foto Ole Degn 2014.

Redaktionen har så vidt muligt forsøgt at respektere ophavsrettighederne til bogens illustrationer. Føler nogen deres rettigheder krænket og gør berettigede krav gældende, vil de naturligvis blive honoreret.

Layout og tryk: Tarm Bogtryk A/S

Trykt i 600 eksemplarer

ISBN 978-87-87235-53-2

Indhold

VAGN KROGH CHRISTENSEN Dreng i Viborg 1945-63	7
PETER MARTIN NØRGÅRD Joakim Skovgaards fascination af græsk vasekunst	86
DANIEL BRUUN OG METTE ELISABETH BRUUN Gamle minder. Fra krigen 1864	95
JENS PUGFLOD JØRGENSEN OG AGNES PUGFLOD JØRGENSEN Breve fra en soldat i Viborg 1912-15	108
Årsberetning for 2013	121
Regnskab for 2013.	126

HISTORISK SAMFUND FOR VIBORG-EGNEN

Bestyrelse:

Jørgen Østergaard, formand, Møldrup.

Ole Degn, næstformand, redaktør, Viborg.

Steffen Elmer Jørgensen, sekretær, Viborg.

Karen Elisabeth Stub, kasserer, Bruunshåb.

Erling Greve Kristensen, Døllerup.

Ruth Møller Sørensen, Batum

Jesper Overgaard, Viborg.

Lars Agersnap Larsen, Viborg.

Erik Jørgensen, Viborg.

Samfundets hjemmeside: www.historisksamfundviborg.dk.

Samfundets ekspedition:

Erik Jørgensen,

Sankt Laurentiivej 16E,

8800 Viborg,

Tlf. 86 62 90 31.

Bidrag til årbogen:

sendes til *Ole Degn*, Mellemhøjen 11, 8800 Viborg.

Dreng i Viborg 1945-63

Vagn Krogh Christensen, født i 1945, fortæller her om sine barndoms- og ungdomsår i Viborg frem til studentereksamen fra Viborg Katedralskole i 1963. Efter eksamen drog han til Århus for at studere. Hvad der videre skete, fortæller han kort i et efterskrift.

Indledning, præsentation

Sandemose har skrevet, at det svundne er en drøm. Det tør nok være en sandhed med modifikationer. En drøm huserer i underbevidstheden og stikker lejlighedsvis sit ansigt op i det bevidste, men lader sig sjældent fastholde i bevidstheden med dens fornuftsbetonede sekundærproces-tænkning. Et faktum er det imidlertid, at vi er historie, og at vi har en historie. Vi har en hukommelse, vores hoveder er fulde af oplagrede begivenheder og deraf afledte følelser.

De er egentlig isolerede fra hinanden, men kædes sammen i tids-, steds- og årsagskategorier i takt med, at de kommer til bevidsthedens kendskab. Hukommelsen bliver til erindring, styret af sammenhæng og personligt overblik. Her kommer det svære så ind: At undgå at falde i to grøfter: Dels for meget styring, dels for lidt styring. For meget styring fører til, at man udelader for meget materiale, for lidt styring fører til, at der kommer for mange enkeltoplevelser, som kommer til at stå uformidlet ved siden af hinanden. I stedet for ordet styring kunne man også bruge ordet refleksion. Jeg har forsøgt at holde balancen ved at holde mig til det, som jeg synes har præget mig som den, jeg er i dag. Det er klart, at det er præget af mit temperament, som er overvejende positivt og optimistisk. Jeg er ikke plaget af traumer fra fortiden, som jeg skal have gjort op med eller bearbejdet. Alt i alt synes jeg, at jeg har haft et godt liv uden de helt store problemer, haft en god familie og bevaret en rimelig humoristisk sans.

Med dette som udgangspunkt har jeg faktisk skrevet løs af karsken bælg. Meget er sorteret fra, resten indgår i en sammenhæng, som jeg føler er den rette for mit projekt: At skrive mine memoirer fra min barndom og

ungdom i byen Viborg indtil min afrejse fra byen i september 1963. Alligevel står man så med to risici: På den ene side er det let at komme til at fornærme nogle, når man videregiver sine umiddelbare oplevelser og tanker fra fortiden. På den anden side kan man komme til at vise sider af sig selv, som man ikke bryder sig om. Men disse risici er jeg parat til at løbe for at give erindringerne autenticitet. Derfor må man bære over med mig, hvis man føler sig trådt for nær. Et andet forhold er, at mine erindringer ikke altid er korrekte, det er erindringer nu engang ikke, og jeg har ikke med grundige studier villet verificere eller falsificere dem. Hvis jeg gjorde det, ville det blive historieskrivning. Jeg laver ikke historieskrivning, men memoirer.

Jegstrupvej

Det første, jeg kan huske, er en fugleunge. Jeg lå i min barneseng med høje sider, da far kom ind med den i hånden. Han havde samlet den op på vej hjem fra arbejde. På det tidspunkt havde han værksted i midtbyen inde bag ved Domkirken og transporterede sig hver dag frem og tilbage på cykel. Bil var der endnu ikke råd til. Det var i slutningen af fyrrerne. Krigen var ikke helt fortid. Midlerne var små.

Vi boede dengang lidt uden for byen i den vestlige side, på Jegstrupvej. En uasfalteret vej, der endte i Ravnstrup efter at have været en tur omkring Jegstrup, som ikke var en by, men blot en samling gårde. Undervejs til Jegstrup kom man forbi militærets øvelsesskydeplads i Margrethelund. Denne heldige placering medførte, at der forbi mit barndomshjem flere gange om dagen kom marcherende snorlige rækker af rekrutter, som skulle ud og øve sig i den ædle skydekunst. Jeg kan huske, at jeg på et vist tidspunkt blev så betaget af soldaternes marchmæssige færdigheder, at jeg besluttede mig til at deltage, jeg gik simpelthen ind i geledet mellem soldaterne. Det gik selvfølgelig ikke godt: De tog mod forventning slet ikke hensyn til lille mig, jeg slog mig på deres støvler og måtte skyndsomst hoppe ud af geledets taktmaskine igen. Siden hen blev jeg militærnægter.

Til Jegstrupvejs herligheder hørte også nogle sideveje. Umiddelbart efter vores hus drejede Elmevej til højre, hvor jeg tilbragte megen tid med at lege, kigge i kloakriste og cykle. Min far, der var god til at svejse, havde til min tre års fødselsdag fremstillet en lille tohjulet cykel. Ved anvendelse af min dengang karakteristiske foretagsomhed og energi lærte jeg at cykle på den i løbet af relativt kort tid. En dag tog det mig. Alt imens jeg sang mit kælenavn Baddebaddejølle. Det skulle betyde Bassebasserulle.

Jegstrupvej. Foto i Viborg Lokalhistoriske Arkiv.

Gadens kloakriste var omgærdet af megen mystik. En gang om året kom der en vogn, som med lange skovle rensede kloakkerne, og der kom ved slige lejligheder mange interessante ting for dagens lys. Opmuntrede heraf gik vi, min ven Bent og jeg, i gang med dem, smed ting derned og fiskede ting op dernede fra. Min kusine Britta overtalte vi til at smide sit dagmarkors derned, idet vi beroligede hende med, at det ville komme op igen. Vores optimisme blev naturligvis gjort til skamme. Men alligevel fortsatte vi vores kloakaktiviteter, indtil jeg en skønne dag fik min tommelfinger i klemme i en kloakrist, så det yderste led flækkede. Den dag har jeg to negle på min venstre tommelfinger.

På den anden side af Jegstrupvej, hvor Sverrigsvej nu ligger, gik der en markvej, som førte ned over jernbanen til Katmosen, et Eldorado og et Paradis, som kunne hensætte min moder i skræk og rædsel, når jeg benyttede mig af hendes optagethed af mine yngre brødre og foretog lærerige ekskursioner ned efter frøer og salamandre, alene eller sammen med min bedste legekammerat Bent. Det var muligvis en af grundene til, at vi flyttede lidt nærmere byen et par år senere.

Jegstrupvej 44. Privat foto.

Vi boede til leje på Jegstrupvej. Udlejeren hed Cramer. Han var lastbilchauffør. I tilknytning til huset var der et mindre garageanlæg op ad Elmevej umiddelbart efter hjørnet. Foran portene var der her altid stablet en række store tønder op, oven på hinanden i to lag. En af mine udvalgte lege var at stille mig op på en overtønde og så rokke frem og tilbage i adstadigt tempo. Uheldigvis faldt tønden på et vist tidspunkt, jeg nedeunder, tønden ovenpå med et brækket ben til følge. Så fulgte et ophold på sygehuset, to måneder var det vist, med verdens flotteste gipsben – fra lysken og helt ned til tærne, det var det venstre. Det forlenede mig med en vis helteglorie. Jeg var fem år og husker endnu, hvor ondt det gjorde, da gipsen blev klippet af med en stor tang, og lægen tvang mig til at bøje det ben, der havde været strakt ud i to måneder.

Min mor kunne ikke lide fru Cramer. Som min moder – på det tidspunkt – havde fru Cramer selv tre børn – også drenge, og hun gik meget op i, hvem der var dygtigst til hvad hvornår. Og da en so altid synes bedst om sine egne grise, kunne det aldrig gå godt i længden. Men da huset samtidig besad en del mangler, blev det efterhånden til en hel buket af

tidslær, som det blev for meget at samle på. Der var lokum i gården. Der var rotter i ejendommen, og de gnavede huller i gulve og paneler, så det kunne høres om natten. Det fik min bror Per til at udtale de berømte ord: »Jæ' er bang, når rottern de snaver!« Der var i øvrigt et lille stykke have bag garageanlægget, men den måtte vi som lejere ikke bruge. Gården måtte vi somme tider heller ikke opholde os i, for som Cramers drenge sagde: »Det er åres gård!«.

Længere ude ad Jegstrupvej lå Vesterled til højre. Som Elmevej førte den op til Kirkebækvej, en noget mere udbygget og civiliseret vej end Jegstrupvej. Den var nemlig asfalteret. Længere ude til venstre lå Oskar Pedersens herlige gård, hvor jeg tilbragte megen tid med at lege med datteren Jytte og gårdens dyr, og hvor jeg for første gang var med til at slagte høns og oplevede det interessante fænomen, at dekapiterede høns godt kan løbe rundt i flere minutter. Jytte blev min første kæreste, og Oskar Pedersen blev udnævnt til svigerfar. Ingen dikkedarer der. Ude til venstre lå Dannevang helt for sig selv og langt uden for byen, en højst underlig placering, der stillede beboerne i et lidt mystisk lys. Var de helt normale, dem der boede der? Vi turde ikke gå derned. Det lå nu heldigvis også alt for langt væk. Det var min mor helt tilfreds med.

Der boede også mennesker derude i vestbyen. Et par huse fra os boede gamle fru Nielsen, som havde en legetøjsbutik inde i Mathiasgade. Hun havde flere børn, blandt andet et, der havde sanktvejsdans eller rettere sagt huntingtons chorea. Han boede på et hjem for handicappede. Når han kom hjem på besøg gjorde det et stort indtryk på os, at han kom vaklende der med sine staccato bevægelser. Men da vor mor sagde, at man ikke stillede sig op og gloede på folk med handicaps, fik vi hurtigt vore studier i »sanføjddans« overstået. To andre sønner var Egon, der fik en blikkenslagerforretning, og Rudi, som overtog legetøjsforretningen. På det andet hjørne af Elmevej og Jegstrupvej boede maler Hansen, automaler hos Peter Henriksen. Han var en rar mand, tog også sin cykel på arbejde hver dag. Han havde flere børn, hvoraf jeg kan huske Gertrud, som spillede klaver ovre på Gymnastikhøjskolen, og to sønner, som blev kaldt Buddi og Beber. Lidt længere ude boede el-installatør Vissing. Han havde en datter Ulla, som jeg senere kom til at gå i skole med på Vestre Skole. På Elmevej boede Bent, min bedste ven, sammen med sin storesøster Lis og deres forældre. Han kom jeg i klasse med. Bents far var i øvrigt telefonmontør, et dengang meget beundret erhverv, hvor udøveren ved hjælp af påspændte skinner kunne klatre op i toppen af selv den højeste telefonmast og bringe sig uskadt ned igen.

Men alt i alt var det helt klart livet i vores lille familie, der optog os mest, selv om jeg i hvert fald havde kraftige følere og antenner ude i det omgivende samfund. Hvis jeg skulle kritisere noget ved mine forældres dispositioner i min barndom, måtte det være, at vi børn kom for tidligt i seng. Jeg husker, hvordan vi på lyse sommeraftener lå og forsøgte os med at sove, mens gadens andre børn løb ude på Elmevej og legede tagfat.

Slesvigsgade

Huset

I 1950 købte min far hus og værksted i Slesvigsgade. Der var for lidt plads inde i Skolestræde, hvor han var startet. Han skulle give 50.000 kr. for hele herligheden, lånte pengene i Handelsbanken, og med morbror Niels og morbror Poul som kautionister lod det sig fint arrangere. Sælgeren var en handelsmand ved navn Alfred Hansen, en rar mand, som gav lidkøb på Hjarbæk Kro en hyggelig eftermiddag, hvor jeg desværre gled i noget mud-der og fik en flænge i mit højre lår. Arret derfra indgår i min ar-samling,

Slesvigsgade 6, med Henrik og Per. Privat foto.

som er et tydeligt bevis på min heltemodige og farlige barndom. Andre ar sidder på begge knæ, højre arm og venstre lår. Vi flyttede som sagt nærmere til byen, omtrent 400 meter. Forbi sidevejene Vestermøllevej og Granvej, over den nye Ringvej, som man var begyndt at forberede. Her stod der en stor flok stenhuggere på en lang række og huggede skærver til at fylde i den nye ringvej. 12-15 Jens Vejmander i fri dressur. I virkeligheden var det nok beskæftigelsesarbejde, arbejdsløsheden var stor dengang.

Bag ved Slesvigsgade lå der en hel række kolonihaver. Vi havde faktisk selv en af dem. De blev alle inddraget, for at der kunne blive plads til den nye vej. Det areal, der ikke blev brugt til dette formål, anvendtes senere til opførelse af Toftegården. På den anden side af Ringvejen opførtes Ringparken, hvis ungdommelige beboere Fredensgade- og Slesvigsgade-børnene havde et lidt ansændt forhold til. Det var ikke ualmindeligt dengang, at der var spændinger mellem byens forskellige kvarterer. Så kunne der være sammenstød mellem deciderede hære udstyrede med træsværd, stokke, skjolde, hjelme osv. I vores område havde vi også kampe mod Ramsvej-ungerne og nogle gange Digterpark-ungerne. Og man skulle ikke gå ned i Ibsgade efter mørkets frembrud.

Det nye værelse i Slesvigsgade 6. Privat foto.

Vores nye hus var et klart fremskridt, bygget i 20'erne. Det var et tofamilieshus, der var altså lejere på 1. sal: Mathiesens hed de. Manden hed Kaj, konen kun fru Mathiesen, en stor søn Jørgen, en datter Kirsten og en yngre plejesøn Mogens. Et arrangement, som vi levede udmærket med. Mathiesens var flinke og omgængelige, og de mindste børn legede vi udmærket med.

Vi havde nu fået indendørs træk og slip, selvfølgelig til fordeling mellem de to familier. Der var kakkellovnsfyring i begge lejligheder, men far lagde dog snart centralvarme ind i huset med hjælp fra min fætter Anders Verner, der på det tidspunkt var kommet i lære som smed i Vesterbølle. Badeværelse fik vi dog ikke lige med det samme. Men et andet fremskridt var et værelse i kælderen med trægulv, håndvask med varmt og koldt vand samt en lyskasse, som gav et fint lys i rummet. Det bedste ved værelset var dog fodboldspillertapetet. Hernede sov vi tre store, jeg og Henrik og Per, mens Kaj, som blev født efter, vi var flyttet til Slesvigsgade, sov i fars og mors soveværelse. Han var som den yngste en smule forkælet, men måtte til gengæld døje mange strabadser, da han legede med på de stores præmisser.

Mathiesens flyttede til København, hvor de egentlig kom fra. Jeg har været omkring 10 år. Nogle nye flyttede ind. De hed Eilenberger. Han var militærmand, hun var hjemmegående og ikke ret gammel. Hun kedede sig vist gudsjammerligt ved at gå hjemme, selv om de havde to-tre børn. Jeg var af og til oppe og snakke med hende, når hun var alene med børnene. Hun har været omkring 20 år. Han var flyversoldat og arbejdede således i Karup, og en skønne dag sagde de op og flyttede derud. Det var et kort bekendtskab.

Da vi blev lidt større, begyndte mor at arbejde som sygeplejerske, hvad hun oprindeligt var uddannet som. På sygehuset lærte hun en elev at kende, Gerda Knudsen. Hun var gift med en seminarieelev, Jørgen, som også var officer af reserven. De blev vore sidste lejere. Jørgen gik på sidste år af læreruddannelsen i Skive, og da han var færdig, blev han ansat i Løgstrup, hvor de fik en lærerbolig. Der flyttede de så ud. Far og mor holdt forbindelsen ved lige med dem igennem mange år. Far holdt endda forbindelse med Gerda, selv efter han var blevet enkemand og hun fraskilt. Det bør retfærdigvis nævnes, at der ikke var nogen som helst amoriner i luften. Tror jeg nok.

Da Knudsen var flyttet, gik mor i gang med kommunen for at få den øverste lejlighed nedlagt, vi kunne godt selv bruge det hele. Men da der var ganske stor boligmangel stadigvæk midt i 50'erne, var det lettere sagt end gjort. Mor måtte ned og snakke alvorligt med borgmesteren, Ringgaard-Christensen, og forelægge ham familiens pladsmæssige trængsler, før

hun kunne trække sig sejrrikt tilbage med et helt hus. Førstesalen blev nu indrettet til soveværelse, badeværelse og to børneværelser. Nu var der plads til alle. Oppe på anden sal var der et udmærket værelse. I kælderen var der stadigvæk det gamle børneværelse. I vaskekælderen blev der sat bruser op, og fyrrummet, der var blevet fjernvarmerum, blev et skattet fest- og hyggerum og senere bar og arnested for mangan en festlig sammenkomst for gamle så vel som unge mennesker.

Mors Arbejde

Som sagt arbejdede mor mere og mere på sygehuset, Viborg Amts og Bys Sygehus. Hun var blevet uddannet under krigen, men på grund af børnefødsler havde hun besluttet sig til at gå hjemme de første år. Men allerede før vi begyndte at gå i skole, syntes hun godt, at hun kunne begynde igen. Der var vel også brug for pengene. Jeg mener, hun startede på øre-, næse-

Sygeplejerskedimission ca. 1942. Mor står yderst til venstre af de tre i bageste række. Privat foto.

og halsafdelingen, som lå op mod jernbanelinjen bag godsbanegården. Man kunne gå den vej ind på sygehuset, hvad vi godt kunne huske fra dengang, Henrik var indlagt til observation for børnelammelse. Vi kunne kun besøge ham ved at stå på en stige og kigge ind gennem vinduet til ham.

Afdeling Ø var et hyggeligt sted, hvor vi godt måtte komme og hente mor, når hun var færdig. Og så havde de fjernsyn i fællesstuen, hvor man godt måtte komme og kigge med, når der var noget godt, Svend Pedersen f.eks. Fjernsyn fik vi ikke før i 60, så vi måtte se television uden for hjemmet. Andre gode fjernsynssteder var Sørens Bageri over for Katedralskolen, hvor vi gik med VGF'erne, når der var redskabsgymnastik med de suveræne russere.

Mor blev ikke ved med at være på afdeling Ø. Senere var hun i en lang periode på Afdeling M5, en afdeling med kræftpatienter. Det var hun meget optaget af. I det hele taget gik hun meget op i sit arbejde. Vi hørte meget derhjemme om de oplevelser, hun havde haft i løbet af dagen eller om natten. Nattevagt var hun dog sjældent, det frabad hun sig af hensyn til familien. På medicinsk afdeling kunne vi ikke komme og gå som på afdeling Ø. Men vi var også ved at blive større og selvstændige og fik som sagt eget fjernsyn i 1960. En sjov ting husker jeg fra denne periode: Far tog sommetider ud for at hente mor efter aftenvagt. Enkelte gange fik jeg lov til at komme med. Så gik vi først til 9-forestillingen i Kino eller Fotorama. Den var færdig ved 11-tiden. Så passede det med, at vi smuttede rundt og hentede hende. Hvad de mindre brødre lavede på det tidspunkt har jeg tit tænkt på, de har vel sovet. Mors behov for at blive transporteret blev mindre efterhånden, hun blev den lykkelige ejer af en Velo-Solex, og senere fik hun kørekort, som hun bestemt ikke misbrugte.

Efter medicinsk afdeling arbejdede hun en periode som skolesygeplejerske sammen med doktor Kromann. Hun ville gerne prøve andre ting inden for sit fag, og jeg tror også nok, at hun ville have mere dagarbejde, normale arbejdstider så at sige. Efter jeg var flyttet hjemmefra, arbejdede hun en længere periode på Viborg Øst, også kaldet statshospitalet eller mindre pænt sindssygehospitalet. Hun havde aldrig glemt, at hendes bror Holger havde været indlagt dernede i over 20 år. Mor sluttede sit arbejdsliv på Blichergården, det nye plejehjem, som blev bygget i det nederste hjørne af Digterparken.

Da mor således arbejdede uden for hjemmet, ved nærmere eftertanke også, da vi boede på Jegstrupvej, var den daglige husførelse lagt i hænderne på betalt hushjælp. Vi havde det, der hedder »ung pige i huset«. Det var almindeligt, at unge piger dengang efter afsluttet skolegang brugte et års tid på at lære husholdning, børnepasning og andre nyttige ting, før de selv

senere skulle starte familie op. Vore unge piger var ikke alle lige dygtige, slet ikke dem, vi havde på Jegstrupvej.

Jeg husker dog Karen, mestendels fordi hun senere blev gift med en lokal gøgler, Nellegøj, hans kunstnernavn var Slaskus fra Damaskus. Hende var mine forældre godt tilfredse med. De øvrige piger husker jeg ikke ret meget om, de var ganske anonyme, men mine forældre kan berette om interessante episoder med omsorgssvigt, for eksempel dengang Per og Henrik dukkede op inde på værkstedet i Slesvigsgade i bar røv, mens den unge pige underholdt sig med nogle håndværkere, der var i gang med noget vejarbejde uden for huset.

Min far havde øjensynligt startet værkstedet op, før vi var flyttet ind i huset i Slesvigsgade. Herfra kan jeg huske tre udmærkede piger, hvis kvaliteter var af vidt forskellig art.

Den første hed Gunhild. Hendes forældre, det vil sige hendes mor og dennes mand, boede i en lille førstesalslejlighed ude på Århusvej. Det var meget småt, men moderen var velmenende og rar. Manden Magnus var tung og døvret, men gjorde ellers ingen fortræd. Hele vores familie var en gang inviteret til kaffedrikning ude hos dem. Det var ganske hyggeligt, børnene fik sodavand. Ikke almindeligt dengang. Gunhild var spinkel, mørkhåret og mørk i huden, så hvem hendes far var, gad jeg nok vide. Hendes øjne var dybtliggende og melankolske, men kunne dog bryde ud i smil, når det tog hende. Hun interesserede sig for os børn og lavede aktiviteter og sjov med os. Jeg glemmer hende aldrig for de ture på ski, hun gav os mulighed for at foretage. Hun havde et par gamle ski, som vi fik rigget til på en god vinterdag, og så var det ellers ned på Petroleumsbakken, som lå nede på den anden side af den gamle jernbanebro. En anden gang løb vi ud til Århusvej, der hvor hendes mor og Magnus boede. Jeg tror, der vankede en forfriskning derude. Til trods for hendes sportslige foretagsomhed var hun en flittig cigaretryger. Hun blev senere gift med en maler i Skive, hvor jeg traf hende flere gange, da jeg selv flyttede til denne i øvrigt udmærkede by.

Den anden pige, vi havde, hed Anne Marie, en buttet skønhed fra Bjerling. Hun var mere problematisk, var kommet i gå-i-by-alderen og meget interesseret i sexuallivets forunderlige verden, hvilket betød, at hun underholdt os med, hvem der kom på Ulriks Bar og andre af byens prominente beværtninger, for eksempel »Det gloende røvhul«. Vi lærte også, at der var nogle, der var røvpulere. Så langt var mors seksualundervisning endnu ikke kommet. Men hun påvirkede os sprogligt så meget, at min mor til sidst sagde hende op. Jeg mener også, at hun lagde op til små erotiske julelege med mig, der på det tidspunkt var ved at komme i puberteten.

Den tredje og sidste pige hed Hanne. Hun kom ude fra Øby og tog hver dag bussen ind til Viborg. Hun var en lang bønnestage, ikke alt for klog, men god til det hun skulle: Fodre familien af og gøre rent. Vi børn kunne efterhånden passe os selv og lege med hinanden. Hun elskede at spille på vores klaver, med den samme ostinatbas til alle de melodier, hun kunne. Specielt var hun vild med Klaus Jørgen. Da hun sagde op, besluttede mine forældre, at det skulle være slut med betalt hushjælp. Når vi hjalp til med det hele, kunne vi spare de penge, der var jo nok andet at bruge dem til.

Fars arbejde

Far havde et værksted, en stor firkantet bygning med en rektangulær gård foran ud mod gaden. I bygningen var der to store porte, således at der kunne køres to biler ind i hver side. Ovre til højre stod der en båndsav, en fræsemaskine, en maskinhammer og et arbejdsbord. Der var også et separat kontor med skrivebord, pengeskab og andre skabe. Ude foran kontortvinduet var der en stor kasse, hvor værkstedets gamle jern blev smidt hen. Når den var fyldt op, tog vi min fars tohjulede skubbetrækvogn med håndtag forrest, læssede indholdet op og kørte med det gennem byen ned til Morten »Ben« i Nytorvgade, hvor det blev solgt for 5 øre kiloet, aluminium kostede dog 20 øre kiloet. Da vi kunne transportere mellem 100 og

*Far i arbejdstøjet.
Privat foto.*

Sjov i værkstedsgården. Privat foto.

200 kilo, gav det en pæn skilling til fælles snold i købmand Jeppesens lille butik oppe for enden af gaden.

Værkstedsgården var vores sportsplads i weekenden, og når der ellers ikke holdt biler og spærrede for vores udfoldelser. Den var velegnet til fodbold, håndbold og badminton. Portene for enden fungerede fint som mål, så vi kunne spille til to mål, og når det drejede sig om badminton, havde vi et havenet, som kunne stilles op støttet af barduner, banen tegnede vi så med kridt. Når min far havde oplagret tømmer og brædder til brug for fremstilling af lastbillad, blev fod- og håndboldspillet forrykket til eksercerpladsen eller til den lille bane ovre ved Ringvejen, hvor Jet-benzin og bager Doktor nu ligger.

Far havde den fornemme titel karetmagermester. Han mente selv, at det var sket ved en tilfældighed, men titlen hang ved, selv om han aldrig havde lavet hjul eller kareter. Vi børn var dog ganske fornøjede med betegnelsen, da vi mente, at det forlenede os med en vis aura, når det blev offentliggjort, at vort fædrene ophav hengav sig til en så fantasifuld næringsvej. Men for at sige det, som det var: Han var autoopretter eller pladesmed, hans svejsemæssige kompetencer er blevet omtalt tidligere, og han var virkelig ferm til mange ting. For eksempel madlavning, han havde styr på familiens ernæringsituation, da vi gik over til ingen hushjælp at have. Men det allervigtigste: Han var hjemmearbejdende, vi kunne altid få fat på ham, hvis der var brug for det. Vi kunne altid gå ud på værkstedet. Dog måtte

vi ikke lege derude. Det var det for farligt til. Da vi blev større, fik vi lov til at hjælpe med, for eksempel, når der skulle slås søm og skrues skrues i nye lad, når der skulle skrubes maling af skærme, når der skulle hentes reservedele til bilerne, når der skulle gås ud med regninger og mange andre ting. Sidst men ikke mindst, når værkstedsgården og gaden skulle fejers eller ryddes for sne.

Far var udlært hos Harald Sørensen under krigen. Hans søster Petra var på det tidspunkt gift med Harald, hvilket sikkert havde medvirket til læreforholdet. Alt i alt var det klogt af ham at blive udlært håndværker i en periode, hvor antallet af ufaglærte var stort. Efter sin læretid var han meldt ind i fagforeningen i to måneder, men så startede han for sig selv i Skolestræde. Hans forretning hed Viborg Karosseriværksted. Og i Slesvigs-gade havde han i begyndelsen en kompagnon, der hed Mikkelsen, som imidlertid snart blev købt ud.

Der var nok at lave i begyndelsen af 50'erne. Der var til stadighed 5-6 mand i arbejde på værkstedet, der var en svend, der hed Hedehus, og en, der hed Franz Marmurowitz, han var fra Polen. Han havde en søn, der hed Jan, og en kolonihave, hvor vi engang besøgte hele familien. De andre ansatte kan jeg ikke rigtigt huske, blot at far havde meget travlt og arbejdede en del over. Men da hans indtjening ikke var så stor til trods for arbejdstiden og de mange ansatte, blev virksomheden trimmet, så den omfattede far selv, en svend, en lærling samt af og til en arbejdsdreng. Far var for flink, han var ikke god til at skrive regninger. Han indrømmer gerne i dag, at han aldrig har været den store forretningsmand. Han havde ikke lært noget om at drive forretning, men han havde en revisor, en skæg fyr, som hed Brynjolf Petersen, og som tidligere havde haft et sagførerfirma. Brynjolf Petersen røg cigarer og kom rundt i byen på cykel, hvilket var ret imponerende hans korpus taget i betragtning. Han var en brysk type, ikke uden humor og friskhed. Vi var engang inviteret ud i hans kolonihave en søndag eftermiddag. Det var smadderhyggeligt og morsomt, Brynjolf var en underholdende mand. Til trods for fars merkantile amatørisme, var der håndværksmæssigt i perioden nok at lave, så vi led ingen nød, specielt ikke, da mor også tjente penge.

Jeg vil inddele de mennesker, der kom på værkstedet i tre grupper, kunder, venner og ansatte. Kunder havde vi børn kun et perifert kendskab til, undtaget naturligvis dem, vi gik med regninger hos. For eksempel husker jeg den flinke vognmand Flarup, som boede nede i Toldbodgade og altid betalte sine regninger, når vi kom med dem. Det var langt fra alle, der havde den gode skik. For eksempel vognmanden Laurids Utilfreds var svær at få penge fra.

Venner gik det lidt bedre med. Lad mig nævne maler Jønsson, som havde værksted på Kirkebækvej, hvor den store Q8-benzinstation ligger i dag. Han og far fik sig jævnligt en bajer sammen, de skaffede jo kunder til hinanden. Jønsson, der var passioneret cigaretryger, ejede ikke det, der lignede et udsugningsanlæg, så hans lunger må have set forfærdelige ud. Han blev ej heller ret gammel. En anden af fars venner var Vilner Poulsen, SAAB-forhandleren. Han dukkede op ved fyraftenstid og fik sig en bajer, ofte i selskab med sin søn Verner, der senere overtog forretningen efter sin fader.

Den forbindelse gjorde, at det var helt naturligt at vi kom til at køre SAAB, men vi startede et helt andet sted. Den første bil var en Chevrolet sportsmodel, tosædet med to ekstra sæder, der kunne klappes op bagved. Den var rød og passede ikke til familiens størrelse. Den næste var en Ford V8, som far købte som vrage og selv satte i stand, så den blev ganske flot. Den passede bedre i størrelse, men den havde vi ikke ret længe. Den er sikkert blevet solgt for ussel mammon lige som Chevroletten. Så kan jeg huske, at vi fik en Adler, en elegant lav bil. Den havde vi en del år – og så vil jeg egentlig mene, at vi gik over til SAAB.

Tilbage til værkstedet. En helt speciel type var Rasmus Nielsen, som var margarinegrosserer. Han kom tit omkring, når han havde været ude hos sine margarinekunder. Når han kom, var det altid med et »Frisk vand i karrene!« eller »Herrens venner ingensinde mødes skal for sidste gang«, og når den var høj nok, kunne han finde på at synge følgende sang: »Vi kan sagtens være glade, når vi får, hvad vi kan li', skål for den, der løste glassets gåde og fandt på, hvad der sku hældes i«. Der blev altid drukket Thor, da en af fars venner var Vagn-Thormand, kaldet således, fordi han havde Thor-depotet. Det lyder, som om der blev drukket dagen lang, men det skal siges til min fars ros, at det kun skete efter arbejdstids ophør og kun tog en times tid. Min mor var dog undertiden irriteret på det lille muntre selskab, der af og til havde det lidt for muntert.

Men dem, vi omfattede med særlig interesse var fars lærlinge. Han kunne bedst lide dem fra landet. De var af den rette støbning, flittige og kunne tage tingene af sig selv. Det betød vel også noget for ham, at han selv var kommet ind fra landet for at blive udlært i byen. Den første lærling hed Agner og var fra Stoholm. Han var høflig og genert og ganske dygtig også. Da han var udlært, blev han ansat et andet sted. Så blev Visti Drejer ansat. Han var ude fra Mønsted og spillede fodbold i sin fritid. Hver mandag kunne vi læse om ham på sportssiderne i *Viborg Stifts Folkeblad* også kaldet Stiften. Visti var også dygtig. Da han var udlært, blev han ansat som svend og var som sådan hos os nogle år. Han led af en arvelig sygdom og blev

ikke så forfærdelig gammel. Vi havde også hans fætter, Per Drejer, også en god fyr, som senere startede for sig selv som autoopretter i Mønsted. Den bedste var dog Johannes Nielsen fra Sønder Rind, som også var hos os som svend, før han blev ansat som værkfører på et større Viborgværksted.

I det hele taget blev det sværere at klare sig i konkurrencen med de store bilværksteder, som arbejdede med specielle mærker. Så i 1979 solgte far sit hus og værksted til mekaniker Ivan Sloth og tog arbejde hos Hjemmeværnet. Her fortsatte han, til han blev pensioneret.

Omgangskreds

Far og mor havde ikke en stor omgangskreds, det havde de ganske enkelt ikke tid til. Arbejde og fire børn gav ikke de optimale betingelser for den i dag meget vigtige del af tilværelsen. Deres netværk var primært familien, men blandt naboer og kunder var der nogle, der med tiden udviklede sig til at blive gode og nære venner. De var altid inviteret med, når vi havde efterkonfirmationer. Fra gruppen af kunder kan jeg ikke lade være med at nævne Emanuel Friis Kjær, som var ejer af en stor gård ude vest for Viborg, Ulriksdal. Han var en livsglad person, kunne godt lide at få en øl i ny og næ, og når han kom i stemning, kunne han ikke lade være med at synge. Han sang gerne »Lille mor«, når han var i det sentimentale hjørne. Under tiden stak han os en en- eller tokrone. En anden af fars gode venner var blikkenslager Egon Nielsen, som var vokset op på Jegstrupvej. Han var socialdemokrat og ville gerne diskutere politik. Det var lidt af et paradoks, at han med sin politiske holdning var indehaver af et VVS-firma. Men det havde han ingen problemer med. En tredje, jeg husker godt, var bagermester Hjersing Nielsen nede fra Mogensgade. Han havde i sin ungdom taget realeksamen fra Katedralskolen og havde haft en del af de lærere, som jeg også havde. Det fik vi tit en vældig snak om.

Blandt naboerne skal først nævnes købmand Peter Jeppesen, kaldet Jeppe. Han havde en lille forretning oppe for enden af gaden. Han var den nærmeste af alle de købmænd, som vi havde i kvarteret på det tidspunkt. Lad mig nævne Eivind Jensen længere henne mod Skottenborg, Knudsen i Fredensgade, Bangshøj over for Vestre Skole, Nielsen i den anden ende af Slesvigsgade, foruden købmanden i Toftegården og Brugsen i Ringparken.

Jeppes biks var langt fra den største af alle disse købmændsforretninger, snarere tværtimod, men han holdt skindet på næsen ved at sælge slik til de ansatte på Hansen og Smedegård, et lædervarefirma, der lå skråt over for hans forretning på Jegstrupvej og strakte sig ned bag vores hus i Slesvigsgade. De ansatte købte i øvrigt også en stor del af deres kolonialvarer hos Jeppe, når de nu alligevel var inde og holde pauser hos ham i forretning-

gen. Tit bestilte de varerne til senere udbringning, og så kom jeg og mine brødre ind i billedet som bydreng. Jeppe havde en fin gammel budcykel med bagagebærer over forhjulet. Vi blev også brugt, når der skulle hentes cigaretter og slik hos grosserer Lauritsen på Vesterbrogade.

Jeppe havde et ugleagtigt udseende og var altid forkølet. Men han var flink og betalte pænt for vore små ydelser. Rygterne ville vide, at han havde været lidt for meget på hat med tyskerne under krigen og derfor var blevet straffet efterfølgende. Det spurgte jeg ham nu aldrig om. Vi havde kontobog hos Jeppesen, så betalte man med jævne mellemrum det, der var blevet skrevet op i den. Kender jeg min mor ret, har der aldrig været problemer i den ordning. Det var en betryggelse at blive sendt til købmand med alle indkøbene skrevet op i forvejen. Hvis ikke, var jeg en klovn til at glemme, hvad jeg skulle have. Så måtte jeg ringe og høre, hvad jeg havde sagt ja til at hente. Jeppe var meget forstående. En periode havde han sin søn, svigerdatter og tre børnebørn til at bo til leje på sin førstesal. Dem kom vi til at lege med, de hed Linda, Jørgen og Lasse. Jeg husker dem godt nok mest, fordi de havde en grammofon, og til den havde de Anders And-plader. Det var en kæmpeoplevelse for os, der hverken havde fjernsyn eller grammofon. De flyttede dog til København med deres forældre. Faderen, der var jernbanemand, blev forflyttet.

Over for os i nummer 7 boede gamle Fru Laursen, en elskelig hvidhåret dame, der røg cerutter. Hun var enke og boede alene. Hun må have været omkring de 80, havde en datter Irene, som boede ovre i Ringparken, og som må have været mellem 50 og 60, hun var ugift. Fru Laursen havde også en søn, der hed Åge og var murer. Min mor og Fru Laursen var rigtig gode veninder. Hvordan det kom sig, er jeg den dag i dag ikke klar over. Da fru Laursen ikke var for godt gående, foregik deres kaffeslabberaser oftest i nummer 7. Så lugtede der herligt af cerutter ovre i hallen, når vi skulle over og hente mor hjem til aftensmaden og lytte lidt med ved fru Laursens køkkenbord. Muligvis har min mors profession været medvirkende til oprettelsen af deres gode forhold. Hun kunne godt lide at hjælpe andre. Hendes profession var faktisk et kald. Og de snakkede naturligvis meget sygdom.

I nummer 9 i stuen boede Ejvind og Asta Liebach, han var postbud, hun var noget fagforenings noget. De havde tre børn, John, som var på vores alder, Eva, som var lidt yngre, og så en mindre en, hvis navn jeg desværre ikke kan huske. Hende beskæftigede jeg mig aldrig med. Og sandt at sige var John et anliggende for Henrik og Per. De var specialister i at lave bål i vores have. Eva var et anliggende for Kaj, som hun satte en stor ære i at opdrage på. Liebachs var af og til ovre i haven til en øl, en

dårlig idé, da han lejlighedsvis ikke kunne styre sit alkoholindtag og efter sådanne lejligheder godt kunne dele øretæver ud, når de kom hjem. Så samværet med dem blev lidt anstrengt. De flyttede efter kort tid og blev senere skilt.

Mine forældre havde en svagthed for sære eksistenser. En sådan må tøm-
rer Dahl fra Fredensgade siges at være. Hans hænder var plagede af gigt og
meget deformerede. Ellers lignede han mest af alt en afpillet fugleunge.
Han var en taktsom mand, tidligere kommunist, gik meget op i det al-
ternative, som også dengang havde sine svorne tilhængere. Han kiggede
tit over til kaffedrikning og sundhedsdrøftelse i Slesvigsgade. Og var der
nogle småting, der skulle repareres, gav han en hjælpende hånd. Han hjalp
blandt andet med at lave et stakit i Hjarbæk. En anden skæv eksistens
var Egon Wang-Holm, en tidligere kordegn ved domkirken. Han og hans
kone havde på kort tid fået fem børn, det var ikke noget problem, men hun
blev psykisk syg og var i længere perioder indlagt på Sindssygehospitalet.
Det var noget af en nedtur for den tidligere kordegn, som var søn af en
kongelig kammersanger og svigersøn til den navnkundige lektor Jeppesen.
Wang-Holm snakkede godt med mine forældre og kiggede af og til ind til
en kop kaffe. En tid prøvede han at slå sig igennem som sælger; hvordan
det gik med det, husker jeg ikke. Han tog sig pænt af sine mange børn,
hvoraf jeg gik i klasse med Niels. De boede i en treenhalvværelses lejlighed
ude på B.S. Ingemannsvej.

Slesvigsgade havde en vaskemaskineklub. En gruppe mennesker med
Mikkelsen nede fra sandvejen som primus motor havde i fællesskab ind-
købt en elektrisk vaskemaskine, som så blev flyttet rundt mellem husstan-
dene i en bestemt orden. Far og mor var med på ideen, det var simpelthen
for træls med den månedlige storvaskedag i vaskekælderen. Det var noget
nemmere med en robust vaskemaskine med tørretumbler, selv om den var
fælles. Mor købte selv en elektrisk rullemaskine efter kort tids forløb, og
jeg tror ikke, at vaskemaskineklubben holdt mere end et par år, så var den
blevet overhalet af tidens gryende individualisme og velstand. Vi købte en
selv.

Fars familie.

Min oprindelse fortaber sig en smule i mørket. Jeg har aldrig mødt min
biologiske far. Min mor var en såkaldt falden kvinde, som kvinder jo blev
tituleret, når de havde fået afkom uden for ægteskabet. Hun var på et
tidspunkt faldet for en charmerende mekaniker ved navn Hans Folmer
Jørgensen, som havde kvitteret ved at gøre hende med barn. Det var na-
turligvis ikke til måde i min mors indremissionske familie, som på det

*Bryllup 1946.
Privat foto.*

nærmeste slog hånden af hende. Selvfølgelig gjaldt det ikke hendes yngre søster Augusta, sammen med hvem hun havde brudt sin faders vilje ved at tage uddannelse som sygeplejerske. Moralen var klar: Sådan går det, når emancipationen går for vidt. Men Hans Folmer blev dømt som barnefader og måtte betale børnebidrag, indtil jeg blev 18 år gammel. Det vidste jeg ikke noget om. Mange år senere måtte samme Hans Folmer af sin efterladte arv slippe 45.000 kr. til stakkels lille mig. Det vidste han af gode grunde heller ikke noget om. Men jeg var stadigvæk arveberettiget, selv om jeg tidligt var blevet adopteret af mine brødres far, som helt naturligt gled ind i rollen som min far. I øvrigt anede jeg intet om disse forhold i mange år, indtil jeg var omkring 10 år. Da fortalte mine forældre mig den dystre hemmelighed. Oplysningen gjorde ikke noget særligt indtryk på mig, og jeg har faktisk aldrig skænket det mange tanker. Min far var naturligvis min far. Og mine brødre selvfølgelig mine brødre. Hvorfor skulle jeg dog spille min kostbare tid på en liderlig mekaniker og nogle snotnæsedede halvbrødre et eller andet sted i Danmark, vistnok Horsens?

Det havde da været hårdt for min mor i perioden omkring min fødsel. Men hun havde som omtalt en god støtte i sin lillesøster Augusta, og ikke lang tid senere fandt hun sammen med min far. Og da hun blev gravid med Henrik, blev de gift i en fart i maj måned, før Henrik kom til verden i december. Familien tog hende til nåde igen. Brylluppet blev holdt hos storesøster Sofie i Allestrup, ikke i barndomshjemmet i Vestrup. Som falden kvinde var bruden selvfølgelig i mørkt. Men hun var sygeplejerske og far karetmagermester, så fremtiden så lys ud for de to unge mennesker. Hvad morbror Niels også pointerede i sin tale ved lejligheden. Han var lidt af en provokatør og mente i modsætning til mange af de andre talere ikke, at hun skulle have haft en landmand som ægtemage. Og Niels, som var min mors yndlingsbror, viste sin tillid til forbindelsen ved at kautionere, da Slesvigsgade blev købt nogle år senere.

Fars familie kom fra Vejrum. Min bedstefar Michael havde et lille »krum sted«, som ikke kastede meget af sig, men alligevel havde de anskaffet sig tretten børn, hvoraf min far var nummer fire. Min bedstemor Laurine var som følge deraf hjemmearbejdende husmor. Michael tog arbejde ved etableringen af Fårup-Mariagerbanen og var vistnok også senere ansat ved den. I hvert fald solgte han husmandsstedet og flyttede med familien til Viborg, hvor de boede på Søndermarken, og far kom til at gå på Søndre Skole. Han havde som så mange plads på landet med at trække køer ud og hjem morgen og aften og blev, da de syv års skolegang var overstået, fuldtidskarl ved landbruget. Senere blev han privatchauffør og herskabstjener på Palstrup hos familien Kampmann, før han blev karetmager.

Laurine og Michael flyttede efter nogle år ned i Rosenstræde, hvor de sidste børn blev født. Michael gav min far en hjælpende hånd i det nystartede værksted i Skolestræde, men han døde tidligt i 1950 som 63-årig. Jeg husker ham som en rar mand, der af og til besøgte os ude på Jegstrupvej. Laurine fik senere en lejlighed i Skottenborg på 2. sal. Vi besøgte hende somme tider sammen med far, i hvert fald til jul. Min mor kunne ikke lide hende. Det kom sig vistnok af, at Laurine, som var indremissionsk, ikke helt accepterede min mors uægteskabelige børneavl. Men det var også noget med kemien. Missionen var ikke min mors stærke side.

Min far havde som sagt 12 søskende, så der var grænser for, hvor nært et forhold vi havde til dem, og hvor godt vi kendte dem alle. Vi kendte bedst de ældste.

Viggo var gift med en rar dame, der hed Hilda. De boede på de Mezasvej i Århus i en lejlighed på 4. sal. Han var chauffør på en brødfabrik og fik senere en frugt- og grøntforretning. De havde tre børn, Poul Henning,

Birthe og Inger. Viggo var en meget alvorlig mand, han kunne dog smile, når det tog ham. Vi besøgte dem et par gange i Århus. Det var populært, for så skulle vi i Zoologisk Have. Det var ikke sjovt at være i en lejlighed på 4. sal, og børnene var mildest talt kedsommelige.

Mary var gift med en postfunktionær, der hed Henry Vognsen. De boede oprindeligt nede i Mogensgade og flyttede senere ud på Fasanvej. Her har vi flere gange besøgt dem og deres børn. De havde en stor pige, Gurli, og to drenge, Åge og Henning. Gurli var meget ældre end os. Åge var kedelig og Henning var en pjatrov.

Johannes var gift med Edith, og de boede i Vinkel. De havde fem børn, men jeg kan kun huske Hans Jørgen. Han var fin. Vi spillede altid fodbold, når vi besøgte dem. For sportspladsen lå lige bag ved deres hus. De tre af de fem børn var piger og lillebroren var for lille. Han var ellers en lun fyr. Johannes var ansat ved Colas som asfaltarbejder.

Petra havde været gift med Harald Sørensen, og havde derved banet vejen for, at far blev faglært. Hun blev skilt fra Harald og blev senere gift med en fyr, som kun blev kaldt King. De boede i Fredericia. Jeg har besøgt dem en enkelt gang, da Henrik og jeg var nede og besøge onkel Einar. Petra var en rejkælling, og King det nærmeste man kommer på en nulevende neandertaler.

Anna var gift med onkel Otto, som var slagteriarbejder og som spillede firmafodbold. Han var en venlig mand, som vi børn let kunne snakke med, og så var han bror til et af vore idoler, fodboldmålmanden Svenne, som alle drenge i byen kendte og beundrede. De havde fire børn, Busser, som jeg gik i klasse med, Ole, John og en pige, hvis navn jeg ikke kan huske. De boede i Fredensgade, som lå lige ved siden af Slesvigsgade, så dem legede vi ganske ofte med. Busser og Ole kom ind til kriminalpolitiet og bor i Hillerød.

Lydia var gift med Kristian Overgård, som kørte ambulance på sygehuset, i vores øjne en meget vigtig og beundringsværdig mand. Han var også meget venlig og god til at snakke med børn. Han og Lydia havde ikke nogen selv, så de måtte adoptere. De fik Peter, der desværre viste sig at være heavy-spastiker. Eftersom de medbragte ham til alle familiefester, fik vi en udsøgt mulighed for at studere spastikerfænomenet til bunds. Per var mester i at agere spastiker ved enhver given lejlighed. Hvis vi skulle lave cirkus, kunne han altid byde ind med dette udsøgte nummer. Ellers var der også »sanføjddansen«, hvis der krævedes dacapo.

Nina var gift med Kedin. De boede i Sønderborg og havde en søn noget yngre end jeg. Dem har jeg mødt til familiefester, men har aldrig besøgt dem i Sønderborg.

Konfirmation 1958. Privat foto.

Arne var gift med Rita. De boede i Fredericia. Jeg kan ikke engang huske, hvor mange børn de havde. Jeg har aldrig besøgt dem. Kun truffet dem ved familiefester.

Karl Åge og Einar var tvillinger. Karl Åge var gift med Ketty. De havde fem børn. Blev senere skilt. Karl Åge flyttede til København, hvor han blev ansat ved DR, aner ikke som hvad. Einar var gift med Dora. De havde tre børn, hvoraf det ældste hed Jan. Dem vil jeg altid huske for en ferie, vi havde hos dem det år, jeg blev konfirmeret, Henrik og jeg. Einar og Dora boede i lejlighed, de havde ingen bil, så når vi skulle på udflugt, måtte vi cykle. Og så spillede vi skak tit og ofte. Det var en stor oplevelse for os at leve så tæt sammen i en lejlighed med fremmede mennesker, som viste sig at være alle tiders. Einar gjorde karriere inden for HK. Han blev leder i Rønne på Bornholm, og vendte senere tilbage til afdelingen i Viborg. Han og Dora købte aldrig hus, ej heller bil.

Min fars søster Ruth var lesbisk og flyttede hurtigt til København, hvor hun var sygehjælper på et plejehjem. Hun besøgte os et par gange i Slesvigsgade. Jeg husker særligt en gang, hvor hun fortalte os om sin homoseksualitet, hvordan hun havde opdaget det, og hvordan hun havde det med det. Hun har holdt sig meget for sig selv og ikke deltaget i familiefesterne.

Min fars yngste bror Bent har jeg kun hilst på ved enkelte fester.

Sammenfattende må det siges, at min fars familie var bymennesker, hurtige i replikken, lidt overfladiske, de manglede levemåde, var uden ordentlig opdragelse. Det var i hvert fald min mors mening. Hun holdt den som regel for sig selv, men den kom dog op til overfladen, når vi skulle holde konfirmation. Så blev der talt om mandsopdækning af de brådne kar, Karl Åge, Bent og Petra. Det gjaldt nu nok mest den yngste del af søskendeflokken. De ældre var, når alt kom til alt, vokset op på landet og kendte til tilbageholdenhed og pli. Der havde jo været to om opdragelsen dengang, hvorimod Laurine havde været alene med slæbet, da Michael døde. Jeg syntes nu, at de alle repræsenterede et frisk pust og en ubekymrethed, som man slet ikke mødte hos mors familie, som nærmest ville kalde det overfladiskhed.

Mors familie

Mors familie kom fra Vestrup i Himmerland, og de var fuldblodsbonder. Johannes Krogh, mors fætter, har gjort glimrende rede for Krogh-slægtens forhistorie i sin bog fra 1976. Krogh'erne er rundet af ren himmerlandsk muld. Min bedstefar Anders Krogh døde i 1942, tre år før jeg blev født. Han skulle efter sigende have været en hård negl og en dygtig landmand. Børnene fik lov til at tage fat i bedriften, hvad enten de ville eller ej. Men ifølge min mor havde han dog også sine gode sider, streng, men retfærdig som man siger. Min bedstemor Semine, som blev 83 og som døde, da jeg var 16, husker jeg som en klam stemningstrykket eksistens, som huserede i aftægtsboligen, der var indrettet i den ene ende af Fladkjærgård. Når vi var med mor på besøg hos hende, handlede det om én ting: At være »vakkert«, det vil sige at lade mest muligt som om, man ikke eksisterede. Børn skulle ses, ikke høres. Det var underligt, men det gjorde os nu ikke så meget. Vi kunne jo bare løbe ud i haven, ud i staldene eller laden. Der var der al den adspredelse, som man kunne ønske sig. Det var en stor gård med køer, grise, høns og vistnok også heste. De var nu på retur, for morbror Poul, som havde overtaget gården efter sin far, havde anskaffet sig en stor og flot traktor, en Fordson Major.

Selv om Semine ikke stod særligt stærkt i vores bevidsthed som person, spillede hun en meget stor rolle: Hun trommede hele familien sammen, når hun holdt fester, som regel runde fødselsdage. Så mødtes vi med vore fætre og kusiner, det var spændende. De fleste kom fra landet, vi var fra byen, hvilket afstedkom, at vi var omgivet af en vis beundring, som vi satte pris på. En status, som vi naturligvis måtte dele med Britta og Erik, der jo også havde ladet sig føde i Viborg. Sådanne fester var naturligvis med bordbøn, salmebog og tale af degnen og pastor Nykjær. I familien var der

ikke rigtig nogen, der var godt skåret for tungebåndet lige med undtagelse af morbror Niels, men han svinede ikke med sine talenter ved sådanne lejligheder. Lige som man ikke var gode talere, var man heller ikke gode til at give hånd. De håndtryk, som blev uddelt ved en sådan lejlighed, var slappe og slatne og blev uddelt med et udtryksløst ansigt. Der var selvfølgelig undtagelser. Morbror Søren og morbror Niels var ok. Ifølge mor havde de altid distanceret sig fra den indremissionske stemningstrykkede stil, som var gængs der på egnen. Og det er værd at huske på, at missionshuset med det manende navn »Nazareth« lå oppe ved amtsvejen 200 meter væk.

Mor havde ni søskende. Vi kendte dem alle ganske godt, især hvis de havde børn på vores alder, og vi derfor havde været på ferie hos dem. Sammenhængskraften i familien var i øvrigt god, de var jo alle fra en stor gård og slægten nød trods alt en vis anseelse.

Poul havde overtaget fædrengården, Fladkjærgård. Han var ugift, men havde en husbestyrerinde, som hed Olga. Hun havde garanteret regnet med at kunne lokke ham til ægteskab, men her blev hun sørgeligt skuffet. For Poul brændte varm på hjemmesygeplejersken Marie Poulsen og blev gift med hende i en alder af 55 år. Marie var vel omkring 50. Så var der pludseligt ikke mere brug for stakkels Olga. Hun viste sin surhed over sin skæbne ved at lave en festsang til Poul og Maries bryllup med titlen »Farvel lille Poul, farvel«. Sangen havde et omkvæd som lød: »I stedet for snaps er en hvidtøl du happer«. Det mere end antydede, at Marie var missionsk, og at Poul fra nu af måtte lægge et par ekstravagancer til side. Ganske rigtigt, Marie var skrap, men ikke uden humor. Hun fik dog hurtigt øgenavnet »Tante Hveps«. De var flittige kirkegængere, for som Poul en gang sagde til mig: »Jeg har det ikke rigtigt godt, hvis jeg ikke har været i kirke om søndagen«. Nazareth frekventerede de garanteret også.

På den anden side af amtsvejen, som gik fra Store Binderup til Farsø, havde morbror Søren sin gård. Den var knap så stor som Fladkjærgård. Sønderkjær hed den. Den havde fået tillagt noget af fædrenejorden og havde et areal på 50 tdr. land. Jeg vil tro, at Fladkjærgård havde 80. Det kunne man godt leve af dengang. Sønderkjær havde i vores øjne to soleklare fortrin. Dens marker gik ned til Lerkenfeldt Å, hvor man kunne bade og fiske, hvad vi benyttede os af, når vi var der på ferie, og det var ikke så sjældent. Det var som regel Henrik og mig, der ferierede på Sønderkjær.

Og på ferie var vi, fordi der var børn på vores alder. Der var Anita, kaldet Dut. Dut havde en storesøster Magdalene, kaldet Lene. Og en storebror Jørgen, kaldet Jydden. Der var også to ældre brødre Knud og Anders. Faktisk var det kun Dut og Lene, der endnu boede hjemme, men Jydden var tit hjemme og vende, og så var der fest i gaden. Det var et virkeligt dej-

ligt sted at være. Her var der plads til børnene. Søren og Jenny var hjertelige mennesker, som tog os med til alt muligt i lokalsamfundet. Vi var med på en minderig tur til Vendsyssel med besøg i Børglum Kloster og Vrejlev Kloster. Og en jul var vi med til juletræ på Østrup Hotel, hvor vi oplevede det for os usædvanlige, at dansen var gamle sanglege, for eksempel »Tyv, ja, tyv, det skal du være«. Lene gik det år til konfirmandforberedelse og skulle derfor bringe menighedsbladet ud til Vestrups beboere. Det hjalp vi hende med. Vi var hos Poul og Marie, hvor vi blev trakteret med varm juleøl og blodpølse. Vi var også hos et par gamle ugifte søstre, som Jydden uhøjtideligt havde navngivet »Nonnerne«. Og selvfølgelig også hos mejeristen Mikkelsen, hos hvem morbror Søren købte sin specialost, som var så levende, at den måtte opbevares i et særligt skab i malkemaskinerummet.

En sommerferie hos Søren og Jenny fik jeg blindtarmsbetændelse. Jeg fik ondt i maven og skulle hele tiden på toilettet, det ville hos morbror Søren sige, at jeg satte mig ud i kostalden og prøvede at besøge i renden bagved båsene. Situationen krævede hurtig indlæggelse på Farsø Sygehus, en mageløs oplevelse, hvor jeg atter mærkede følelsen af at være i fokus. Ti dejlige dage tilbragte jeg der på det lille sygehus med kun to afdelinger, en kirurgisk og en medicinsk. Tante Jenny havde før min indlæggelse været så forudseende at fodre mig af med stegt flæsk og persillesovs. Desværre skulle det hele pumpes op af maven på mig før operationen. Det skete med en lang gummislange – adr.

Et sted, jeg havde for mig selv, var moster Fie i Allestrup. Hendes søn Søren Kristian drev gården efter faderen Johannes' død. Sofies øvrige fire børn var alle fløjet fra reden, så jeg forestiller mig, at hun nød at have mig som et ekstra barn. Jeg nød i hvert fald hendes opmærksomhed og omsorg og komplementerede ofte hendes madlavning, hvilket øgede den i forvejen gode stemning. Sofie var stærkt troende, så dagen begyndte med bordbøn og postillæsning, hvad jeg accepterede uden at kny, lige som jeg af og til fulgte med til møde i missionshuset. Det gjorde Søren Kristian aldrig og da slet ikke pigen og karlen. Der var fred og ro og orden i sagerne hos moster Fie. Der lærte jeg at ryge. Karlen Bent, der som jeg var bidt af håndbold, røg pipe og mente, at det var et nødvendigt indslag i enhver ung mands adfærd. Så jeg købte en majspibe hos købmanden i Grynderup med samt en pakke Kompas. Det var ikke ilde. En dårlig vane gennem flere årtier var hermed grundlagt.

Et andet sted, hvor jeg ligeså nemt kunne havde reddet mig denne dårlige vane, var hos tante Maren i Glerup. Hendes mand, morbror Marius, var død i 1950, faktisk på det tidspunkt, hvor jeg lå på Viborg Sygehus med brækket ben. Han efterlod sig foruden den sørgende enke ni børn,

hvoraf det ældste var 16 og det yngste var et. Men Maren var ikke den, der gav op. Med hjælp fra en karl og en pige og ikke mindst sine egne børn drev hun en årrække gården videre, indtil hun senere solgte den og flyttede til Vognsild. Det var hårde år for hende. De tre piger Elin, Lis og Karen gik det såmænd fint med. Det var sværere at holde styr på drengene, mine fætre. Det gik på ingen måde galt. Familien stod hele tiden i baggrunden og gav en hjælpende hånd, når det var nødvendigt. I øvrigt var de ni søskende fantastiske til at hjælpe hinanden. Det er de den dag i dag. Men drengene begyndte at ryge før de var 10. Det var vi meget forargede over hjemme i Viborg, lige som vi heller ikke syntes om, at man i Glerup dengang kun gik i skole hver anden dag om sommeren. Hos os var det hele året rundt, der var skolegang. Og vi kunne ikke stikke af fra degnen, når det passede os og gå ned til købmanden for at købe cigaretter. En individuel frihed af dette omfang kendte vi ikke.

Der var i det hele taget en western-stemning hos tante Maren. Sådan forstået, at de mange drenge og lille jeg, når jeg var på ferie deroppe, til stadighed skulle prøve kræfter af på hinanden dagligt. Der var ofte mandjævning, kraftprøver, der kunne gå over i slagsmål. Det var en fightens tid, en livsbekræftende tid, som appellerede til ens mandighed. Et afbræk i denne idyl kom, da tante Maren fik betændelse i hjernen og blev indlagt på Viborg Sygehus. Nu skulle børnene helt klare sig selv. Karen tog over i moderrollen, Kristian tog over i faderrollen. De gjorde det forbilledligt. Børnene tog hver weekend ind og besøgte deres mor i Viborg, og når det var overstået, kom de ud og besøgte os i Slesvigsgade. Vi havde stort set åbent hus hver lørdag og søndag for tante Marens børn, indtil hun efter flere måneder mirakuløst kom sig og kunne vende hjem igen. Men i årene derefter glemte de aldrig mors og fars indsats og støtte i den virkelige vanskelige tid. Og mor og Maren stod hinanden meget nær gennem alle årene.

Moster Grethe boede i Vognsild, hvor skolen og kirken lå. Der var også en slikmutter, en købmand og en bager. Og så var der et gartneri og en cementfabrik. De to virksomheder var i al beskedenhed ejet af min onkel Christian. Han var et rigtigt legebarn og havde endvidere indrettet en stor legeplads med gynger, karruseller og sandkasse. Derudover havde de mange dyr, kaniner, høns, ænder, geder og hvad ved jeg. Så at komme på ferie deroppe var det rene slaraffenland. Hovedmanden i søskendeflokken deroppe var Jens Kristian, også kaldet Kessebum. Han krævede lidt hensyn, han havde nemlig dårligt hjerte, blå læber og blev let forpustet. Det skal siges til hans ros, han tog del i løjerne, men måtte så tage en lille pause en gang imellem. Sandt at sige var der lidt rodet deroppe, og forretnin-

gerne gik vist ikke bedre end godt. I hvert fald ifølge voksensnakken, som vi altid søgte at opsnappe så meget af som muligt.

Men vi var ligeglade, vi havde det fint. Ganske vist havde vi pensionærer med hjem til Viborg, nemlig lopper. Loppestik hed i moster Grethes terminologi frugtknopper, så det var ikke så slemt. Men en enkelt gang var mor ved at gå ud af sit gode skind, da havde vi fået fnat. Det var vist ikke alt for godt med renligheden i det lille gartneri i Vognsild, måtte hun konkludere, mens hun smurte os ind i noget afskyeligt creme over hele kroppen. Det skulle vi have på hver aften ved sengetid og sove med om natten inde under pyjamassen. Jeg fornemmede efterfølgende, at hun var mere påpasselig med at sende os på gartneriferie i Vognsild. Den eneste ansatte, de havde på de to virksomheder, var en gammel mand, der hed August, han gav os gok i hovedet, såkaldte nødder, og skældte os ud. Han kunne også lave sjov, udnævnte således den gade, tante Maren boede i, til Millionærstræde, fordi hun da lige havde solgt sin gård i Glerup.

I Ramme boede morbror Niels og tante Karen. Niels var dyrlæge og således den eneste af søskendeflokken, der kom til at læse videre efter de syv år i den stråttækte i Vognsild, bortset fra min mor og Augusta. Han var blevet færdig i en ung alder og havde umiddelbart efter eksamen startet sin praksis i Ramme. Han var min mors yndlingsbror, og han omfattede altid os med en særlig interesse. Han var meget interesseret i litteratur og kristendom. Han havde i sin barndom fået en udtalt antipati for missionen, men en mere grundtvigiansk form for kristendom tiltalte ham. Han kunne være distræt og virke fraværende, men han kunne bestemt også være nærværende og vittig. Han og Karen var til selskabelighed. De har holdt mange mindeværdige fester både derhjemme i dyrlægeboligen og på Ramme Hotel. Jeg har aldrig været på ferie deroppe, men tit på besøg. Dyrlægeboligen lå lige over for sportspladsen, så det var ikke noget problem at få tiden til at gå, og fætter Allan var en enestående god fodboldspiller. De to ældste børn, Jørgen Henning og Lissi, var flyttet hjemmefra. Den mindste Dorrit boede hjemme, men legede vist mest med dukker.

Mors søster Ella boede i Fandrup og var gift med onkel Jesper. De havde landbrug. Det, jeg husker mest fra det, var, at de havde heste og ingen bil. Så når de skulle på indkøb i Farsø, som var den nærmeste store by, foregik det med jumbe, en enestående oplevelse for en bydreng, for hvem en bil var ved at være en selvfølge. Ellers var jeg aldrig på ferie der, jeg tror nok Per var der flere gange, han kom godt ud af det med Søren Anker, som deres yngste søn hed. Per var i øvrigt fænomenal til at give den i rollen som onkel Jesper. Mor var ikke så vild med Ella og Jesper, og jeg syntes også, at de var lidt trælse. De manglede humor.

Holger var et kapitel for sig. Som ung blev han som tidligere nævnt sindssyg og havnede på sindssygehospitalet i Viborg. Han led af dementia præcox, ungdomssløvsind også kaldet. Det startede, da han var omkring 18. Han lukkede sig inde i sig selv og isolerede sig mere og mere. Han var naturligvis utilpasset og stak på et tidspunkt af fra en plads, han havde. Der var ikke andet at gøre end at lukke ham inde på hospitalet, da han i forvejen var lukket inde i sig selv. Han kunne finde på underlige ting som at kravle ned under bordet, når vi spiste, og give sig til at gnave af osten, mens han selvfølgelig ikke sagde et kuk. I psykiatrien havde man dengang ikke så mange muligheder for behandling af den slags patienter, så da »Det hvide snit« blev lanceret, blev Holger underkastet behandlingen. Det var en skam, for nogle år senere dukkede de nye psykofarmaka op på markedet, og Holger fik faktisk nogle piller, der hjalp ham. Han kunne være blevet helt normal igen, hvis ikke han havde fået snittet. Han blev næsten normal, var blot lidt noller og ikke så foretagsom. Han ville ikke kunne have haft et arbejde for eksempel, men han fik invalidepension og boede på et plejehjem, indtil han til sidst flyttede op til sin søster Grethe i Vognsild, hvor han endte sine dage. Vi tog os en del af Holger både, da han var på hospitalet, og da han kom ud. Vi besøgte ham altid til jul i hans tavshedsperiode, en forstemmende oplevelse med låste døre og fængselslignende omgivelser. Den 7. november holdt vi ofte fødselsdag for ham, så kom familien med bedstemor i spidsen og spiste frokost hos os. Ved en sådan lejlighed lavede Holger sit glansnummer med osten. Det indgik i Pers repertoire af cirkusnumre og blev givet ved udvalgte lejligheder. Da Holger så heldigvis blev normal, var han ofte på besøg hos »Søster Esther og svoger Richardt« som han kaldte dem. De har mere end andre været medvirkende til, at Holger fik en menneskeværdig tilværelse, after all! De har altid haft et blik for svage og skæve eksistenser. Og mor, der havde en smule forstand på psykiatri, var af den klare overbevisning, at Holger helt fra barndommen var blevet forkert behandlet, og at det missionske miljø nærmest havde mishandlet ham.

Mors søster og medsammensvorne, Augusta, boede i Viborg inde i byen i Store Sankt Hans Gade. Hun var gift med onkel Aksel, der var skrædder og havde butik i stuetaen neden under lejligheden på første sal. Han var lidt af en bulderbasse og var så uheldig at køre galt med nogle fiskekammerater, så han blev invalid. Han kunne vanskeligt gå. Der var sket noget med hans hofte. Han var længe indlagt på sygehuset. Kom hjem, men levede ikke så forfærdeligt længe derefter. Så Augusta blev tidligt enke med to børn. Da hun var næsten uddannet sygeplejerske, var det en smal sag

for hende at få arbejde som sygehjælper. Alligevel var det ikke helt nemt. Det krævede ganske meget af børnene, ikke mindst Britta, at få den daglige rutine til at køre. Hun fik til trods herfor en strålende studentereksamen. Erik kom på kostskole i Vebbestrup, hvorfra han fik realeksamen. Han blev student fra Roskilde Katedralskole. Britta boede i Roskilde på det tidspunkt.

Men i Viborg så vi en del til Britta og Erik. Vi gik meget op i moralens forbedring og religionens udbredelse. Til disse fortræffelige formål havde vi to midler, Søndagsskole og Soltigerklubben. En tredje aktivitet var spørgelseshistorier. Vi deltog i en periode i Søndagsskolen i Hans Tausens Hus. Det var den gode indremissionske slags. Senere deltog vi i søndagsskolen i Adventskirken, den havde mere tilfredsstillende AV-midler, for eksempel en flonellograf, hvorpå man kunne hænge flotte bibelbilleder. At det var en frikirke, generede os ikke. Vi kendte jo fra Hjarbæk familien Christensen, som var adventister og drev Lysbadeanstalten i Viborg.

Imidlertid aftog vores behov for at have god samvittighed over for Gud og næsten. Det blev overført til et mere privat regi. Vi oprettede Soltigerklubben, hvor vi holdt møde, læste op og gjorde gode gerninger. Da behovet for gode gerninger aftog, steg behovet for det okkulte, så vi kastede os over spørgelseshistorier. I Slesvigsgade var der et fantastisk skab til koste og støvsugere. Her kunne vi i det rette mørke underholde os med spørgelseshistorier, for eksempel den berømte »Mit guldben«, som kunne få hårene til at rejse sig på vore hoveder. Min mor og Augusta kom meget sammen, og hvis de på grund af arbejde og forpligtelser ikke kunne rent fysisk, tog de nogle ordentlige ture i telefonen. Det kunne tage en hel time. Så talte de Vestrupdialekt, hvilket vi undrede os en del over, og de var altid i godt humør, når de således havde udvekslet sladder og snakket om problemer.

Når vi besøgte familien i Himmerland, foregik det i begyndelsen med tog. Fra Viborg gik der bane til Løgstør. I Ålestrup kunne man skifte til Hobrobanen. Den skulle man med, hvis turen gik til møster Fie. Man stod så af ved trinbrættet i Grynderup. Skulle man til Østrup, tog man videre mod Løgstør. Henrik og jeg var en gang lige ved at tage turen alene fra Ålestrup og nordpå. Det kom sig således: Under togets ophold på Ålestrup Station skulle mor hente noget i kiosken. Før hun nåede tilbage, satte toget af sted, og det var kun med nød og næppe, at hun nåede at springe på i farten. Mor var rasende. Hun mente bestemt, at toget var kørt for tidligt i forhold til køreplanen. Men vi var ligeglade, vi var reddet fra moderløshedens vanskæbne, vi huskede dog stadigvæk på episoden mange år efter. Men snart fik vi bil. Så var den slags oplevelser en saga blot.

Broderskabet

Man kommer ikke uden om det. Det, der betød allermost i mit liv i de første ti år, var mine brødre. Vi var født med korte mellemrum. Jeg i januar 45, Henrik i december 46, Per i juni 48 og Kaj i september 1951. Fire børn inden for seks år. Kaj var sådan set en efternøler. Min moder ville gerne have en pige. Det lod hun skinne klart igennem. Hun anskaffede en celluloiddukke, købte tøj til den og opfordrede os til at lege med den. Derpå begyndte hun at snakke om piger. Hvis vi fik en lille søster, skulle hun hedde Bodil, det syntes hun var et pænt navn. Mine forældre gik så i gang med projektet, men ni måneder efter viste resultatet sig så at blive nok en dreng. Heldigvis, jeg tør ikke tænke på, hvad der ville være sket, hvis vi havde fået en søster. Min mor affandt sig med sin skæbne. Ene kvinde i et mandssamfund.

Vi var nu en fast sammentømret gruppe, en loge eller mere præcist et broderskab. Vi stod sammen mod omgivelsernes trusler i form af lede naboer, irriterende drenge og piger og farlige voksne. Ved festlige lejligheder kunne der dog etableres et samarbejde med og en vis åbenhed over for andre børn, for eksempel, når der skulle leges på lune sommeraftner, men det var ad hoc-forbindelser. Sympatien kunne lynhurtigt trækkes tilbage, hvis der indtraf force majeure-situationer. Vi var tryggest ved hinanden, da vi jo havde fået den samme opdragelse og kendte hinanden til bunds. Slesvigsgade 6 var vores fæstning, hvortil vi kunne trække os tilbage efter endt dåd og slikke sårene og planlægge nye fremstød. Vores åndelige føder var Tarzanfilm, cowboyfilm, Jukanbøger og Robin Hoodbøger. Mor havde så søgt at lægge en kristelig/human fernis over vores wild west-, ridder- og junglemoral ved oplæsning af Hector Malots: *Frændelos*, *Onkel Arthurs skumringshistorier* og børnebibelen. Derudover lærte hun os også om næstekærligheden og at bede aftenbøn, og hun forsikrede os om, at der var noget godt i alle mennesker, at det gode altid sejrede til sidst, og at Gud hørte vores bønner. Vi var diskret vantro, og Per mente, at det med bønnerne ikke passede, for han havde engang holdt sin hånd frem og bedt Gud om en 25-øre, men der var ikke kommet nogen! Mor mente, at det nok ikke skulle forstås helt så bogstaveligt. Herefter anlagde vi en mere pragmatisk og mindre fundamentalistisk holdning til kristendommen.

Jeg var jo den ældste og bestemte i mange situationer, hvad der skulle ske, men på den anden side var aldersforskellen mellem os så lille, at der ikke udviklede sig noget hierarki i broderskabet. Så min position var nærmest »primus inter pares«. Men jeg lærte først at læse. Bare det gav mig en vis førerposition, jeg fik ideerne, de andre kunne så acceptere eller forkaste. Jeg kunne også viderebringe de historier, som jeg stiftede bekendtskab med

i skolen, til mine brødre og på den måde skabe mig en vis beundring. Som den ældste blev jeg pålagt visse opgaver: Gå til købmand, gå tur med Kaj i barnevogn. Det gjorde jeg gerne, jeg tog mig i det hele taget meget af Kajs opdragelse. Uheldigvis betjente jeg mig meget af babysprog og kom således til at hæmme hans sproglige udvikling. Heldigvis kunne Liebachs Eva rette op på det forsømte, som dengang Kaj havde sagt »Nøjeskum«. Eva var der lynhurtigt: »Kan du ikke sige flødeskum?«

Hvor Kaj og jeg dannede undergruppe, slog Henrik og Per sig sammen, ofte i samarbejde med John Liebach. De havde dunkle projekter i haven, legede gerne med ild og tændte bål, som de stod og beundrede med kendermine, mens de udtalte de berømte ord »Godt bål!«. Ellers var der en vis rivaliseren mellem de to mellembørn, men det blev aldrig noget stort problem. Mine forældre var meget opmærksomme på sådanne problemer. Deres største bekymring var, at vi tidligt inddrog Kaj i vore projekter, som kunne være ret så voldsomme. Han kom i øvrigt til at løbe ud foran en cykel og brækkede sit ene ben og måtte en tur på sygehuset. Det gav ham en vældig prestige, og hans og mit sammenhold blev endnu tættere, da vi nu havde været den samme prøvelse igennem. Blot med den forskel, at mit gipsben havde været større end hans!

Vi var et hjem med klaver. Mor havde lært at spille i sin barndom, i et halvt år havde hun fået undervisning hos Marie Søgård i Års. På det halve år havde hun lært rigtig meget, så hun var god til at spille. Hun kunne spille salmer til jul. Vi sang mange børnesange omkring klaveret. Men også slagere, der var oppe i tiden, købte hun noder til og spillede for hele familien. Den, jeg bedst husker, er »Lille mor«. Vi kom derfor alle til at gå til spil, som det hed dengang. Far havde en violin, som han af og til filede på uden det helt store resultat, men han var en udmærket sanger. Han og mor havde gået til sangkor, da de var yngre, hvordan de så end havde fået tid til det.

Når jeg nu er ved det kulturelle, må det nævnes, at mor tidligt gik på biblioteket og lånte bøger, som hun brugte til oplæsning for os. Og mine forældre købte bøger af repræsentanter, som levede af at sælge ved dørene. Min far kunne godt lide rejsebeskrivelser. Ud over svensk socialrealisme, Ivar Lo-Johanson, var perlen i bogsamlingen *Konversationsleksikonet* i 12 bind. Det blev brugt som underholdning, vi læste i det i timevis, som folk i dag spiller computer og ser fjernsyn. Der kom andre dørsælgere, nogle ville sælge malerier. Der blev da købt en del gode billeder, men naturligvis også meget lort, trommesalsbilleder, for eksempel *Fiskerkutter ved Hammershus, Slot ved Lago Maggiore*. Med til billedet hører også, at vi holdt to aviser, *Jyllands-Posten* og *Viborg Stifts Folkeblad*, som blev studeret flittigt. I særdeleshed sportssiderne havde vores bevågenhed.

Men det var jo udendørs, de vigtige ting foregik. Slesvigsgade 6 bestod af to halvdele, den ene var optaget af værksted og værkstedsgård, den anden af hus og have. Foran huset var der en smal strimmel forhave med stakit ud mod gaden, umiddelbart bag huset var der en gård med sandkasse og en solid gynges, her lå cykelskuret også. Så var der et stakit. På den anden side af det lå der en strimmel køkkenhave, og så kom græsplænen. Den var indrettet med tre frugttræer. Et stort flot klatretræ med augustæbler, det stod i den side, der vendte mod værkstedsbygningen. I nabosiden stod der et blommetræ og et æbletræ. Tilsammen udgjorde de to træer et glimrende fodboldmål. Og der var stort set ingen græs på græsplænen på grund af fodboldspil i tide og utide. Køkkenhaven var som regel også trampet så hård som asfalt på grund af fodboldspil. En gang imellem vågnede mor op til dåd og forsøgte at sætte sig igennem med genopretningsplaner for haven. Det havde hun held med, men ikke ret længe. Først da vi blev så gamle, at vi henlagde vore aktiviteter til den omkringliggende by, fik hun permanent held med sine planer. I den forbindelse er der ingen grund til at have ondt af hende, for mellem værkstedsgården og huset var der et stykke pæn have med buske, blomster og en flot syren. Her lå også husets altan, som derfor altid havde en pæn udsigt.

Når man har villa og Volvo, har man også vovse. Det havde vi naturligvis. Det startede med en schæferagtig en, som hed King. Lige som min onkel. Den var dog ikke opkaldt efter ham. Jeg husker ikke så meget om nogen af dem, de døde begge to pludseligt, dog ikke samtidigt. Så fik vi en samojedeagtig en, som hed Snip, en dejlig hund, som vi legede meget med. Den fik hundesyge og gik amok med fråde om munden, så min far måtte tage ned og få den slået ihjel på slagteriet. Det fældede vi mange tårer over. Men vi fik en ny. En puddel, der hed Bingo, en latterlig hund, der skulle klippes ved festlige lejligheder, og så var den hysterisk og kunne ikke tåle noget. Den fik en klump på den ene hofte og kom til at lugte underligt, så den røg også på slagteriet. Det blev først rigtig godt, da vi fik gravhund. Trine hed den første, en fantastisk hund med en gravhunds karakteristiske egenskaber. Trofast og påpasselig. Aldrig i snor. Da min mor blev syg, fulgte den hende som en skygge. Trine fik en søn, der blev kaldt Makker. Den var ruhåret, lignede i ansigtet en skotsk gentleman, den var også uforlignelig. I øvrigt havde vi før hundene kaniner. Det var absolut ingen succes, det var vi ikke gamle nok til, det kneb med at få dem fodret, og vi var ikke helt rare ved dem. Og da en af os engang tog en kanin i ørerne og svingede den rundt i luften, syntes mor, at det kunne være nok med det. Vi græd tørre tårer i den anledning.

Vi var omringet af naboer. I nr. 4 boede gamle Bach, mellem 80 og skindød. Han havde mange dejlige æbletræer blandt andet skovfogedæbler,

men også gode blomster, der i modsætning til vore bar rigeligt i sæsonen. Han var ufarlig, man kunne roligt hente sin bortkomne fodbold i hans have. I nr. 2 boede Brandt Nielsen, som var jurist. Han havde fået frataget sin bestalling på grund af nazi-venlighed under besættelsen. Han levede af revisionsarbejde og selvfølgelig juridisk rådgivning af enhver art. En stilig herre med mappe. Han havde en terrier, der hed Tjavs. Han var helt ufarlig, vi skød aldrig bolde over i hans have. I nr. 3 boede murer Jørgensen, en gammel tusse, der af og til fik besøg af sit barnebarn, Joan. Han var rar. En absolut farlig mand var Borrits, som oprindeligt hed Kristiansen. Han var pensioneret fabrikant og kom fra Ikast. Han boede i nr. 5. Her skulle man tage sig i agt, når bolden havnede i hans have. Det drejede sig om hurtigt at snuppe bolden og komme ud igen, før Borrits nåede ud af huset og sikrede sig den først. Vi var som regel hurtigst. Han var upopulær, og vi tog til gengæld hævn nytårsaften ved at smide kinesere ind ad hans brevsprække. Han blev mere og mere senil. Til sidst mistede vi helt interessen for ham. På den anden side af værkstedsgårdens hæk boede fru Almbæk i nr. 8 sammen sin datter Gerda. Et par eddikesure børnehadere, som besynderligt nok udleverede de bolde, vi sendte ind i deres have. Man skulle bare respektere visse for os at se overflødige formalia, som at gå til døren og spørge høfligt, om man måtte gå ind efter den.

Der boede egentligt ikke så mange børn i vores ende af Slesvigsgade. Joan kom som sagt på besøg, hendes fætter Hubert kom også, han var fra København, lidt blæret. Brandt Nielsen havde en søn Bent på min alder. I overlejligheden hos Bent boede en pige, der hed Ketty. Så var der Liebachs børn, John og Eva. Ovenpå hos Almbæks boede Bjarne Elsborg. Lidt nede i nr. 11 boede Knud Erik og Anne Marie. De havde en storesøster, Ruth. De var yt. Knud Erik blev aldrig kaldt andet end Gul Snot. Selvfølgelig fordi han altid var snotnæset. Det var lidt ærgerligt, for han var en god fodboldspiller og spillede i VFF. Hans farbror var den berømte fodboldmålmand Svenne. Det vil sige, at min onkel Otto også var hans farbror. Men det nyttede ikke noget. Vi kunne ikke lide Gul Snot. Et samlingssted for børn i gaden var Børges ishus nede på hjørnet af Ørstedesvej. Her kunne man møde interessante typer som Jørgen Korreborg, Bent Kristensen og Thorkild Pedersen og andre. Der kom også folk fra Fredensgade som for eksempel min fætter Busser, tykke Skalar og Krigerkæp som egentlig hed noget så borgerligt som Leif Andersen. Hans forældre emigrerede vist til Canada. Vi var sikre på, at han ville gøre sin lykke i cowboy- og indianerbranchenovre på prærien.

På sommeraftner, når der var en skare af børn samlet, kunne der etableres spændende lege. Den foretrukne leg var absolut kronekuk, hvor

den efter alle kunstens regler udtrukne stakkel, der skulle finde alle de andre, først skulle stå ved lygtepælen og tælle til hundrede, mens de andre gemte sig rundt omkring på et aftalt område. Når han havde talt færdigt, gik han på jagt, og den, der først blev fanget, skulle stå i næste runde, men alle skulle findes. Det blev der brugt timer på. Efter alle kunstens regler går på alle de tælleremser, der var til rådighed, når man skulle finde den, der skulle stå først. Der var nogle rent sludrenogen, for eksempel: »Ene mene ming mang ding dang ose bose bakke dig eje veje væk« En anden: »On don den mamma futta fen futta fen futta fen on don den« En tredje lød: »Okker gokker gummiklokker erle perle pif paf puf« Den sidste jeg kan huske var vores yndlings: »Oppe på altanerne sidder indianerne, oppe i gardinerne sidder appelsinerne, mændene og konerne spiser af citronerne«. Og så kunne man tilføje: »Rød, gul, blå, du skal ikke stå«.

En andet god leg var »Tage land« eller »Krig«, der blev leget af fire personer, som fik hver et område af samme størrelse. Det skulle de så navngive, som regel valgtes fjerne og eksotiske lande, hvis man da ikke holdt på det sikre, USA eller Sovjetunionen. Derpå drejede det sig om med kridtstreger efter tur at minimere hinandens områder mest muligt uden at betræde dem. Hvis Krig blev leget på et blødt underlag, kunne man i stedet for at slå streger med kridt kaste med dolk. Det kålede noget mere.

Der blev selvfølgelig også leget cirkus. Pers glansnumre er blevet omtalt. Henrik var balancekunstner par excellence. Han kunne det utrolige med lange stænger på næsen, på fingre, på tåspidser. Endvidere havde han et komisk talent, så han var klovn. Jeg var meget fascineret af muskelmanden Abdullah, som vi havde set oppe på pladsen til forårsmarked. Han lod en lastbil køre over brædder, der var lagt ind over hans muskuløse korpus. Jeg undlod klogelig at følge hans eksempel. Ind imellem hinkede vi også meget, her var pigerne i deres es. Det blev kaldt at hoppe paradisi. Til dette formål kunne man købe nogle flotte farvede hinkesten. Vi spillede også meget cricket, da Bjarnes far var rigtig cricket-spiller i klubben med det manende navn Olympia. Gærdet var en papkasse, bolden en tennisbold, battet hjemmelavet fra eget værksted. Det var enormt svært at styre bolden på langs af gaden, der forsvandt en del bolde på den måde. En vovelig beskæftigelse var æbleskud, hvor man om aftenen i mørket valgte en side af gaden og derefter bevægede sig gennem alle haverne på den pågældende side. Ikke ufarligt, men indbringende i perioden med modne æbler. Det var nok for de lidt større børn. Ellers skiftede legemoderne hele tiden. En periode var det hønseringe, en anden var det yo-yo. Så var det sjipling, næste måned spillede man bold op ad væggene.

Byen

Vestre Skole

Tilværelsen er nu engang således indrettet, at man ikke kan blive i sit trygge og sikre barndomshjem. Det omkringliggende samfund kræver på et tidspunkt, at man får nye horisonter, bliver samfundsborger, forlader de gamle domæner og udbygger de kompetencer, som man har erhvervet sig derhjemme. Denne farlige overgang foreligger, når skolepligten kalder. Nogle børn får en blid overgang, hvis de har stiftet bekendtskab med den fortræffelige pædagogiske foranstaltning, der hedder børnehaven. Sådan noget var ukendt i mit barndomshjem, så vi blev kastet ud i det, fik en »kold tyrker« om jeg så må sige. Verden blev pludseligt meget større.

Verden var Vestre Skole, som lå ca. 200 meter fra mit hjem, først ned ad Slesvigsgade, så til venstre hen ad Ørstedvej og så var vi der. Flot gulstenet lå

Vestre Skoles store skolegård. Foto Ole Degn 2013.

den der, symmetrisk arrangeret bag en kæmpemæssig skolegård belagt med fliser og med to gymnastiksale stikkende ud på hver side som to store fangarme. Den var enorm. Bare det at gå over skolegården og nå hen til hovedindgangen var en ikke ufarlig ekspedition. Efter sigende gik der 1.200 elever i skole her. Klassekvotienten var over 30. Det var derfor helt nødvendigt, at der herskede en streng disciplin både i skolegården og i klasseværelset.

Lad mig prøve at beskrive det pædagogiske system. Når det ringede ind, stillede man op i lange rækker klassevis under de halvtag, der lå i hver ende af hovedbygningen. De små elever i den ene ende, de store i den anden. Her blev man så stående, indtil gårdvagten gav tegn til, at man kunne gå op og tage opstilling ved det klasselokale, man skulle være i den pågældende time. Der blev først givet tilladelse, når der var ro. Uromagere blev pillet ud og anbragt på en række ved siden af gårdvagten, som gav hver synder en velsiddende lussing, når alle klasserne var gået op. Desuden var der de elever, der havde gjort sig uheldigt bemærket i frikvarteret. De fik også deres bekomst ved denne lejlighed. Men tilbage til klassen. Den ventede andægtigt uden for klasselokalet, indtil læreren kom og gav lov til, at man kunne gå ind og tage opstilling ved pultene, hvorefter man fik lov til at tage plads. Lærerne blev tituleret med De og efternavn, alt andet var utænkeligt. Ufhøflighed og andre uregelmæssigheder blev straffet ved, at synderne kom uden for døren eller i grelle tilfælde kom over på kontoret, hvor der lurede et spanskør i inspektørens skab.

Når timen var forbi, ringede klokken, og vi drøned ned i den store skolegård, hvor jungleloven herskede. Dog var de 1.200 elever fantastiske til at beskæftige sig selv, så længe frikvarteret varede. Der blev sjippet, der blev spillet bold, man legede kæde-tagfat og sang sanglege. Specielt sanglegene husker jeg endnu i dag. Først og fremmest »Tyv, ja, tyv det skal du være«. En anden populær sangleg var »Ved vejen lå et hus«. Den tredje jeg kan huske var »Der kom en mand fra Det røde Hav« Foruden »Flyv lille påfugl« og »Munken går i enge«. En yndet leg var »To mand frem for en enke«. Alle disse aktiviteter sporede vores energi over i en vis optagethed af det andet køn. Man kunne efter et godt frikvarter, hvor man var blevet valgt til skom - skom -skomagermand af sin favoritdame gå i løftet stemning op i klassen og genoptage dagens gerning. Høviskheden kom dog til kort. Der forekom af og til slåskampe. Så slog de nærmeste kreds om de kæmpende og kom med hujende tilråb, som snart tilkaldte gårdvagten, der slog til og sendte kamphanerne hen under halvtaget, hvor de kunne vente på afstraffelsen, der stensikkert faldt, når klasserne var gået op efter frikvarteret. Disse gårdvagter antog nærmest mytologisk karakter. De var lovgivende, dømmende og udøvende magt samlet i en person.

Jeg bliver nødt til at indrømme, at jeg en enkelt gang fik en på skrinet af lærer Mogensen, fordi jeg ikke stod pænt under halvtaget. Jeg bliver nok også nødt til at indrømme, at jeg har været på kontoret, fordi jeg engang tegnede et billede af en nøgen dame og puttede det ned i Minnas lomme. Jeg tror nok, det fik spanskåret frem fra skjulet, men det gjorde nu ikke det store indtryk på mig. Den værste episode, jeg husker, var dengang jeg kom til at spytte ned på lærer Børge Jensen. Jeg stod oppe på 2. sal og kiggede ned på dem, der kom op ad trapperne, og lod en spytklat gå. Uheldigvis dukkede Børge Jensen op og fik den på sit revers. Han så mig, der var ikke noget at gøre. Men han var i godt humør, så han stillede sig tilfreds med, at jeg med mit lommeterørklæde tørrede klatten af og gjorde skaden god igen. Jeg tænkte i skolen heller ikke altid over konsekvenserne, før jeg udførte handlingerne. Jeg var lidt af en spontanist. Det kom ofte frem på skolevejen, som var kort, men ikke ufarlig. Jeg kunne ikke holde min mund, men svarede igen på de store drenges frækheder. Jeg måtte ud i kamp for at forsvare min ære. Det gik som regel ikke helt godt. Jeg havde en speciel uven, der hed Kaj Ørntoft, en krøllet lyshåret og selvglad fyr, der boede lige over for skolen. Jeg lærte dog at holde min forbandede kæft, ikke mindst fordi min mor nægtede at have ondt af mig, når jeg kom hjem og klagede over verdens uforstand.

Årets soleklare højdepunkt var skoleudflugten lige inden sommerferien. De store var for sig, 1.-5. klasse for sig. Der var arrangeret særtog og fra endestationen måtte vi nogle gange gå langt, før vi var fremme ved destinationen. Jeg kan huske fem glørværdige ture. Den første gik til Niels Bugges Kro ved Hald Sø. Vi steg af toget ved Bækkelund og gik de resterende kilometer til fods. Der lå den gang en stor pavillon på et højedrag til højre for kroen. En anden gang var vi i Hjarbæk. Vi gik fra trinbrættet i Vorde og helt ned til Hjarbæk Strand, noget af en gåtur. En tredje gang var vi i Hinnerup nede ved Århus. Der var ikke så meget gåtur. Kroen lå inde i byen. En fjerde gang gik turen til Pinen og Plagen ved Sallingsund. Der må vi have gået fra Nykøbing og ud til sundet. Den femte gang gik turen til Rindsholm. Her lå kroen og stationen tæt på hinanden, så gåturen var til at overse. Det allerbedste ved sådanne udflugter var den madpakke, som mor fabrikerede til lejligheden. Der var bananmadder, rosinmadder og pålægschokolademadder, noget der var utænkeligt til hverdag. Og så fik vi sodavander med. Når bølgerne gik højt til daglig, fik vi saftvand. Og en helt uomgængelig del af herlighederne var snoldepengene, som gerne blev brugt til indkøb af flotte souvenirs. Det kunne være stokke eller træskrin med påklistrede muslingeskaller eller sneglehuse.

En særlig ekstravagance, vi i en periode tog del i, var den kommunale skolebespisning. Så sad man ved lange borde nede i kældergangen og gjorde

Vestre Skole, skoleudflugt 1951. Privat foto.

sig til gode med velsmagende retter som plukfisk, labskovs, risengrød, vel egentligt også stegt flæsk og persillesovs. Toppen blev nået om lørdagen. Da fik vi røde pølser og kartoffelsalat. Der var damer, der serverede for en, og man kunne bestille, om man ville have en stor eller en lille portion, om den skulle være varm eller kold. For at deltage i denne herlighed skulle ens forældre være tilstrækkeligt fattige, det må de så have været dengang.

Det regnede på min første skoledag. Det gjorde ikke noget. Jeg havde en flot olieret regnfrakke og gummistøvler. Mor havde hos skomageren fået lavet et fint tornyster og et pennalhus af læder. I 1951 var det ikke til at købe i byens forretninger. Det var nok derfor, Hansen og Smedegård gik så godt nede bag vores have.

Jeg kom i 1. a hos Vagn Eriksen, en ældre mand på 50 år vil jeg tro. I øvrigt syntes jeg, at alle lærerne var gamle, men det var vel naturligt med den alder, jeg havde dengang. Vagn Eriksen var meget dygtig, og vi elskede ham højt. Vi havde ham kun de første par år, for han fik ansættelse som skoleinspektør i Dalum ved Odense. Ham havde vi til dansk. Til regning fik vi Laura Tarp Pedersen, som boede i Slesvigsgade. Hun var også meget vellidt, en bedstemoragtig type i lange nederdele og strikkede trøjer med mønster. Hende beholdt vi gennem alle grundskolens fem år. Til erstatning for Vagn Eriksen fik vi Eli Nielsen, som var gift med skoledirektør Nielsen. Hun var lille, sirlig og meget striks. Hendes yndlingspåkledning

*Vestre Skole, skoleudflugt
1951. Privat foto.*

var spadseredragt med hvid kniplingsbluse. Hun var fantastisk. Kunne uden problemer styre en klasse med 32 elever, hvoraf en del store drenge var betydeligt større end hende. Hun formåede at sætte os alle i arbejde med relevante ting, mens hun tog sig af de lidt tungere elever oppe ved katederet. Hun var skolens kapacitet i specialundervisning, noget ganske nyt dengang.

Af andre lærere husker jeg frøken Sørensen, som vi havde til religion eller sang. Hun var et fortælleunikum, hvor den ikke fik for lidt med bibelhistorie og nordisk mytologi. Og sikke mange sange, der blev sunget i hendes timer, salmer og højskolesange i hobetal. Jeg behøver vel ikke at tilføje, at hun var myndig og barmfager og ikke havde nogen som helst pædagogiske problemer. En sjov fætter var lærer Mogensen, en tør, stille og rolig fætter med gråt hår og tweedjakke. Vi havde ham til tegning, hvad han ikke var alt for god til. Det foregik efter devisen: Her er et stykke papir, lav nu en tegning og kom ikke og vis mig resultatet, før hele papiret er fyldt ud! En gang overgik han sig selv da vi skulle tegne efter kugler, kegler og andre geometriske figurer. Allerbedst var det, når han i vores timer forberedte fysikforsøg til de store klasser. Det var mystiske ting, der udspillede sig på katederet i de timer. En absolut ener var sang- og musik-

lærer Carl Ripperger. En genial musikunderviser. Udover at vi selvfølgelig sang af karsken bælg i hans timer, var han uforlignelig til at gennemgå klassiske musikstykker. Jeg husker endnu hans gennemgang af Ouverturen til *Figaros Bryllup*. Vist også Smetanas *Moldau*. Han havde et vældigt temperament og kunne finde på at lange ud med sin violinbue, hvis man optrådte utilbørligt.

Mine lærere var dygtige, entusiastiske og ambitiøse. Som man kan forstå, syntes jeg godt om mange af dem. Dem, jeg ikke kunne lide, husker jeg ikke, der har selvfølgelig været nogle. En enkelt husker jeg dog, vi kaldte ham bokseren, en stor kraftig mand ved navn Jens Christensen. Han var en sadistisk type, som slog folk i røven, hvis de ikke kunne hoppe over bukken. Han spillede også selv med, når vi spillede boldspil, så det var livsfarligt at komme i nærheden af ham under spillet eller for ikke at tale om at stå i mål, når han tyrede bolden af sted. Hvis der kom et lille kritisk pip, optog han det som en personlig fornærmelse.

Vestre Skole, 5A 1951. Jeg sidder i 2. række som nr. 4 fra venstre. Foto i privateje.

Et privilegium ved at gå på Vestre Skole var den omstændighed, at det kommunale børnebibliotek lå i kælderens under vores klasseværelse, da vi gik i femte klasse. Her huserede børnebibliotekar frøken Karen Simonsen. Jeg lånte mig igennem oceaner af bøger i den kælder. Børnene elskede hende, og hun, der var ugift, elskede at have huset fuldt af interesserede kunder og læsere.

Min klasse var absolut en god klasse. Det kan måles på det antal af klassekammerater, der senere blev studenter. Det var knap halvdelen, usædvanligt dengang. Ud over ambitiøse forældre må det naturligvis tilskrives den fortræffelige undervisning, vi fik, og de kundskaber, som vi allerede tidligt blev udstyret med. Mine klassekammerater kom fra et stort område, spændende fra Syrenvej i vest til B.S. Ingemannsvej i øst.

Byen havde kun tre store skoler, ud over Vestre var der Østre Skole i midtbyen og Søndre på Søndermarken. Hertil kom privatskoler, hvoraf den største var Den private Realskole. Bent Terkildsen, den gamle kumpis fra Elmevej, var en af mine klassekammerater. Det venskab gik lige så langsomt over. Han viste sig at være en rod, som ikke tog sit skolearbejde lige så alvorligt som mange af de andre i klassen. Han kom senere ud at sejle og blev matros.

Min bedste ven var Erik Kanstrup, som boede ude på Syrenvej, og hvis far var landbrugskandidat ved Hedeselskabet. Familien var stærkt kommunistisk, faderen klart stalinistisk. Jeg kom en del ude hos Kanstrups og blev tidligt påvirket af familiens kommunistiske synspunkter, som jeg luftede ved mange lejligheder. En anden interesse, som Erik inspirerede mig med, var gymnastik. Russerne var på det tidspunkt absolut dominerende i denne sportsgren. Han fik Henrik og mig trukket med i VGF, hvor vi var medlemmer i flere år og havde rigtig gode stunder. Erik og jeg fulgtes ad i mellemskolen, hvor vi gik i samme klasse i fire år. Niels Wang-Holm var også Kanstrup-inspireret, glødende kommunist og rigtig god til gymnastik. Redskabsgymnastik og kommunisme hørte dengang organisk sammen. Ivan Møller boede i Gravene, hans far var stenhugger og moderne tandtekniker. Ham kom jeg hos i nogle år. Han havde det fortrin, at forældrene havde en pladespiller med 78-ere. Så vi tilbragte eftermiddage med at høre slagere og spise kager. Erik, Niels og Ivan tog realeksamen og blev derfor studenter et år senere end jeg. I klassen gik også Kirsten Mathiesen. Hende havde jeg ikke noget med at gøre. Marianne Steensgård, hvis far var kaptajn og boede på kasernen, gik jeg faktisk i klasse med i 12 år, indtil vi blev studenter og begge flyttede til Århus for at læse videre. Hun blev cand.mag. og underviser på VUC i Århus. Søkendeparret Lars og Karen Toft og Pia Fenger fulgtes jeg også med på Katedralskolen, da

den tid kom. Da vi var færdige med femte klasse, blev vi så delt, nogle kom i fri mellem, nogle fortsatte i mellemskolen på Vestre Skole og nogle få kom på Katedralskolen, også kaldet Latinskolen, hvilket absolut udstyrede dem med en vis prestige.

Katedralskolen. Mellemskolen.

Jeg var vild med at komme på Katedralskolen. Der var få pladser, hovedsageligt til omegnsbørn, som boede i områder uden overbygningsskoler. Og så var der sat nogle pladser af til elever fra byen Viborg. For at komme i betragtning skulle man bestå den normale optagelsesprøve til mellemskolen med et særligt godt resultat. Beskeden om optagelsen blev tilsendt postalt, man skulle ikke som tidligere troppe op i Katedralskolens gård til translokationen og få overrakt konvolutten personligt. En tyk konvolut betød, at man var optaget, en tynd, at det var en nitte. Men der kom altså en tynd til mig med posten, jeg var sønderknust! Jeg var allerede dengang enormt ærekær, og dette var ikke til at bære. Jeg kom dog ind alligevel, jeg tror nok på følgende måde: Min spillelærerinde, fru Plessing, var en god bekendt af rektor Karl Olsen og frue. Det vidste min mor, og hun forelagde fru Plessing familiens problem. Fru Plessing syntes, at jeg var en sød dreng, som var dygtig til at spille klaver, så hun gik videre med sagen på rette sted. Nogle dage senere blev mor kaldt til møde på Karl Olsens kontor. Der var kommet et afbud fra en af landeleverne, hvilket betød, at der var plads til lille mig. Idyllen var genoprettet, jeg tørrede tårerne af ansigtet og startede i 1. b på Katedralskolen i august 1956. Vi var fem fra klassen, der var kommet derud. Erik Kanstrup, Lars Toft, Marianne Stensgård, Jørgen Lebahn og jeg.

Der oprandt nu nye tider. Klassen bestod som sagt af elever, der kom fra et stort område. Fra Haderup i den vestre ende og til Møllerup i den østre ende. Mod nord var der elever fra Løvel, og mod syd var der elever fra Skelhøje. I Skals og Kjellerup var der overbygningsskoler, derfor var afstanden mellem nord- og sydgrænsen ikke så stor som mellem øst- og vestgrænsen. Vi var otte mellemskoleklasser og to realklasser. Og så var der 16-18 gymnasieklasser, som var meget ældre end os. Vi var altså blevet de små, og det skulle vi snart få at mærke. Det var nemlig skik og brug, at de nye blev kaldt for sutterne, og de skulle døbes eller dypes i et skolens vandbassin under kolonnaden. Det blev vi så, men vi kæmpede drabeligt for vores ære. Næste år blev det så vores tur til at give den i rollen som overfaldsmænd. Det husker jeg nu ikke noget om. Den optimale karriere på Latinskolen var fire år i mellemskolen, så tre år i gymnasiet. De lidt tungere elever tog realeksamen med, før de kom i gymnasiet. De

Vandbassinet i Katedralskolens forhal. Foto Ole Degn 2013.

dumme nøjedes med en realeksamen. Det var fremtidsudsigterne, og så gik vi i gang.

Der var orden i tingene ude hos Karl Olsen. Der var cykelkælder, og cyklerne havde nummer, og trafikken var ensrettet rundt om skolen. Mine forældre havde købt en brugt cykel, som var blevet malet fint blå hos maler Jønsson og udstyret med reflekser, klokke og flag. Der var ikke mere blot 200 meter til skole, men snarere to kilometer. De blev tilbagelagt uden problemer, kan man nok forstå. På Katedralskolen havde eleverne ens gymnastiktrøjer, blå med krave og snøre i halsen, og trøje og tilhørende gymnastikbukser skulle opbevares i en tøjpose. Alle tre dele skulle være nummererede, jeg havde nr. 22. Man behøvede ikke at slæbe sin gymnastikpose med hjem, den blev opbevaret i et skab i drengenes omklædnings-

rum. Der hang alle klassens drenges poser. De nåede aldrig at blive tørre og da slet ikke, hvis håndklædet også lå deri. Når lugten blev for gennemtrængende, måtte det hele hjem til vask og tørring.

Også med hensyn til elevernes tilstedeværelse havde skolen et sindrigt system. Hver klasse havde en bog, hvori hver dag havde sin egen side, hvoraf det klart fremgik, hvilke timer klassen havde haft pågældende dag. Ud for hver time kunne læreren notere, hvilke elever der var fraværende. En gang om dagen blev disse notater ført over i en stor fraværsprotokol, hvorfra de blev indført i elevernes karakterbøger. Disse blev uddelt en gang i kvartalet af Karl Olsen himself. Han kom anstigende i klassen midt i en undervisningstime og delte bøgerne ud til hver enkelt elev efter først lige at have løbet karakterrækken igennem og så givet en kommentar. Skidt var det, hvis kommentaren lød: »Du kan hente den på kontoret«. Jeg har prøvet det en enkelt gang. Der var nogle fag, som jeg havde sorteret fra, for eksempel biologi, tysk var vist heller ikke for godt. Olsen slog ikke, men han var frygtindgydende, så det gentog sig aldrig siden. For øvrigt kunne han godt finde på at give lussinger, hvis det var grelt, som dengang Carl Petersen kastede med sne inde på gangen. Han røg på kontoret, hvorfra han vendte tilbage pyntet med en rød kind. Det var nok derfor, Olsen havde fået tilnavnet »Knalde Karl«.

Vi fik rigtig god undervisning på Katedralskolen, af rigtige akademikere. Men der var også ansat ikke-akademisk arbejdskraft, og de var absolut ikke ringe. Undervisningen var dog nu mere øjeåbnende mod omverdenen, vi skulle nu have engelsk og snart tysk, vi fik verdenshistorie, i dansk blev der fokuseret på litteratur i lige så høj grad som på retskrivning. Lektier var vi vant til, og korrektheden i arbejdet var heller ikke noget nyt. Det nye var, at vi blev ekserceret fagligt hen imod eksamen. På Vestre var eksamen blot, at der kom en fremmed lærer og hørte på hele klassen i dansk og regning. Nu var det individuel overhøring i flere fag. Som regel fem mundtlige og to skriftlige. I 1. mellem var det tre skriftlige nemlig dansk, regning og geografi! Mundtlige var engelsk, dansk og regning. Det fjerde kan jeg ikke huske. Men hvert år det samme eksamensprogram.

Vi havde også prøver til daglig. En meget populær historieprøve gik for eksempel ud på, at der blev skrevet 25 årstal på tavlen. Vi skulle så på et stykke papir skrive, hvad der var sket af vigtige begivenheder i de pågældende år. Foruden oceaner af diktater, genfortællinger og stile for ikke at glemme regne-, aritmetik- og geometriprøver. I skolens årsskrift var der en klassevis fortegnelse over alle skolens elever. Enhver kunne her se, hvor de boede, og hvad deres forældre havde af beskæftigelse. Ikke mindst var det vigtigt at kunne konstatere elevens karaktergennemsnit til de aflagte eksa-

miner. Til oprykning fra en klasse til den næste stod der i karakterbogen ikke blot, hvilket karaktergennemsnit, men også hvilken placering, man havde i klassen. I de mindre klasser lå jeg som regel i midterfeltet. Da jeg blev ældre, blev det noget bedre. Konkurrence tiltalte mig.

Det er klart, at en så målrettet undervisning medførte et vist behov for kreative og underholdende indslag i og uden for skoletiden. Katedral-skolen var også her leveringsdygtig. Man havde idræt tre timer om ugen. Fortrinsvis gymnastik, håndbold og atletik. Men der var også en cricketbane midt på sportspladsen og ovre i botanisk have, som lå, hvor der nu er kollegium, var der en tennisbane. Fodbold var bandlyst. Det var en sportsgren for smededrenge, mente den toneangivende idrætslærer. Og i fritiden var der om sommeren svømning om eftermiddagen på skolens egen badeanstalt nede ved søen, så vidt jeg husker to gange om ugen. Den lå nede på Krudthusvej, en sidevej til Sankt Laurentiivej. Det var mageløst. I det hele taget var der en vældig prestige i, og stod der en vældig respekt om legemsøvelser. Vi små så frem til at deltage i skolemesterskaberne i atletik, som blev afholdt hvert efterår og trak mange deltagere først og fremmest gymnasiaster. Skolens interne håndboldturnering var også noget, vi så frem til at deltage i, når den tid kom. Ud over idræt var sløjd et yndet fag, fordi vi måtte kaste os over større projekter som reoler, stole og kister til værelserne derhjemme. Ekskursioner var der ikke så mange af, det måtte vi vente med, til vi kom i gymnasiet. Dog var klassen på en glimrende tur til Norge, da 4. mellem var overstået, og vi skulle deles. De opvakte i gymnasiet, de mere tunge i realen.

Jeg fik nu en række nye kammerater ud over dem, der fulgte med fra Vestre. Erik Kanstrup var stadigvæk meget vigtig, vi gik til gymnastik sammen og legede sammen i fritiden og senere regnede vi blækregning sammen hver lørdag aften. En anden, der kom til at betyde rigtig meget, var Jens Langvad, i hvis hjem jeg ofte kom. Hans morfar var maler og ikke mindst kunstmaler. Jensens mor var lidt af en kunstner selv. De havde mange flotte billeder på væggene. Så hos Langvads blev jeg introduceret til kunstens vidunderlige verden. Men jeg blev også advaret mod alkoholens farer, morfaderen havde nemlig været en smule fordrunken. Han havde været en god ven af Nis Petersen, som engang havde boet i Viborg.

Jens og jeg blev også begge indrulleret i Viborg HK, hvor vi tilbragte meget af fritiden i gymnasieårene. Vi filosoferede meget sammen, jagede damer sammen, spillede skak, havde norske penneveninder og løb ture sammen. Hos Langvads kom også Aske Dam, der var ved at udvikle sig til en habil kunstmaler på det tidspunkt. Men mest kendt var han på grund af sine løbeevner. Han var dansk mester i flere løbediscipliner. Vi besøgte

Viborg HK's juniorhold 1961. Som målmand sidder jeg i midten i forreste række.

gerne Aske i hans atelier på Nørremøllevej. En tredje var Jørgen Lebahn, som jeg fik meget med at gøre, både fordi han var en gammel ven fra Vestre, og også fordi han fulgte med i Viborg HK, hvor vi spillede sammen i mange år. En anden vigtig grund til vores venskab var, at vi fik fjernsyn før ham, så han kom tit, når der var sportsbegivenheder i tosekassen. Jeg gjorde selvfølgelig gengæld, da han lidt senere også fik sine forældre til at anskaffe sig fjernsyn. En fjerde, jeg husker klart, var Svend Åge Agersbæk, en respektløs grinebider. Han var ekspert i at se tilværelsen fra de lyse sider og drillede gerne lærerne, hvis han kunne komme til det. Han var fin at besøge, da hans far var grosserer i blandt andet sukkervarer, chokolade og den slags. Jeg besøgte ham ofte i en periode.

Andre i byen var Ulf Scheibye, søn af en oberst. En virkelig flink fyr, som jeg kom godt ud af det med. Af pigerne var jeg gode venner med Inge Schæffer, også kaldet Ping. Hos hende blev jeg inviteret til min første fest mellem 2. og 3. mellem, om sommeren.

Eleverne fra oplandet var ikke så nemme at pleje omgang med. Der var en afstand at overvinde. Men vi blev da af og til inviteret til fødselsdagsselskaber hos nogle af dem. Blandt andet var vi ude hos Ib Jakobsen i Haderup, hans fader havde en købmandsforretning. Ib var selv en lille kræmmer, jeg brød mig ikke så meget om ham, men fødselsdagen var »udmærket«, som man siger. En anden omegnselev var Finn Verner fra Vejrum. Ham satte jeg stor pris på, måske fordi min far jo også kom fra denne udmærkede by. Vi svingede godt sammen, og hans miljø mindede mig meget om det, jeg kendte fra min egen familie oppe i Himmerland, nemlig bondekultur.

Nogle af kammeraterne i klassen organiserede for øvrigt en skakklub i en periode, hvor vi tog rundt og spillede turnering hos hinanden. Foruden Jens var det Ole Skovborg, Hanne Thorborg og Jens Bak, som for øvrigt gik i den anden klasse. Frikvartererne i mellemskolen blev mestendels brugt til at spille fodbold. Målene var to af de lave bænke og bolden var en tennisbold. Ruderne holdt mærkværdigvis til det. Ellers var der socialt samvær og snak på tværs af klasserne i det ene af skolegårdens fire hjørner. Jeg lærte flere at kende, som jeg kender den dag i dag. For eksempel Niels Kjeld Thorsen, præstesøn fra Hejlskov, og Steffen Mønsted, hvis far var lærer i Nørre Rind.

Lærerne på Katedralskolen var en blandet skare. De fleste var gamle, sære, tykke, nussede, strithårede og enkelte faretruende. Et generationsskifte var dog på vej. Unge, sporty og elevvenlige typer var ved at finde deres plads i rækkerne. Det var heldigvis dem, der blev udset til at skulle undervise de små i mellemskolen. Vi måtte så have særlingene og de farlige til gode til vi kom op i gymnasieklasserne.

Vi startede med Poul Buciek, han var cand. scient. i biologi og idræt. Men han udvidede repertoire, idet han underviste os i matematik, fysik og idræt. Det gjorde han ganske fint. Han gjorde sig store bestræbelser for at forklare os tingene, så vi forstod dem. Og i idræt var han nyskaber, han indførte en hidtil ukendt sportsgren, basketball. Det var også ham, der tog med os til Norge efter 4. mellem.

Til engelsk fik vi Damsgaard. Ham blev jeg ved med at have de næste fire år, hvorefter fulgte to år i gymnasiet. En fremragende underviser. Humoristisk og til tider overraskende i sine reaktioner og udspil til klassen. Systematiker, når det drejede sig om indlæring. Stiløvelser var en væsentlig ingrediens i processen.

Til religion fik vi Ruge, en mand af tysk afstamning, hans hovedfag var tysk. Han havde været i krig på tysk side og bar en smule præg af det. Vi forstod ham ikke rigtigt, han forekom os mærkelig, men han var god at

komme i diskussion med om faglige emner, så på mig virkede han inspirerende. Jeg havde ham til religion alle fire år i mellemskolen. Og fortsatte med ham i de tre gymnasieår.

Til tysk fik vi en, der hed Bendix-Hansen. Han var en venlig mand, men ikke specielt effektiv som underviser, hvad jeg fandt ud af senere i mit karriereløb på skolen. Han var ganske enkelt for rar, jeg foretrak folk, der stillede krav, jeg var lidt af en rod. Men jeg fik dog kam til mit hår siden hen.

I matematik fik vi i 3. mellem fru Åbo, gift med skolens administrative inspektør. En fyldig dame med meget stor myndighed. Igen – effektiv, skrap, fagligheden i højsædet. Hendes specialitet var en lille notesbog, som blev brugt til at skrive regneregler op i. Den lille bog blev til flere, dengang havde man ikke formelsamlinger. Dem lavede man selv, og de måtte selvfølgelig ikke medbringes til eksamen, derimod læres udenad. Således indarbejdet i den indre computer kunne de trygt medbringes til dommens dag.

Serritzlev var midaldrende, underviste normalt i latin og græsk, men vi havde ham til historie. Han var noget af en polyhistor og elskede at brede sig uden for sine fag. Historie var han faktisk ret god til. Personligt var han meget inspirerende, hvilket jeg også kom til at opleve senere. Til kemi havde vi Elmue med briller og underbid. Han var nem at drille, hvad Svend Åge og Peter Wiibroe var uforlignelige til. Det var egentlig synd, for han var dygtig til sit fag, som forekom mig spændende, i særdeleshed, når der blev lavet forsøg. Til geografi og biologi havde jeg de første år en af skolens ældste og mest støvede lærere, lektor Gustav Adolf Schwærter.

Det eneste jeg husker fra hans timer, er, at han lavede forsøg med kartofler for at vise noget med stivelse. Han havde været på Katedralskolen siden 1923. Til geografi fik jeg siden Knud Werner Kåe, en spradebasse med godt humør, hans timer var en fornøjelse. I særdeleshed elskede han at læse højt af Scherfigs *Det forsømte forår* og gjorde derved sit til, at Viborg Katedralskole ikke kom til at ligne Scherfigs gymnasieskole. Han var passioneret piberyger og pralede uhæmmet af sine flotte Dunhill-piber og sin tobak. Det foretrukne mærke hed Three Nuns. Det døbte han om til Biskoppens fryd. Han var pigeglad, hvad pigerne ikke havde særlig meget imod, da han var en forholdsvis sporty, flot fyr. Specielt de fyldige piger i klassen som Kirsten Møller Jensen og Lis Ambrosius Larsen havde hans bevågenhed.

Ved afslutningen af 3. mellem, hvor resultatet ellers ikke var alt for godt: Nr. 19 af 31 elever, stod der i karakterbogen med spinkel håndskrift: Kan læse latin. Det vil sige, at jeg næste år ville stifte bekendtskab med en af

skolens legendariske latinlærere. Det store spørgsmål var: Blev det Wiese? Han var af den faretruende slags. Blev kaldt for »Halte-Fanden« Hver morgen inden klokken 10 kom han humpende hen over skolegården, altid iført overfrakke. Om vinteren var den mørkegrå, ulden. Den blev brugt fra 1. oktober til 1. maj. Herefter brugtes den lyse cottoncoat. Wiese var sagnomspunden. Der havde få år tidligere været en berygtet klagesag med ham som impliceret. Undervisningsministeriet havde givet ham en påtale for at have forulempet en Skive-elev verbalt. Vi var meget spændte, da vi mødte op på skolen efter sommerferien.

Spændingen udløstes: Vi skulle have Wiese. En lille korpulent herre med klumpfod. Det var måske mobning på grund af dette handicap, der havde gjort, at han var blevet lidt ondskabsfuld. I hvert fald turde man ikke lade være med at forberede sig til latintimerne. Det var risikabelt. Latintimer kørte efter en fast skabelon. Wiese kom ind med sin uundgåelige cigar i munden. Som skoletaske brugte han en lille kuffert. Først løb vi den gamle lektie igennem, dernæst var det dagens lektie, som blev behandlet meget minutiøst, til sidst løb vi den nye lektie igennem. Alt sammen på 50 minutter. Det ringede ud, Wiese tændte sin cigar og gik ud. Gik man ned på herretoiletet før en latintime, kunne man se en rad af ben i sko tilhørende mandlige elever i 4. b. Der blev studeret flittigt, så man kunne komme spidsroden igennem næste time. Gik det galt, fik man en eller flere af Wieses sarkasmer at føle. »Det går ikke, du må vist hellere holde op med at læse latin« eller »Slumre sødt i Slesvigs jord« eller »Skrivekunsten er opfundet, papiret ligger foran dig og venter kun på at blive brugt« eller »Skriv det op eller ned« Han havde mange af slagsen, og det lykkedes ham hvert år at få et par frygtsomme elever til at holde op med latinundervisningen.

Jeg fortsatte, for jeg kunne godt lide ham, det var en sport for mig at komme igennem hans timer, lære remserne, oversætte stykkerne og ikke mindst beherske grammatikken. Det var sproget som mekanisme, der var i højsædet, det kulturelle betød ikke så meget. Han satte på sin side også lidt efter lidt pris på mig i takt med, at jeg blev skrappere og skrappere til faget. Det har muligvis også betydet noget, at jeg var søn af en håndværker. Wiese var selv søn af en blikkenslager fra Ringkøbing. Da vi mod slutningen af 4. mellem skulle vælge gymnasieretning, trak han mig til side og opfordrede mig til at blive klassisk-sproglig. Det blev jeg så.

Jeg investerede i starten af 4. mellem så meget tid på latinen, at det gik ud over andre fag. Karl Olsens reaktion herpå har jeg omtalt. Men der var jo også mine forældre. De måtte troppe op til forældremøde og høre om mine halvdårlige standpunkter. Det var på det jævne. »Kan, når han vil«. Wiese var faktisk min eneste støtte. Fru Åbo mente ikke, at mine forældre

kunne gøre en doven elev til en flittig elev. Det mente far nok, han kunne. Da han kom hjem fra forældremødet, blev jeg kommanderet op af sengen og fik et møgfald uden lige. Hvis ikke jeg gad gøre noget ved det, kunne jeg lige så godt gå ud af skolen og komme i lære som et eller andet. Skarp lud til et skurvet hoved. Det hjalp. Det gik rigtig godt til eksamen om sommeren. Og far har aldrig skullet formane mig yderligere.

Endnu to af de gamle lærere havde jeg også fornøjelse af i mellemskolen. Dansk var overladt til Munck, også kaldet Nalle. Den nussede type, hvor gylpen nogle gange ikke var helt lukket. Han var cigaretryger. Men en glimrende dansklærer. Han lod os dramatisere digte. For eksempel *Hans og Trine* med begyndelsen: »Hans, jeg tror bestemt, du dratter ned fra denne høje gren. Kors hvor du får tæv af fatter, hvis du brækker dine ben!« og den berømte »Pater Josef lån mig øre, som en angergiven synder kommer jeg til eders celle, jeg vil skrifte, luk mig ind«, vistnok *Skriftemålet* af Carsten Hauch. Han læste også højt for os af Johs. V. Jensens *Den lange rejse*. Fantastisk. Wieses diametrale modsætning var Christian Krogh, også kaldet Baf. Hans fag var egentlig dansk, fransk og latin. Men da han af despekt for gymnasieskolen snød til eksamen, mistede han sine undervisningskompetencer, så han til sidst kun underviste i oldtidskundskab. I min tid havde han endnu latin. I mellemskolen underviste han i tegning. Han var selv drøngod til at tegne, og han tegnede gerne for os i timerne. Så stod der ofte en lang hale af elever oppe ved katederet, hvor Baf så sad og lavede tegninger til os på opfordring. Han var specialist i skagensfiskere og travheste, husker jeg. Men vi var også selv meget aktive, malede med plakatfarve, oliekridt og fedtfarver. Hvis man ville, var det tilladt at male med porcelænsmaling, man måtte selv sørge for at få det brændt. Ler arbejdede vi aldrig med. Faget hed nu også tegning. Vi elskede de timer.

Efter fire års forberedelse var vi nu klare til at flytte teltpælene over i det forjættede land : Gymnasiet. Jeg kunne have valgt nysproglig eller matematisk linje, men valgte på Wieses anbefaling at blive klassisk-sproglig student. Det har jeg aldrig fortrudt.

Katedralskolen. Gymnasiet.

I 1960 kom jeg så i gymnasiet. Nye kammerater, nye lærere. Fra skoler overalt i omegnen kom der elever, der skulle starte det treårige forløb til studentereksamen. Fra Himmerland, Bjerringbro, Kjellerup, Stoholm og ikke mindst Skive væltede det ind med opvakte unge, der ville have en studentereksamen. Men ikke nok med det. I 1958 havde Katedralskolen fået et kollegium, hvortil forældre fra Læsø, Samsø, Djursland og andre gymnasiefattige egne sendte deres børn for at få del i uddannelsens glæder

og muligheder. Nu var det ikke bare Viborg og omegn, det drejede sig om, men en stor del af Jylland. Alle disse udefrakommende unge var på egen boldgade og udviste derfor stor frimodighed, men manglede naturligvis den respekt, som vi andre var opdraget med gennem årene. Omvendt var vi, de indfødte, fuldstændigt inde i den kodeks, der herskede på det traditionsrige sted. Gennem årene havde vi i Slesvigsgade en trafik af disse udlændinge, som nød godt af gæstfriheden i det lille hjem. Vi havde kælder med bar, så mulighederne for selskabelighed var altid til stede, hvis man skulle på weekend uden for kollegiet, eller hvis skibonitterne skulle bort fra Skive. Det må nødvendigvis også påpeges, at den samme frimodighed blev lagt for dagen, når vi viborgensere tog på selskabelige udflugter eller afstressningsture til Skive. Så var skibonitterne mere obs på deres anseelse i lokalsamfundet og som følge deraf mere tilbageholdende.

Men de var friske, de Skivefolk. Lars Svendsen fra Vinde, hvis forældre havde Vinde Forsamlingshus, han blev mig en ven for livet, selv om vi ikke altid påvirkede hinanden til det bedste. Peder Mønsted nede fra Frederiksdal Allé, hvis far var gasværksbestyrer. Jesper Frederiksen fra Håndværkerforeningen var bestemt også en vigtig person, ikke mindst på grund af faderens profession: Restauratør. Overlærer Pedersens søn Steen Pedersen var en stor sportsmand helt allround. Også når det kom til selskabelighed. Og de dejlige Skivepiger var ikke så knibske, som dem, vi var vant til i Viborg. Fra Læsø kom Kåre Pedersen, en humørbombe, søn af øens læge. Han fandt sig naturligvis en pige fra Skive. Fra Djursland kom tre vildmænd, Bent Kristensen, Ole Bøjstrup og Jens Lund Sørensen. De fire sidste var kollegianere og derfor undertiden gæster hos os. Fra Østre Skole kom Bjarne Ørskov Andersen, også kaldet Nuser. Han var en habil bassist og var lige som jeg interesseret i jazzmusik. Derudover var der de gamle venner Langvad, Kanstrup, Ulf Scheibye og Finn Verner Andersen fra Vejrum.

Fagligt set blev vi nu specialiserede. Klassikerklassen var lille, men stor i forhold til tidligere klassestørrelser. Ti elever, fire drenge og seks piger. Vi havde ikke matematik overhovedet. Af naturvidenskab var der geografi i 1. g og biologi i 3. g. Af humanistiske fag var der dansk, religion og historie. Og så var der en overdådighed af sprogfag. Græsk, latin, fransk, tysk og engelsk. Derudover var der sang og idræt. Men ikke billedkunst, formning eller tegning. Det var for mellemskoleunger.

Klassikerklassen var god. Vi kunne aldrig gemme os, da vi kun var ti. Vi var nødt til at være godt forberedte. Det var der andre grunde til. Vi fik nemlig, som før nævnt, Wiese til græsk. Herom senere. Den fra klassen, som jeg havde mest med at gøre, var Inge Schæffer. Vi lavede skriftligt

arbejde sammen gennem alle tre gymnasieår. Hver tirsdag stod den på latinsk version hjemme hos hende på Øgårdshøjen. Det var nok lidt unfair, at vi rottede os sammen, men det gjorde de andre så bare også. I klassen var der to fra Skive, nemlig Peter Sperling og hans søster Vibeke. De kunne arbejde sammen. Men det fik de nok ikke gjort, for Peter blev smidt ud efter 1. g. Han var i øvrigt omgænger, havde gået i matematisk året før. Marianne Stensgård lavede opgaver sammen med Helle Serritslev. Jesper og Jørgen, de to andre drenge i klassen, boede på henholdsvis Lundø og kollegiet, så de måtte arbejde single. Klassikerklassernes lokaler var små og hyggelige med mange reoler, kort og billeder.

De klassiske sprog var de centrale. Jeg var velekserceret i latin og skulle nu have Wiese til græsk. Jeg vidste, hvad der ville blive krævet, og jeg levede varen. Wiese titulerede os nu med De, i mellemskolen havde det været du, men når man kom i gymnasiet, var man blevet voksen og ansvarsbevidst forstås. Vi havde græsk seks timer om ugen i alle tre år. Det betød, at vi faktisk nåede rigtig meget. Mere end nutidens old-elever når at stifte bekendtskab med i oversættelse. Hudes begynderbog, Xenofons *Anabasis*, et stort uddrag af Herodots *Historiai*, indtil flere sange af *Iliaden* og *Odysseen* og Platons *Apologi*. Desværre gik Wiese på pension efter 1. g, så vi blev overtaget af en ung og entusiastisk lærer, Jørgen Skot-Hansen. Han var ganske anderledes, lagde ikke så meget vægt på al den grammatikalske korrekthed, hos ham kom den græske kultur til at spille en meget større rolle. Det var jeg nu ikke helt tilfreds med, jeg var mere tryk ved Wieses perfekte oversættelser og grammatiske nøjagtigheder. Men Skot-Hansens timer var hyggeligere, ingen tvivl om det. Skot-Hansen måtte imidlertid forlade os, han skulle som så mange andre aftjene sin værnepligt. Så i 3. g blev vi overladt til en førsteårsstuderende fra Universitetet. Han hed Jens Lauesen, en hyggelig fyr, som ikke kunne mere, end vi kunne, ja, vel ikke engang så meget. For vi var dygtige. Jens læste Platon med os, men om sommeren, da vi skulle til eksamen, kom Skot tilbage og klarede eksaminationen. Det overkom Jens ikke. Grunden til Skots tilbagevenden var, at to af klassens fædre var jurister, og de havde efter sigende været i ministeriet med en klage over undervisningen i 3. g.

Vores latinundervisning blev varetaget af Walter Hugo Gordius Serritzlev. En kompetent underviser, som gerne bredte sig ud over sine fag. Et sandt tværfagligt geni. Hos ham var der balance mellem det grammatiske og det kulturelle. Og hos ham dyrkede vi den skriftlige dimension. Vi skulle skrive latinsk version, med og uden ordbog. Det blev der brugt megen tid på. Ping og jeg slog som tidligere nævnt tidligt pjalterne sammen og blev ganske skrappe til den disciplin. I det mundtlige havde vi heldigvis

også »Sjuften«, som Serritzlev blev kaldt, i alle tre år, og meget blev nået. Cæsars *Gallerkrige*. To taler af Cicero. Digte af Ovid. Masser af Horats. Men det sjove var, at Sjuften ud over det fik tid til at introducere *Carmina Burana* af Carl Orff, *Der Dreigrosschenoper* af Bertold Brecht, værker af Frank Jæger, som havde været hans elev, og ikke mindst Viborgdigteren Nis Petersen, som jo havde drukket bajere med Jens Langvads morfar i 20'erne. Sjuftens inspiration var formidabel. Han kunne ikke fordrage Wiese. De hilste aldrig på hinanden, selv om de var i samme faggruppe. Det sagde man i hvert fald. Rygtet ville vide, at Wiese, der hadede frisk luft, havde fået spigret vinduerne til i 2. k's klasselokale. Serritzlev, der var af mere moderne indstilling, havde medbragt en knibtang og fjernet søm-mene igen.

Til tysk fik vi også Wiese. Han fik rettet noget op på vores manglende grammatiske kundskaber ved hjælp af Kapers berømte grammatik. Det var bestemt ikke moderne tyske tekster, der blev gennemgået, men klas-siske slagnumre. Schnitzler: *Der blinde Geronimo und sein Bruder*. Thomas Mann: *Tonis erste Ehe* blev det næste. En stor oplevelse, selv om det var skrevet med gotiske bogstaver. Af Goethes *Faust* læste vi vist også noget. Vi havde kun en time om ugen og aldrig skriftligt arbejde. Da Wiese holdt efter 1. g, fik vi vores religionslærer gennem mange år, Karl Ruge. Vi havde nu to timer om ugen, og de blev anvendt til moderne tysk litteratur. Spe-cielt husker jeg Wolfgang Borcherts efterkrigs noveller. Vi læste også en del Dürrenmatt, Kafkas: *Der Hungerkünstler*. Ruge var fantastisk til at sætte fokus på eksistentielle spørgsmål og synsvinkler. Det, som Wiese ikke gav os, fik vi hos ham.

Damsgad fortsatte sin driftsikre engelskundervisning fra mellemskolen. Jeg husker *Three men in a boat* og *Good bye mr. Chips* og mange gode en-gelske sange.

I fransk havde vi mange forskellige lærere i løbet af 1. g, men tingene faldt på plads, da skolen fastansatte Finn Quortrup. Ham havde vi så gen-nem 2. og 3. g. Han var et unikum, han brændte for sit fag. Også han burde jeg sige, for det var klart min fornemmelse, at langt de fleste lærere havde det ligesådan, og jeg var et godt og velmotiveret publikum. Quor-trup lod os læse Camus: *L'etranger*, Sartre: *Les jeus sont fait*, *Les miserables* af Victor Hugo. Vi læste en underlig bog af Julien Green, som hed *Moira*, som handlede om en forskruet amerikansk dreng, der slog en ung kvinde ihjel, fordi hun udfordrede hans kyskhed. Vi lærte Verlaine-digte udenad. Læste stakkevis af *Paris Match*. Og sang et utal af franske sange, lyttede til Jacques Brel, Georges Brassens og andre franske trubadurer. Og vi blev opfordret til at se de moderne franske nouvelle vague film: Renoir, Godard

og Truffaut blev hverdagskost. Jeg begyndte at gå med mørke briller lige som Jean Paul Belmondo og Alain Delon. Det gav også fedtemærker at komme i Alliance Française til kulturelle møder, hvor man kunne opleve byens spidser. Quortrup arrangerede også franskaftener med spising og underholdning, fællessang etc. Derudover besøgte vi ham tit privat. Han var ungkarl og gik fuldt og helt op i sin lærergerning. Han havde russisk som bifag, men det havde han ikke mulighed for at undervise i på Kate-dralskolen. Men han tilbød det på LOF, så vi var nogle stykker, der troppe-de op et halvt år for at lære noget russisk efter Hans Sørensens *Russisk for begyndere*, udgivet af DR. Jeg overvejede på et tidspunkt, om ikke det var en ide at blive sprogofficer i russisk.

Som tidligere omtalt var sprogfagene det, der fyldte mest på skemaet i den klassisk-sproglige gren, men vi havde da andre udfoldelsesmuligheder. Til dansk var vi blevet belemret med Carl Jørgensen, Bette Jø. Han var historiker, ikke dansklærer. Jeg tror ikke, at han brød sig om faget, han underviste ikke ret ofte i det og var ikke god til det. Den litterære entu-siasme, som vi havde mødt hos mange af vore andre lærere, ejede han slet ikke. Det var Falkenstjerne med kommentar. Selv om vi af værker læste Øehlenschläger: *Hakon Jarl*, Martin A Hansen: *Løgneren*, Paludan: *Fugle omkring fyret*, Sandmose: *Det svundne er en drøm* og Mogens Klitgård: *Elly Pedersen* fangede det os ikke. Det var virkelig en skam. Det skriftlige synes jeg heller ikke, han var god til at undervise i. Jeg blev i hvert fald aldrig god til det. Det kan nogle gange undre mig, at klassen fostrede to gode journalister. Det kan da ikke være ham, der har sat dem i gang med det.

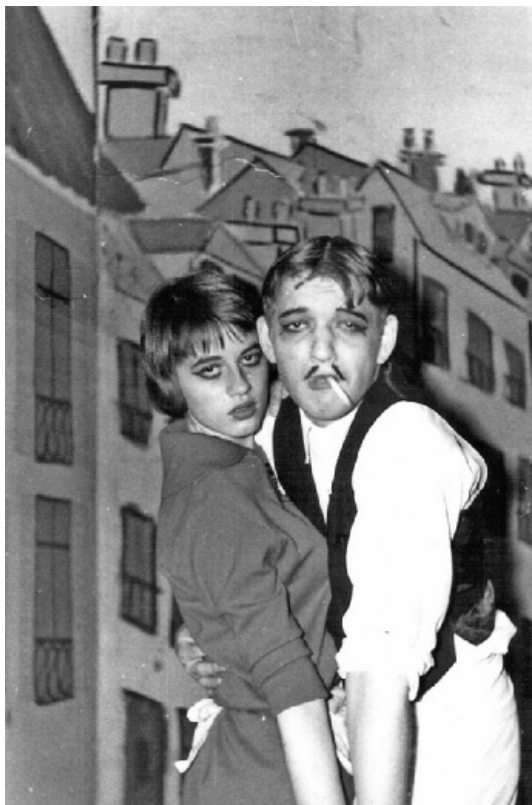
Historie havde vi først med Børge Pugerup, en rar fortællehistoriker, der i lighed med mange af sine kolleger lige skulle have overstået sin værne-pligt. Så vi måtte have en anden. Det blev Niels Jørgen Pedersen. Han var dygtig, en helstøbt personlighed, erklæret socialdemokrat i modsætning til his masters voice, Karl Olsen. Det, jeg husker bedst fra hans undervisning, er gennemgangen af samfundskundskaben. Her blev der fulgt med. Det blev der nu i øvrigt ellers også, vi turde ikke andet.

Af naturvidenskabelige fag havde vi geografi i 1. g og biologi i 3. g. De to fag blev lagt sammen og gav en samlet karakter. De interesserede mig ikke særligt, må jeg desværre indrømme, selv om vi havde Buciek til begge fag. Det gjorde derimod de to sidste fag, nemlig sang og idræt. Til sang havde vi Knud Møller. En lidt kedelig, men absolut dygtig underviser. I hans timer sang vi meget og gennemgik musikværker, alt sammen klas-sisk, der var desværre ikke noget af alt det nye, som vi brugte en stor del af fritiden på, nemlig rytmisk musik, først og fremmest jazz. Det sidste fag var idræt med Buciek. Det var ugens rekreative indslag, tre timer i alt. At-

letik, gymnastik og håndbold. Intet nyt under solen, men alligevel. Jeg har nævnt, at basketball var ved at komme ind, og nu skete der det, at fodbold var ved at blive accepteret. Nye tider var på vej.

Hvis man nu tror, at vi efter en hård skoledag skyndte os hjem til lektierne, må man tro om igen. Også i gymnasiet brugte man en stor del af fritiden på forskellige aktiviteter, i særdeleshed på det idrætslige felt. Primus motor var her den i 1959 ansatte lollipop Jens Lund. Om eftermiddagene var der håndbold, basket og fodbold for særligt interesserede. Om lørdagen var der hver uge i vinterhalvåret den hæderkronede håndboldturnering mellem skolens gymnastikhold om den vandrepokal, som redaktionschef Lilholt havde udsat. Skolen deltog hvert år i landsdækkende turneringer i mange sportsgrene, og indlagde sig megen hæder og ære i den forbindelse. Internt på skolen var der megen prestige i at være skolens repræsentant ved sådanne begivenheder.

Hvert år blev der arrangeret en dannelsesstur til København for 3. g. Turen varede en uge, og omfattede en række faste programpunkter, lad mig nævne: Folketinget, Universitetet, Det kongelige teater og Tuborgbryggerierne. Vi havde selvfølgelig vores egen dagsorden og den indebar værts- og jazzhusbesøg. Vingården og Montmartre var de store numre dengang. Vi

Henrik og Charlotte i Den gale grevinde fra Chailot.

boede privat indkvarteret, så det er mig lidt af en gåde, hvordan man kunne holde styr på alle medlemmerne af den store gruppe. Vi kom da hjem igen alle sammen. En gang om året var der skolekomedie – en meget gammel tradition. Jeg husker et år opførte man *Den gale grevinde fra Chaillot*, det følgende år blev det et revysex om Viborgs mærkværdigheder.

En helt særlig funktion havde elevforeningen Minerva. Der var egentlig tre opgaver. For det første holdt den fester, vistnok tre om året, blomsterbal om efteråret, julebal til jul og karneval til fastelavn. Det var rigtige baller med almindeligt danseorkester. Ikke jazz eller rock. Vi måtte drikke øl, der blev indkøbt to øl pr. solgt billet. Karl Olsen var foran sin tid. Det var utænkeligt på andre gymnasier. Men vi måtte ikke varme op og ankomme med en anselig brandert på. Det skete godt nok tit.

Minervas anden funktion var at arrangere kulturelle events, dvs. foredrag med kendte personer. Hver anden måned kom der en forfatter, politiker eller lokalkendis og sagde noget bevinget. Lad mig nævne nogle: Jens August Schade med muse, Ove Abildgård, Erik Moseholm, J.V. Martin, Ole Bernt-Henriksen, landsdommer Thygesen, lektor Baf, seminarielektor Mai.

Minervas tredje funktion var at arrangere teater- og koncertture. Lad mig nævne tur til Ålborg Teater for at se Brechts *Mutter courage og hendes børn*, Brendan Behan: *Gidslet*, Mozart: *Cosi fan tutte*. Tur til Århus Teater

*Karneval 1962.
Privat foto.*

for at se Dario Fo: Ærkeengle laver aldrig fiduser. Tur til Århus Stadionhal for at høre Schönberg: *Gurrelieder*. Egentlig en fantastisk omfattende virksomhed. Gad vide, om vi finansierede det hele selv. De sjoveste af Minervas møder var de halvårslige generalforsamlinger, her var der larm, plakater, udklædning, råb og skrig. Jeg var i bestyrelsen i to år, først som sekretær, dernæst som næstformand. Jeg stod for teaterturene. En sidste kulturting skal nævnes: Morgenforsamlingerne. Hver eneste morgen efter 1. time samledes alle skolens elever i festsalen til afsyngelse af morgensang og modtagelse af dagens nyheder, et storladent arrangement, hvor kronen på værket var den musikalske ledsagelse udført af Don Ricardo, domorganist Sennels. Ingen kunne som han sætte alle ti fingre i tastaturet, når vi sang: *Så rejse vi til vort fædreland, der ligger ej dag i dvale*. Men ellers var Karl Olsen som altid den dominerende kranskegøgefigur med sit hvide halstørklæde.

Musikken

Som nævnt kom jeg fra et hjem med klaver, Så da jeg blev omkring de otte år, blev jeg sendt hen til fru Plessing for at lære at spille. Hun var omkring de 70, havde undervist i klaverspil i over 40 år, en striks dame. Som Hæstrup skriver, var hun af den overbevisning, at der var en ubrydelig sammenhæng mellem rene negle og klaverundervisning. Det voldte mig problemer, da jeg tit måtte forlade en interessant leg i haven for at begive mig ned til fru Plessing uden først at have vasket hænder. Det blev jeg så kommanderet til at gøre nede på hendes badeværelse. Når det så var overstået, kunne jeg sætte mig til det stumme klaver og øve skalaer i stilhed, indtil den foregående elev var færdig. Så blev det min tur. Min spillebog var Hornemanns klaverskole og Czernys *Etuder*. Sikre elementer i enhver musikalsk opdragelse. Jeg holdt til det i fire år. Kunne meget godt lide det og blev også ganske skrap til det.

Men efterhånden var der så meget andet, der trak, så til sidst holdt jeg op. Jeg havde egentlig planer om at starte igen på et senere tidspunkt, men det fik jeg desværre aldrig gjort. Der var nok andet at se til. En anden grund til, at jeg lagde den klassiske musik på hylden, var, at jeg opdagede, at der var noget, der hed Jazz. I Danmarks radio var der sent om aftenen et program, der hed Jazzklubben med Børge Roger-Henrichsen eller Harald Grut. Her kunne man høre den herligste traditionelle jazzmusik. Det lød paradisisk i mine ører. Lidt efter lidt fandt jeg ud af, at der også var noget, der hed swing. Der var også andre causører end de to ovennævnte, for eksempel Hans Henrik Ley og Torben Ulrich og Erik Moseholm ikke at forglemme. På et tidspunkt fik jeg et krystalapparat, som kunne tages med

i seng om aftenen. Her kunne jeg stille ind på stationer med jazzmusik, hvilket jeg ofte gjorde.

Min horisont udvidedes efterhånden, blues- og bopmusikken blev de næste landvindinger. Da mine forældre omsider anskaffede sig en gram-mofon, fik jeg også mine første jazzplader. Chris Barber og Papa Bues Vi-king jazzband. En plade, som jeg satte stor pris på og sled fuldstændigt op, var en optagelse af John Hammond-koncerten *From Sprirtual to swing* fra Carnegie Hall i slutningen af 30'erne. Al den tidlige jazz indtil boppen var her repræsenteret. Det var en firedobbelt LP plade fra Concert Hall Soci-ety, som ellers havde det værste lort, men her havde de for en gangs skyld ramt plet. Den blev spillet i vores bar igen og igen.

Men bopmusikken dukkede op. Den absolutte favoritplade var en dob-belt LP med Massey Hall-koncerten fra Toronto i 53 med en uforlignelig Charlie Parker, Dizzy Gillespie, Bud Powell, Max Roach, bassisten har jeg glemmt. En tredje absolut yndlingsplade var *Kind of Blue* med Miles Davis quintet. Med Cannonball Adderly, John Coltrane, Winton Kelly, Paul Chambers og Jimmy Cobb. Og den allerbedste Thelonius Monk- solo-plade. Gerry Mulligan-quartet var også højt vurderet. Art Blakey and his jazzmessengers from Club Saint German des Pret in Paris var også med i toppen. Jeg delte jazzinteressen med Bjarne Ørskov, som var en god bas-sist. Han boede ikke ret langt fra skolen. Af og til gik vi hjem til ham i en fritime for at drikke te og høre nogle af hans plader. Horace Silver Quintet var det, vi helst hørte, suppleret med Modern Jazz Quartet.

Med den interesse var det naturligt at finde sammen med ligesindede i større omfang. Det gjorde vi så i Viborg Jazzclub. Den havde til huse i Håndværkerforeningens kælder ved siden af Latinerly. Så derfor lærte jeg at gå på Ly som mange andre gymnasieelever på den tid. Jazzclubben var dog kun i kælderen til mere beskedne arrangementer med lokale bands. Når det var større og kendte bands, brugte den Palæ, som var danserestau-ranten i stueetagen. Orkestre, som ofte kom, var Jazzminerne fra Århus. Et andet Århusband var Peter Fahrenholz med de senere berømte Holger Laumann og Peter Pedersen. Herning havde også et godt traditional band, Æ Bindstouw Jazzmen med Harry Krøjpgård på trompet eller var det ba-sun? Der var også et Viborgband med Helge Kai og Per Kruppa. Ind imel-lem var der også Københavnerbands. Sahib Shihab for eksempel. En neger, der var konverteret til Islam, og nu spillede i radioens bigband. Havde man hørt mage? Papa Bue var der selvfølgelig også. Formand for Jazzclub-ben i guldalderperioden var Kjeld Rasmussen, en talentfuld socialrådgiver, som senere kom til at arbejde i Viborg Amts Ungdomscenter. Klubben var et godt sted, hvor vi helt sikkert kom på klubaftener. Men vi holdt også

meget øje med, hvad andre byers jazzklubber havde på plakaten. Vi tog gerne til Århus, hvis der var jazzfestival i Århushallen. I Silkeborg havde de engang besøg af selveste NYCF New York Contemporary Five. Med John Tchikai, Don Cherry og Archie Shepp. Blue Moon i Herning har også engang budt på traditionel jazz. Men jazzscenen i København var også begyndt at interessere os.

I løbet af 1. g begyndte vi at gå til fester og drikke øller. I 2. og 3. g skulle vi helst til fest stort set hver weekend. Som regel private, hvis ikke i Viborg, så i Skive eller Bjerringbro. Hvis der ikke var noget, kunne man gå på Ly og snuse noget op. Og en hyggelig aften på Ly var heller ikke ueffen, men dyr. Vi kunne også gå hjem i vores egen kælder og hygge os der. Det var meget billigere.

Jeg kastede mig over klaveret oppe i stuen og spillede boogie-woogie-melodier efter gehør. Jeg kunne også godt lide den meget moderne atonale jazz. Jeg havde hørt Eric Dolphys kvartet i Århus, det inspirerede mig vældigt. Desværre fik jeg aldrig taget mig sammen til at gå til klaverspil igen. Far og mor havde ellers fundet en, der godt ville undervise mig. En simpel balmusiker! Men da jeg var lidt snobbet, blev det ikke til noget. At spille melodier, slagere og evergreens efter noder ville jeg have elsket i dag.

Billedkunst blev jeg mere og mere interesseret i, ikke mindst gennem familien Langvad. De havde billeder hængende af byens berømtheder, Lasse Winsløw og Johannes Bæch, Og de kendte godt den talentfulde Aske Dam. Jens og jeg kom gerne nede hos ham og drak øller, når der skulle varmes op til ballerne på Katedralskolen. Det var spændende at opholde sig i et rigtigt atelier. En decideret rod var Freddy Nikolaisen, der boede på Mellemsvej. Han var jazzfreak og godt på vej til at blive grafiker. Han kom senere på Den Grafiske Højskole i København, men gik vist til i sprut og stoffer. Jeg mødte ham engang på »Laurits Betjent«. Det var ikke sjovt. Han virkede psykotisk med et stænk af religiøst vanvid. Senere dekorerede Jens en væg på mit værelse i kælderen i Slesvigsgade. Det forestillede nogle håbløse ansigter i forgrunden med et storbymiljø i baggrunden. Det var tidens trend: Lidelsens landskab. Absurditeten for fulde sejl.

Sporten

Man må sige, at vi i Slesvigsgade var forud for vores tid. Vi spillede street-football, street-cricket og street-handball. Det var selvorganiseret, uden om den etablerede sportsverden. Eller sagt på en anden måde: Den moderne street-sport er blot en tilbagevenden til den oprindelige måde at organisere sporten på. Men vi stødte ofte på den organiserede sport, ikke mindst, når vi bevægede os op på Eksercerpladsen, som lå oppe ved kasernen. Her var der

en dejlig saftig græsplæne, dejlige fodbold- og håndboldmål. Her blev der spillet firmafodbold. Her trænede VFF, før anlægget på Kirkebakvej blev anlagt, og her sommertrænede VHK uden for den gamle omklædningsbygning, som lå nede i det ene hjørne sådan cirka lige der, hvor Fotorama ligger i dag. Vi blev efterhånden opmærksomme på, at de fandtes, klubberne, men at blive medlem stred imod vores indgroede anarkisme. Det ville gå ud over den følelse af frihed, som vi altid bar med os i alle vores aktiviteter. Hvis vi ikke kunne forlade banen og gå hjem, hvis vi fandt det for godt, var tiltrækningen ikke tilstrækkelig. Vi havde gjort forsøg med spejdervæsenet. DUI havde hver søndag nogle vældig populære filmeftermiddage på Vestre Skole. I timevis sad vi pligtskyldigst og kiggede på dødkedelige oplysningsfilm og reklamefilm, indtil klimakset kom: Søren Spætte. Vi var tit derovre, men det gav ikke rigtig pote. Vi gik også ned på KFUM for at se levende billeder, men der var for meget bønnebedning, Søren Møller gjorde ellers sit bedste. Til sidst lod jeg mig lokke over til Det Danske Spejderkorps en hverdagsaften, men da jeg så alle de drenge, der var samlet der, mistede jeg modet og løb hjem til mindre faretruende omgivelser.

Men mor fik has på vores indgroede modvilje mod disciplineringsnådegave. Vi blev sendt til dans på Bodil Neerholdts Danseinstitut, som dengang holdt til i Viborg-Hallens kælder. Jeg tror nok, at mor ledsagede os de første mange gange, men efterhånden kunne vi gå selv. Der var mange, der gik til dans dengang. Her kunne man lære gode manerer og at omgå det andet køn på en rimelig tvangfri måde. Man må jo huske på, at vi ikke havde søstre derhjemme at øve os på. Måske var dette ubestridelige faktum min mors grund til at sende os af sted. Måske ville hun gerne selv i sin barndom have gået til dans, hvem ved. Mine forældre var i hvert fald ikke karrige med at sende os til fritidsaktiviteter, da vi endelig fik hul på bylden. Der blev råd til gymnastik, håndbold, dans foruden musikundervisning. Dansen var først, jeg tror, vi startede, da jeg var syv. Henrik må jo så have været fem og Per fire år. Vi kunne lide det. Pianisten, der spillede ledsagemusik, hed til vores store fornøjelse Svend Krogh Christensen. Han havde titel af musikdirektør og spillede desuden i danseorkester og havde mange musikelever. Vi lærte danse som »Totur til Vejle«, »Risj-rasj filiongongong« og »Først den ene vej og så den anden vej«, uundværlige elementer i enhver ung mands og kvindes opdragelse. Hen på foråret sluttede sæsonen så af med et afdansningsbal, hvor far og mor var med og så på, mens de spiste højt belagt smørrebrød og drak øl til. Det var meget festligt. De næste mange år fortsatte vi med at gå til dans. Vi lærte efterhånden alle standarddansene, var med i dansekonkurrencer, uden at vi dog blev de helt store Fred Astairer. Jeg tror, jeg gik til dans i seks år. De sidste par år dansede

jeg med Jette Bukh, som også gik på Viborg Katedralskole i min parallelklasse. Vi stiftede mange bekendtskaber på Neerholdts Danseinstitut, og blev således en del af et Viborg-netværk, som voksede sig stærkt de næste år, da vi skiftede til andre græsgange. Disse var først og fremmest rigtige sportsgrene, som energisk søgte at hverve medlemmer, hvor de nu kunne. Hvervningen foregik som regel via klassekammerater.

Som tidligere omtalt, gik jeg i klasse med Erik Kanstrup. Han fik fyret op under Henrik og mig, så vi startede med gymnastikken i VGF. Jeg var ni år, Henrik syv vil jeg tro. Det var meget praktisk, der blev trænet på Vestre Skole flere gange om ugen, om lørdagen var der om formiddagen ekstratræning på Østre Skole. Så måtte vi ned i den farlige del af Viborg. VGF havde en vældig succes i de år. Klubben var danmarksmester for hold i en årrække, og individuelt gjorde nogle af klubbens gymnaster sig kendt internationalt. Volmer Thomsen var for eksempel med til OL i Helsinki i 1952. Klubbens bagmand, formand og primus motor var Viggo Jensen, som gjorde et kæmpearbejde sammen med sin kone Erna. De havde ingen børn selv og kom derfor til at lægge hele deres liv i foreningen. Og det var lige præcis Viggo og Volmer, der tog sig af træningen for drengene. Der var en 30-40 stykker. De blev gode, meget gode, så på et tidspunkt måtte de deles i to grupper. Henrik var god, han kom med de bedste, jeg var knap så god, så det blev til 2.holdet. Alligevel fortsatte jeg et par år endnu, indtil håndboldspillet trak. En vigtig grund til, at jeg fortsatte, var de ualmindelig dejlige piger, der var i VGF. Kirsten Harbo og Cykelkompagniets datter var underskønne, og vi var alle opsatte på at kurtisere dem. De kunne kontaktes ved det årlige afslutningsbal og nede på VGFs dejlige stadion ved Nørresø, hvor sommertræningen foregik. Jeg fik mange gode kammerater i VGF, selv om jeg sluttede efter tre-fire år. I min klasse på Vestre gik et par andre meget dygtige gymnaster, nemlig Mogens Villekjær og Niels Wang-Holm, som sammen med Erik kom på VGFs førstehold og indbragte Viborg flere danske mesterskaber i begyndelsen af 1960'erne.

Engang, da jeg gik i 2. mellem, kom Carl Petersen hen til mig og sagde, at han var begyndt at gå til håndbold i Eksercerhuset på Rødevej. Jens Langvad gik også til det. Der var også en, der hed Nutte, og en der hed Knud Udsen. Klubben hed VHK. Formanden hed Erik Bang. Han var også træner og alt muligt andet, kort sagt primus motor. Jeg lod mig lokke med og syntes, det var meget sjovt. Turneringen var i fuld gang, så jeg kom ikke på noget hold det første halve år, men i sommeren, der fulgte, stillede jeg til træning på eksercerpladsen og kom på drengeholdet. Vi cyklede ud til kampe mod landsbyklubberne i oplandet med vores træner, som vistnok var Jørgen Frederiksen.

Det var noget, der tiltalte mig, ikke mindst fordi jeg her var bedre til det, end tilfældet havde været i VGF og til dans. Det betød også meget for mig, at det var en holdsport. Så jeg troppede op om efteråret til en ny sæson i det primitive Eksercerhus. Klubben voksede sig støre og større, sugede drenge og piger til sig fra den omkringliggende bydel. Bang måtte ud og finde trænere til både drenge og piger. Det gjorde, at klubben voksede yderligere. Turneringskampene foregik også i Eksercerhuset. Det var lige lidt for lille til det, 35 meter på den ene led, 16 meter på den anden. Men det var godkendt af forbundet. Men det var livsfarligt, for når der var 2-300 tilskuere derinde, udviklede der sig kondensvand, så gulvet blev vådt, og da det bestod af dels beton-, dels bræddegulv, var det ingen udelt fornøjelse. Men det var egnens eneste håndboldhal. Omegnsklubberne havde også deres hjemmebane der, blandt andet Overlund GF, Hersom-Bjerregrav, Handbjerg. Jeg tror for øvrigt også, Skive kom for at spille der. Situationen varede heldigvis kun få år, så byggede Idrætshøjskolen en rigtig sportshal med rigtige mål. Så her kom vi til at træne og spille vore kampe fra begyndelsen af 60'erne.

Takket være virkelig gode ungdomstrænere kom klubben efterhånden med i eliten i Jylland. Det kunne ses hvert år ved juletid, når det berømte julestævne blev afholdt i Århus Stadionhal. Fra at være ordinære hold udviklede vi os på få år til at spille os frem til semifinalen i ynglingerækken, ja, juniorerne kom endog i finalen. På juniorholdet spillede Henrik, som også var begyndt at spille håndbold, og som selvfølgelig var uforskammet god til det også. Juniorernes træner var Ragner Nielsen, som også havde store resultater med dem året efter. Ynglingetræner var Jørgen Frederiksen, hvis lillebror Per Frederiksen spillede på holdet. Han gjorde senere karriere som træner. Jeg var dybt optaget af håndboldsporten, trænede i klubben to gange om ugen, trænede frisporthåndbold på gymnasiet to gange om ugen, selvtrænede derhjemme op ad værkstedssporten. Det gav resultat. Da man i 62 lavede udtagelsesstævner med henblik på at samle et jysk ynglingehold, var jeg med til to stævner og blev blandt de tre udtagne målmænd. Henrik var også med til to stævner for juniorer, men kom ikke med på det jyske juniorhold. Hovedet på sømmet blev, at jeg i 1963 om efteråret kom på klubbens førstehold sammen med Ib Olesen. Jeg var 2.målmænd, forstås. Da Ib imidlertid skulle på politiskole om foråret, tog jeg over og var således med til at føre klubben frelst igennem 3. division, som dengang var noget værd. Danmarksturneringen bestod af en førstedivision, en andendivision og to tredjedivisioner, en øst og en vest. Studeringerne i Århus var imidlertid vigtigere, så min karriere i VHK var slut.

Udlængsel

Udflugter

Som læseren vil have bemærket, var der allerede udtur i mig i min barndom. Mine ture ned til mosen og ud ad Jegstrupvej var ikke blot udtryk for uartighed og utilfredshed med min daglige tilværelse, men lige så meget nysgerrighed og behov for at få åbnet nye horisonter. Men initiativet var mit, ikke mine forældres. Familieferierne åbnede ligeledes nye horisonter for mig, men de var så at sige superviserede rent familiært. Alligevel havde jeg stor fornøjelse af dem og ser i dag tilbage på dem med stor glæde. Skoleudflugterne på Vestre Skole var ligeledes inspirerende og gav appetit på flere oplevelser, som naturligvis mere og mere blev på egen hånd.

Den første lokalitet uden for Viborg By, som jeg virkelig kom til at sætte pris på, var den gode plantage Undallslund, som var nabo til Margretelund på den anden side af Kirkebækvej. Erik Kanstrup boede ude på Syrenvej, en sidevej til Kirkebækvej yderst ude. Fortsatte man ud ad den, kom man efter et par kilometer til denne yndige skov. Den var egentlig plantet af straffefanger fra Viborg Arrest under anførsel af arrestforvarer Undall, derfra navnet. Undallslund emmede af mystik og spænding. Et bestemt sted i skoven havde man ikke mange år før, lige efter krigen, henrettet landsforrædere. Vi var sikre på, at vi havde fundet netop det sted. Eriks far var kommunist, så derfor var det vitalt at kunne stedsfæste lige præcist dette sted. En anden turistattraktion i skoven var Gyngøen. Den lå i en sø, som efterhånden var gået over til at blive en mose. Når man gik ud på den, kunne man ved at hoppe forsigtigt på den få den til at gynges, som var det en båd. Eriks storebroder Søren var specialist i at fremkalde denne interessante bevægelse. Ellers var den store aktivitet derude at lege røvere og soldater. Helt fint var det, hvis vi kunne samle seks-syv tapre krigere, som blev delt op i to hold, som så skulle fange hinanden på skift. Somme tider stødte vi på nogle fremmede drenge og legede røvere og soldater med dem. Så kunne det blive hårdt, venligheden kunne blive slidt af i kampens hede, og somme tider endte det reverenter talt med slagsmål. På denne måde mødte jeg faktisk Freddy Nikolajsen, som jeg delte jazz- og kunstinteresse med. Jeg kan huske, at vi dengang blev holdt fanget i flere timer som et led i legen. Det var bestemt ikke morsomt. Normalt var det ikke så vildt. Det var dejligt at være derude og se på dyr og planter og måske tage noget med på skolen for at sætte vores biologilærer på prøve. Få gange løb ridderligheden af med os, så inviterede vi klassens smukkeste piger med på skovtur, men jeg tror desværre ikke, at de satte pris på vores holdning til skoven, ærgerligt nok.

Sø i Undallslund Plantage. Foto Ole Degn 2013.

Et andet sted lidt længere væk end Undallslund var Inderøen ude ved Hald Sø. Hertil foretog Jens og jeg nogle gange cykelture. Vi gav den gerne i rollen som lumske indianere, der kunne snige sig af sted uden at blive observeret af blegansigterne. Vi fandt simpelt hen nogle, der gik tur i skoven. Så sneg vi os efter dem for at demonstrere vores fænomenale indianerkunnen. I dag tvivler jeg på, at vi var så dygtige, men spændende var det. Vore ofre har muligvis haft ondt af os. Når vi havde været på Inderøen, tog vi gerne over på den anden side af Hald Sø. Her lå resterne af en borg. En ruin, som kunne hensætte os i ekstase. Vi gik rundt og fablede om riddere, skønne møer og snavsede fanger, der selvfølgelig befandt sig i det rum, der var blevet os udpeget som fangehullet, da vi havde været på skoleudflugt i fordums tider. Så spiste vi vores madpakke, det var en heldagstur. Nogle gange forlængede vi turen. Jens havde en onkel, der havde en stor gård i Stanghede. Jeg syntes, det var mageløst, at Jens også havde familie på landet lige som jeg selv. Der var et par fætre derude, som vi legede med, inden vi sprang på cyklerne og kørte hjemad ud på aftenen. I øvrigt nogle opvakte fyre, som senere instruerede Jens og dermed også mig i, hvordan man spillede pik.

Et tredje sted, hvor megen tid blev brugt, var Viborgsøerne. Jenses forældre havde hus med søgrund, og de havde en kano. Den lå vi tit og plaskede rundt i om sommeren. Undertiden gloede vi uhæmmet på roerne fra Viborg Roklub, som havde deres rostadion henne på Erik Menvedsvej. Vi gad ikke ro, vi spillede heldigvis håndbold. Søen var om vinteren et fantastisk tilholdssted for dem, der var så heldige at være i besiddelse af skøjter. Det var jeg desværre ikke. Dog lånte jeg somme tider nogle, der skulle spændes på skistøvlerne, et besværligt arrangement, der dog kunne bruges, hvis den stod på ishockey. Når isen var rigtig tyk, kunne man gå over søerne. Jeg har gjort det en enkelt gang, selv om luften var tyk af beretninger om alle de vovehalse, der var døde af denne bedrift.

Hjarbæk

Viborg havde en havneby, som lå 12 km mod nordvest. Den havde i århundreder været byens livline til verdenshavene. Hertil havde man importeret tømmer, salt, kunstgødning og andre nødvendige ting til livets opretholdelse. Hjarbæk Fjord var en del af Limfjorden, en blindtarm til denne, kunne man kalde den. Vandet var salt i rimelig udstrækning og rent. Derfor havde Hjarbæk en anden attraktion, nemlig en strand. Der var også en campingplads, en primitiv en, som det var gratis at overnatte på. Derudover havde Viborg Sejlklub til huse ved havnen. Hjarbæk var, som man kan se, Viborgs handelsmæssige og rekreative potentiale. En kraftig understregning af dette var de mange sommerhuse, der lidt efter lidt var blevet bygget som en rand uden om den lille by. Erhvervslivet udgjordes af en kro, en købmand, en bager, en smed og tre-fire erhvervsfiskere. Foruden en keramikker og en kunstmaler, som dog senere forlagde residensen til Viborg. Hjarbæk øvede en vis tiltrækning på viborgensere i alle aldre, og en skønne dag lejede mine forældre da også et sommerhus ikke langt fra stranden. Det blev en uforglemmelig uge. Vejret var fantastisk. Vi fik is og jordbær hver dag. Fandt ud af, at ikke alle mennesker var danskere, der var nemlig også noget, der hed nordmænd. Der var masser af legekammerater. Og ikke mindst var der den herlige strand, hvortil der blev oprettet en stadig pendulfart dagen igennem. Succesen var hjemme, så næste år lejede vi et hus, denne gang længere væk fra stranden. Det var større, tilhørte KFUK-spejderne og var mere komfortabelt end huset fra forrige år. Vejret var knap så godt som forrige år, men vi havde ikke problemer med at få tiden til at gå med indendørs sysler som kortenspil, brætspil, terningspil og sneglevæddeløb. Der var også ler i nærheden, så vi lavede kunstfærdige ting, som efterfølgende blev soltørret, hvis ellers solen lod sit lys skinne. Sommerhuset lå i øvrigt som nabo til en af Hjarbæks særlinge,

Hjarbæk Havn. Foto i Viborg Lokallhistoriske Arkiv.

Fløjte-Peter, som med sin familie beboede en skurvogn. Han levede af at køre med mælk til Fiskbæk Mejeri. Familien bestod af en uformelig kone og to uformelige døtre, hvoraf den ene hed Irma, og en søn ved navn Bruno. Vi anså dem for at være meget underlige og snakkede derfor ikke meget med dem.

Efter to års succes købte mine forældre så selv sommerhus. Det kostede 5.000 kr., og lå oppe bag ved selve Hjarbæk tæt på byen. Man skulle dreje til højre lige efter ismejeriet, for sådan et var der nemlig også i Hjarbæk. Grunden var lille, 5-600 kvadratmeter. Huset var lille, der var en stue, en forstue med køkken, en lille sovekabine. Lokum var der for enden af huset. Vandhanen var udenfor. På grunden var der en gyng. Men umiddelbart neden for huset var der et stort ubebygget område, hvor der kunne spilles fodbold og andre boldspil. Nogle år senere blev det desværre inddraget til sommerhusbyggeri. Men det gjorde ikke så meget, for da havde far og mor udvidet vores grund ganske betydeligt. Men før det kom så vidt, gik far i gang med at gøre det lille hus lidt mere bekvemt og lidt større. Det uden-

dørs lokum blev nedlagt. Vi fik indendørs toilet med håndvask. Køkkenet var der stadigvæk i forstuen. Men det var et stort fremskridt alt i alt. Vi boede fyrsteligt. Fra grunden kunne vi skue ud over hele Hjarbæk By med tilhørende fjord. Om morgenen kunne vi høre, når fiskerne fra Hjarbæk og Kvols sejlede ud for at tømme deres net. Vi kunne købe rundstykker hos bageren, kolonialvarer hos købmanden og mælk, fløde og yoghurt hos fru Hansen i ismejeriet. Meget overskueligt og nemt. Fisk købte man på havnen. Kød måtte man hente helt i Løgstrup, 4 km borte.

Da vi nu selv havde sommerhus, blev vore ophold af betydeligt længere varighed. I hele mors sommerferie boede vi i Hjarbæk. Far tog på arbejde hver dag i Viborg og vendte hjem om aftenen. De korte ferier tilbragte vi også derude foruden selvfølgelig weekender. Der åbnede sig for os børn en helt ny verden befolket med voksne og børn. De voksne havde jobs, der helt naturligt passede ind i Hjarbæks erhvervsmæssige og sociale struktur. Jeg har nævnt de erhverv, der var repræsenteret i byen, men hertil skal føjes adskillige landbrug og en havnefoged. Skolen og kirken lå helt i Vorde. Ellers var der karakteristiske pensionister som Marius Lund, Moppedu og Kræn Biv med deres særheder.

Kroen blev drevet af to søstre, Rosa og Asta Jensen, et par bestemte damer, hvoraf den ene havde en fortid som havnefoged. Kroens specialitet var stegte ål, hvoraf der fangedes rigeligt dengang i modsætning til nu.

Sommerhuset i Hjarbæk 1954. Jeg står som nr. 3 fra venstre. Privat foto.

Kroens motto var: »På Hjarbæk kro er ålen go«. Købmanden hed Harry Søndergård, han var en meget forsigtig og snu type. Bageren hed Jensen. En stille og rolig mand, som vistnok var syg. Ismejeridamen hed Gerda Hansen, hun fik sine varer fra Fiskbæk Mejeri. Af fiskerne kan nævnes Arne Jensen, der også var havnefoged, Thorvald Jensen, som boede henne ad strandvejen, hvor også Ingvar Jensen havde slået sig ned i en gammel rutebil, som lidt efter lidt blev udvidet og forskønnet, indtil den en dag lignede et helt parcelhus. Oppe ad Vorde-vejen boede Jørgen Fynbo, en sær snegl med runde briller, som normalt var flink og medgørlig, men som kunne få forunderlige raserianfald, hvis hans pap-søn Helge ikke teede sig ordentligt. Ude ad vejen mod Løgstrup boede Peter Bredgård, som havde havnens mest vellignende fiskekutter med styrehus og kahyt til mandskabet. De andre havde bare åbne både med motor. Man kan nok se, at Hjarbæk var et såre interessant og velfungerende samfund, Men det, vi interesserede os mest for, var den yngre generation, børnene. Dem var der heldigvis mange af. Og hvilke personligheder. Vi samledes ofte ved aftenstide efter nadveren var indtaget. Samlingsstedet var pladsen foran kroen og havnen.

Over dem alle strålede Poul Ottow, søn af Marius Lunds husholderske. Han var høj med et stort hoved med uren hud. Han var begavet, havde skuespiltalent og i sammenhæng hermed en kraftfuld røst. Han var meget humoristisk anlagt og havde styr på, hvad der rørte sig i Hjarbæk og nærmeste omegn. En anden personlighed var Niels Bjerre Jensen, bagerens søn. Han havde tykke briller, kunne derfor ikke deltage helhjertet i vore fodboldkampe, men han var flink og vellidt til trods for sin kræmmer-snuhed. Hans bror Kurt var i øvrigt en fremragende fodboldspiller. Peter Bredgårds sønner Hugo og Lynge var også med i gruppen. Hugo var ikke alt for klog, Lynge var smartere og mere beleven. Fiskerjørgens papsøn er nævnt, Helge hed han. Han havde et vanskeligt temperament, så han havde problemer ikke bare med sin stedfar, men også med sig selv. En meget anonym lokal gut ved navn Kvik var også med. Hvorfor han bar tilnavnet Kvik, var der ingen, der kunne svare på, jeg tror ikke, at der var nogen, der vidste, hvad han hed rigtigt. Fru Hansen i ismejeriet havde en søn, Carsten. Han kom til at spille en vigtig rolle for min åndelige udvikling. Jeg havde i 13-årsalderen fået smag for læsning, læste snart sagt alt der kom i vejen for mig. Her kom han til at spille leverandørens rolle. På sit loft opbevarede han sin storebrors knaldromaner, som han beredvilligt lånte ud til mig. Walt Slade og Norman Conquest blev mine helte en hel sommer. Det var dårlig litteratur, heldigvis blev jeg bibragt en bedre smag i gymnasiet senere hen.

I sommerhuset neden for vores boede familien Christensen, Lysbadeanstalten. De var adventister og havde en søn, Ole. Han var også med en gang imellem, men han var lidt præget af sin frikirkelighed og bar ikke rundt på samme rustikke frimodighed som de andre. Men vi spillede tit fodbold med ham alligevel. Med tiden som puberteten nærmede sig, skiftede vi jo også interessefelter, der kom piger på programmet. Hjarbæk var et udmærket jagtrevir i så henseende. Det var meget uskyldigt, at lokke en pige til at gå en tur med sig i sommerhusområdet bag ved kroen var noget, der gav anelse i drengegruppen nede ved havnen. Poul Ottow var altid den ledende i snakken om den heldiges bedrifter, desværre var han aldrig en af de heldige, for han var grim som arvesynden med sine høje kindben og urene hud. Med tiden fik vi mere og mere travlt med gymnasium og Viborg, så opholdene i Hjarbæk tog af og blev mere sporadiske. Dog tog vi derud med kammerater på weekendture, og i eksamensperioderne læste jeg sammen med Ping, når vejret var godt. Vore sommerferier planlagde og brugte vi selv og på egen hånd.

Verden kalder. Rejser 1.

Mine forældre var ikke meget rejsende. Det havde de for travlt til. Men på et tidspunkt anskaffede de sig et telt, et hvidt et uden oversejl. Det var firepersoners og nemt at slå op. Nu var bolden givet op til, at vi kunne komme på teltture. Da vi var seks personer, måtte de to sove i bilen. Det gjorde absolut ingenting, især ikke, hvis det regnede. Teltet var af den på den tid almindelige type, uden bund. Det kunne selvfølgelig give problemer, men normalt artede vejret sig fint. Jeg husker klart to mindeværdige ture.

Den første gik til Fanø, den anden til det Sydfynske Øhav. Fanø-turen var virkelig et svendestykke. Vejret var blæsende, men det regnede heldigvis ikke. På grund af sandbunden på Fanø var det svært at få teltet til at blive stående. Jeg tror nok, at far var oppe adskillige gange i løbet af natten for at udbedre skaderne. For at fordrive tiden om aftenen, inden vi skulle i seng, var vi til bal på kroen, far og mor og fire børn. Jeg, der var en halv snes år dengang, indlagde mig uvisnelig hæder ved at være ham, der åbnede ballet ved at gå over og inklinere for en af de lokale piger. Man havde vel gået til dans! De følgende dage kom vi ud og besøgte Fanøs herligheder. Mange gamle gårde med ting bragt hjem fra udlandet af det utal af skipper, der havde hjemme på øen. Det var en del af friserkulturen og meget spændende.

Den anden tur gik som sagt til det Sydfynske Øhav. Vejret var godt, og vi var af sted en hel uge. Vi overnattede nogle dage i Fåborg, tog derefter til Lohals på Langeland, hvor det blev til et par dage også. Vi var på

Valdemars Slot på Tåsinge, så også det store slot på Langeland, Tranekær. Ambrosius-egen på Sydfyn fik vi også set. Så kom ikke her!

Men det, der kom til at bestemme indholdet af mine sommerferier, var den service, som DSB ydede danske skoleelever dengang. Man kunne gratis få en billet til en eller anden destination i Danmark. I de små klasser var det familien i Himmerland, der trak, men da jeg blev større, kunne man vælge mere afsides beliggende steder som Nexø på Bornholm. En fantastisk luksus, som vi nød godt af i flere år.

En skelsættende begivenhed var rejsen til Norge i 4. mellem. Jeg havde aldrig været i udlandet før, og nu stod jeg sammen med mine klassekammerater på båden til Norge, det var mageløst. Sejladsen op gennem skærgården til Oslo var underskøn tidlig om morgenen i det klare sollys. Turen med tog fra Oslo til Tretten uforglemmelig, der var rigtige bjerge! Busturen fra Tretten til Otta var strabadserende, der var nemlig varmt, så vi måtte købe norske sodavand, der hed Solo. Men vi kom til sidst til Olav Eriksruds gård i Rondane. Der skulle vi bo i en uge. Det var en klassisk norsk gård bestående af en mængde små og store huse spredt på et stort område. Vi havde et hus til at spise og lave mad i og to små huse til overnatning, et til pigerne og et til drengene. Det, der morede og undrede os allermost, var det store fælles das, hvor man sad på række og sked ned i en mødding. Kreaturerne møg blev også smidt der. Alt kunne bruges. Listige fyre fandt snart ud af, at man kunne stille sig neden for das-hullerne og fotografere bare røve og tissemand. Bortset fra disse uskyldige forlystelser havde vi en dejlig tid med bjergbestigning, lange gåture, svømning på den store elv, der gennemstrømmer Rondane. Indendørs morede vi os med kortspil og med at lytte til musik. Jens Langvad havde medbragt en gammeldags rejsegrammofon med stifter og en stribe 78-ere, så den fik ikke for lidt med Spike Jones and his Cityslickers og Doris Day. Jeg havde købt en flaske likør på båden. Den hyggede vi os lidt med, men uheldigvis blev det opdaget, så jeg måtte have en kammeratlig samtale med Buciek, som var leder på turen. Han inddrog likøren, drak den muligvis selv. No bad feelings!

Olav Eriksrud var en personlig ven af lektor Ingeborg Høgstedt. De havde truffet hinanden under krigen og bevaret forbindelsen med hinanden. Det var et helt privat projekt, ikke bestilt i Skolerejsebureauet.

I sommeren mellem 4. mellem og 1. g havde Jens Langvad, min bror Henrik og jeg bestilt en tur til Nexø på Bornholm. Via København med sejltur til Rønne. Et voveligt foretagende, jeg var 15, Jens var 15 og Henrik var 13. Men da vi kunne rejse med tog og færge helt derover, var det måske ikke så slemt. Far og mor gav i hvert fald deres tilladelse. Vi havde telt og sovepose med og agtede os rundt på Bornholm på gåben, og det gjorde vi

så. Ankomsten til Nexø gik vi mod nord til Gudhjem, hvor vi slog os ned på Melsted Camping. Vi mødte der tre århusianske drenge, som vi havde det enormt morsomt med i flere dage. Det var Åbyhøjdrengene. Kylling, Hans Henrik Steen Darling og Henning. Kylling var i sin fritid journalist ved et ungdomsblad, Darling var søn af en professor på tandlægehøjskolen, Hennings moder havde et pensionat. Vi sang, fortalte vittigheder, badede i de vidunderlige klippegyder, som den bornholmske kyst er så rig på, og om aftenen var vi oppe på cafeteriaet og danse til jukeboxen. Det er klart, at vi bevarede forbindelsen med de tre, da vi vendte tilbage fra ferien. Efter det dejlige ophold i Gudhjem gik vi så nord om Bornholm og ned til Rønne. Undervejs havde vi et flerdages ophold i Hasle. Vi havde en glimrende tur, teltet opførte sig, som det skulle, og vejret var godt. I København, hvor vi jo skulle skifte fra tog til færge og vice versa, overnattede vi på Glostrup Campingplads. Et dejligt sted kun 12 km fra hovedstaden. Jeg husker klart, at vi gik de 12 km ned til havnen ved Bornholmerbådene. Der blev ikke ruttet med pengene. Vi var sparsommelige, Jens var meget sparsommelig.

Verden kalder. Rejser 2

Jeg fortsatte min stræben ud i verden i 1. g. For eksempel tog Jens og jeg en tur til Århus, hvor vi havde lånt Fidos værelse. Fido var Jenses storebror, som læste til bygningskonstruktør efter at have taget en tømreruddannelse. Han blev senere arkitekt. Værelset lå i kælderen i et hus på Silkeborgvej. Det var hyggeligt og Langvadvanen tro kunstnerisk indrettet. Vi tog på stop derned, det gjorde man altid, når der skulle rejses. Om aftenen var vi i Jazzclub »Panama«. Hjemtur dagen efter. Fido, som vi så meget op til, foretog masser af disse spontanrejser, så det var helt naturligt, at vi også oprettede kontakter til mennesker, der boede i andre byer, og som vi kunne besøge, hvis muligheden opstod.

Da 1. g var overstået, og ferien stod for døren, var spørgsmålet: hvad laver vi i år? I skolen var der kommet en ny dreng fra Læsø. Jens Kåre Pedersen. Han var en lystig krabat, skrev noveller og kunne godt lide at feste. Ham slog vi os sammen med. Han inviterede os med til Læsø, hvor vi kunne bo i hans fars hus en uges tid. Faren var øens eneste læge og boede i en gammel birkedommerbolig i Byrum, som lå midt på øen. Der kunne vi se, om der var noget forefaldende arbejde, så vi kunne tjene nogle penge til feriens næste trin: En tur til Bornholm. Dertil gik DSB-billetterne igen det år. Vi blev enige, Jens og jeg tog med til Læsø, Kåre tog med os til København, hvor han skulle besøge en ældre søster. Bornholm overlod han til Jens og mig.

Vi tog så til Læsø, en vindblæst og fattig ø, beliggende ude i Kattegat en times sejlads fra Frederikshavn. Færgen var ikke stor, men over kom vi da. Lægen var der for at hente os, så vi kom til vejs ende i lægeboligen. Doktor Pedersen var en kraftig, vejrbitd mand, han lignede mere en smed end en læge. Hans første kone, Kåres mor, var død, så han havde giftet sig med en yngre Læsø-pige, med hvem han havde fået to-tre børn. Kåre havde altså små søskende. Til ære for os og måske mere dem holdt doktor Pedersen ferie den uge, vi var der. Der var indforskrevet en pensioneret læge fra fastlandet, som skulle passe praksissen så længe. Han hed dr. Nannestad, af børnene kaldet Andesteg.

Vi nød opholdet på Læsø, som var fattig med en nøjsom befolkning bestående mestendels af bønder og fiskere. Turisme var der ikke meget af bortset fra en del sommerhuse. Der var et par hoteller, men de var aldeles ikke prangende. I det hele taget var husene meget beskedne og ligefrem faldefærdige. Nogle steder var der slum, der boede de familier, der i generationer var gået til i druk. Byrum havde en biograf, som vi benyttede os af en enkelt aften. Vi var også til bal om lørdagen, hvor jeg fik chancen til at lufte min fine nye grønne fløjlsjakke. Det bedste af det hele var, at Kåre havde skaffet os arbejde hos en bondemand, der hed Ole, hvis gård lå nabo til birkedommerboligen. Han skulle have kalket sine udhuse, det klarede vi på et par dage. Lønnen var rimelig. Aftenerne blev brugt på læsning og oplæsning. På vores værelse fandt vi nemlig en stak gamle Bo Bojesen-hæfter. De var centrum i vores åndsliv de dage og for resten hele sommeren.

Efter en dejlig uge vendte vi snuden hjem til Viborg for derefter at sætte kursen mod København. Kåres søster boede i Glostrup, Jens og jeg slog teltet op på Glostrup Camping som sidste år. Jens benyttede lejligheden til at besøge en damebekendt fra Vejers Strand. Der boede familien ofte i sommerhus. Jeg benyttede mig af chancen for at komme ud og høre noget Jazz. Vingården var på det tidspunkt et rigtigt in-sted, med møblement oppe i loftet og underlige lamper anbragt rundt omkring. Finn Mickelborgs kvartet spillede. Det var mægtigt. Jazzhus Montmartre lå dengang i Store Regnegade, det var i Stan Getz og Oscar Pettiford-dagene. Jeg traf en pige, der havde gået på Viborg Katedralskole en klasse over mig, vi snakkede vældigt om skolens fortræffeligheder og mindedes fælles bekendte. Efter to dage satte vi så kursen mod Bornholm.

Konceptet var det samme som året forud. Gåtur med teltovernatning. Efter at være ankommet til Nexø satte vi igen kursen mod Gudhjem og Melsted Camping ihukommende sidste års succes. Vi havde den sjove oplevelse at fjanter lidt med Hans Scherfigs datter. Hun var rødhåret og grim, desuden var hun sammen med nogle ungtkommunister. Men den slags ge-

nerede os ikke synderligt, så vi havde et par sjove aftener på cafeteriet med jukeboksen. På campingpladsen mødte vi i øvrigt et par fra Viborg. Else Grønvaldt og hendes kæreste Jørgen Bent. Jørgen var en af Fidos gamle venner, så vi blev inviteret til at tømme gryden med risotto, hvilket bekom os særdeles godt, så behøvede vi ikke at få gang i primussen den aften.

Vi var begyndt at interessere os for det andet køn, tiden blev mere og mere brugt på damejagt. Nord for Gudhjem ligger Helligdomsklipperne i Rø. Her traf vi en yndig lille sorthåret skønhed fra København. Hun blev med det samme døbt Musen. Hun hed Liselotte. Vi aftalte at mødes med hende, når vi kom til Rønne nogle dage senere. Hun boede i nærheden af Rønne med sine forældre og søskende. Aftalen holdt, vi havde en hyggelig aften i Rønne gamle teater, hvor jazzklubben holdt til. Traditionel Jazz med rigtige stearinlys på bordene, det kunne næsten ikke blive bedre. Jeg skrev med Musen flere måneder og besøgte hende også senere hos hendes forældre på Peter Bangsvej. Men vores foreløbigt sidste Bornholmseventyr var slut.

Verden kalder. Rejser 3.

I 1960 eller deromkring dukkede der et par unge mænd op i Viborg. Det var tyskere, generationen efter krigen. Den ene hed Heinz, den anden hed Friedrich, kaldet Fidde. De gik på kostskole i Sankt Peter i Holsten. Friedrichs mor var krigsenke og boede i Husum. Heinz' forældre var skilt.

Sjov i værkstedsgården 1963, Vagn og Heinz. Privat foto.

Faderen var vist forretningsmand, moderen talte han ikke gerne om, hun var vist bordelmutter i Stuttgart. De to drenge havde ferie og ville ud og se sig om i verden. At de havnede i Viborg var et tilfælde. Vi kom i snak med dem, de var charmerende og tiltalende, så det endte med at vi inviterede dem med hjem. Her blev de installeret i kælderen. Det blev begyndelsen til et flerårigt venskab. Heinz og Friedrich vendte flere gange tilbage til den forjættede by med venlige mennesker og dejlige piger ikke at forglemme. De var nok lidt forsømte og gemt væk på kostskolen. De var i hvert fald meget taknemmelige for den gæstfrihed, som vi udviste i de år. Gæstfriheden var imidlertid gensidig, for jeg blev inviteret ned til Husum for at besøge Friedrich hos hans mor i Bismarckstrasse. En passende lejlighed bød sig, da jeg skulle op til eksamen i mundtlig tysk efter 2. g. Jeg tog på repetitionsferie. Det var en ren ekstemporaleksamen, så der var ikke noget egentligt pensum. Fidde og jeg tog på stop til Husum. Det blev en lærerigtur. Moren var husholdningslærerinde. Hun var glad for at hilse på en af sønnens danske venner. Og der blev kræset op med tyske specialiteter. Fidde introducerede mig for sine venner, de var mestendels håndværkerlærlinge, murere og tømrere. Turens klimaks var en invitation til at deltage i et rejsegilde. Det var helt efter bogen, øl og pølser i stride strømme. Jeg er ikke sikker på, at fru Grotrian syntes, det var en god ide, men hun sagde ikke noget. Friedrich var enebarn og noget forkælet. Jeg havde nogle sammenstød med ham på vejen hjem, hvor vi naturligvis igen var på stop. Tyskeksamen gik glimrende, jeg fik ug.

Da jeg gik i 2. g, ophørte ordningen med DSB-billetterne, så noget andet måtte sættes i stedet. Sikkert inspireret af min fransklærer Quorstrup udtænkte jeg en plan om at tage til byernes by Paris. Det skulle som sædvanlig være på stop med overnatning i vejgrøften. Jeg luftede ideen i skolen, Ole Bøjstrup var med på den. Han var kollegianer, søn af en skomager i Kolind på Djursland. Absolut ikke et velhavende hjem. Men han ville skrabe lidt penge sammen først i ferien, så der blev råd til det. Det lykkedes, vi drog af midt i juli. Jeg skrabte ligeledes lidt penge sammen ved at hjælpe far på værkstedet. Jeg havde 3-400 kr. Bøjstrup noget lignende. Af Jens havde jeg lånt en rygsæk, hvorpå soveposen kunne spændes fast foroven, men Bøjstrup havde ikke den slags, han havde en grå skuldertaske og en sovepose i løs vægt. Han gik heller ikke i cowboybukser og anorak, som var det mest praktiske til formålet, han var iklædt terylenebukser og tweedjakke. Skoene var sorte balsko, hvorimod jeg havde mine fodformede rågummisko. Men af sted kom vi.

Alt gik godt indtil Hamborg. Måske på grund af Bøjstrups utraditionelle påklædning kunne vi ikke komme med op at køre fra Hamborg. Da

vi havde stået adskillige timer, besluttede vi os for at tage toget til Groningen i Holland og så tage turen ned gennem Holland. Næste morgen stod vi så i Groningen. Det var sejt, absolut ikke nemt at tomle i Holland, der var noget med nogle forsikringsregler, som gjorde det besværligt. Så da vi nærmede os Amsterdam, blev vi enige om at finde en overnatning og blive der et par dage. Det blev til et studenterhotel med sovesal beliggende i Vondelstraat, billigt og godt. Det var egentlig en studenterklub, der om sommeren tjente penge ved at leje senge ud til omreisende unge. Godt miljø, og der var en bar. Vi nåede at besøge Rijksmuseum og beså deres flotte van Gogh-samling. Men vi måtte videre. Det var stadigvæk sejt, men det gik.

I Belgien traf vi på en mand, der ville gøre gengæld for en begivenhed, han havde været udsat for i Danmark engang. Han kørte os rundt i Bruxelles og viste os de ting, der var værd at se, blandt andet Manneken Pis på det gamle torv. Turen videre gik stadig sejt. I byen Mons præsterede vi at stå i ni timer, før vi blev taget med. Men til Paris kom vi med en flaske champagne i bagagen. Den havde vi købt i Reims med den flotte domkirke. Vi var blevet anbefalet et billigt hotel i Rue Monge i latinerkvarteret, der opslog vi vort kvarter og fejrede ankomsten med at drikke champagnen. Der var stadigvæk penge i pungen, så vi kunne komme ud og se os om. Vi nåede ikke så lidt. Vi levede billigt, købte ind hos småhandlende og på torvet, spiste i parker og på værelset. Den første turistattraktion, vi så, var Eiffeltårnet. Vi var helt oppe. »Pas på lommetyve« stod der på skilte alle vegne. Opfordringen var unødvendig.

En hel dag var sat af til Louvre. Vi gik selvfølgelig efter highlights: Mona Lisa, Venus fra Milo etc. En anden dag brugte vi på Musée d'Art Moderne. Det var virkelig dannelse for alle pengene, som for øvrigt blev færre og færre. Men vi havde dog nok til et besøg på Parises mest berømte jazzklub Club Saint Germain des Pret. Det var dog ikke Art Blakey and his Jazzmessengers, der spillede, men en stilfærdig trio, klaver, bas og trommer, navnene var os ubekendte. Det kostede penge at komme ind, en øl måtte vi da også have. Den kostede 15 kroner omregnet fra franc. Det rev i mulvarpeskindet. Vi måtte starte hjemrejsen snarest muligt, dagen efter. Hjemturen gik bedre. Vi havde et lift fra Paris til Strasbourg. Op gennem Tyskland var der ingen problemer. Efter knap 14 dage var vi hjemme igen.

Da jeg gik i 3. g, blev der på skolen optaget en københavnsk dreng, der hed Jens Schou. Han blev anbragt i 1. k og kom derved til at gå i klasse med min broder Henrik, der også var klassisk-sproglig. Jens havde haft en karriere på Niels Steensens Gymnasium, men var holdt op eller blevet smidt ud derfra. Forældrene, der havde en møbelforretning i storstaden,

havde så fået ham ind på Katedralskolen. Han blev installeret i Fredensgade på et lejet værelse, men kom imidlertid meget hos os i Slesvigsgade. Han var ganske underholdende, var pacifist og interesserede sig meget for russisk. Der blev derfor diskuteret livligt i hans nærhed. Men med studierne gik det desværre ikke så godt. Om det var manglende evner eller arbejdsomhed, skal jeg lade være usagt. Men han inviterede mig til København i efterårsferien. Det var en oplevelse, for han kom af en ganske fin familie. Moderen var en Karberg, datter af indehaveren af vinfirmaet Hans Just og dermed søster til Peter Karberg, som førte firmaet videre med stor succes. Jens' forældre var ude at rejse, så vi skulle bo hos gamle fru Karberg, som boede i en herskabslejlighed i Malmøgade på Østerbro. Det var med guldaldermalerier på væggene og fine franske vine i spisekammeret. Gamle fru Karberg var også ude at rejse, så vi havde lejligheden for os selv. Vi levede som grever og baroner i flere dage, men fik vist ikke helt slettet sporene efter excesserne, så Jens fik et møgfald af forældrene, da han så dem igen. Han forlod Katedralskolen, da sommerens eksamen stundede til, og han ikke klarede sig ligefrem strålende.

Men jeg fik da smag på København, muligvis et muntert studentertilv.

Hjemmefra

Student

I juni 1963 blev jeg så endelig student. I løbet af skoleåret havde jeg gået og overvejet, hvad jeg ville bruge eksamen til. Undervisningsministeriets erhvervsorienteringskaravane havde været på skolen. Ved den lejlighed havde jeg været inde og høre om klassisk filologi. Jeg var god til latin og græsk, så det var ganske nærliggende. Men mine tanker gik også i mange andre retninger. For eksempel tandlæge. Tandlæger tjente mange penge. Jobbet var renligt. En ulempe var, at jeg skulle supplere med matematik, fysik og kemi. Jeg overvejede også at søge ind som sprogofficer i russisk. Det ville betyde, at jeg slog to fluer med et smæk: For det første blev værnepligten overstået, og for det andet lærte jeg et moderne sprog, som jeg kunne fortsætte med på universitetet, når den tid kom. Men det, jeg egentligt helst ville, var at læse idræt på DHL. Det var desværre umuligt, da de lige havde lukket for muligheden for at starte med idræt bifag. Man kom kun ind, hvis man ville have det som hovedfag. Det skulle jeg selvfølgelig have startet på, men så langt tænkte jeg ikke. Det viste sig nemlig, at de hovedfagsstuderende i løbet af første semester skiftede over til at blive bifagsstuderende.

Imidlertid stod det mig mere og mere klart, at jeg gerne ville være underviser og gerne på et gymnasium. Jeg husker, at jeg engang på Latinerly, hvor vi sad nogle stykker og snakkede om fremtidsplaner, havde givet udtryk for disse fremtidsvisioner. I gruppen vakte det en vis forundring, for her var der ganske anderledes ambitiøse planer i spil. Det var medieverdenen, der trak, Ping ville være journalist, Vibeke's søster var journalist, det kunne Vibeke også godt tænke sig. De havde nærmest lidt ondt af mig med de fantasiløse fremtidsplaner. Men det endte for mit vedkommende med, at jeg meldte mig ind på Aarhus Universitet for at læse latin som hovedfag. Senere ville jeg så tage til København for at læse idræt. Værnepligten blev udskudt til senere.

Arbejde

Men først skulle studenterefesterne overstås. Vi lå i sprit i en uges tid. Den sidste fest var hos Jens Lund Sørensen i Boeslum ved Ebeltoft. Derefter tog jeg med Bent Kristensen hjem til hans forældre. De boede i Javngyde ved Silkeborg. Det var fattige mennesker, faderen var kværnbiller, moderen var løsarbejder. De var gået konkurs med et hotel i Nykøbing Mors og boede nu i et lille faldefærdigt hus i midten af byen. Men vi blev vartet fyrstelig op, vi to nysudsprungne studenter. En af dagene, mens jeg var der, fik vi af en nabo at vide, at der var brug for arbejdskraft på en stor trælasthandel i Silkeborg, hvor han arbejdede. Villy, hed naboen med nyheden, han var over 60 og skræede, så det var en lyst. Det, der kom ud af munden, var lige så beskidt som selve munden, han var ekspert i sjofle historier. Reimer Nielsen hed firmaet. De havde fået russertær hjem i lange baner og skulle have det sorteret. Det var lige noget for os. Pengepungen var tom, så vi troppede op på kontoret og blev straks ansat. Vi skulle starte med det samme. Så jeg satte kursen mod Viborg efter telt og køkkengrej, hvorefter vi installerede os på Silkeborg Campingplads, som lå ikke langt fra tømerhandelen. Betalingen var fyrstelig, efter tariffen, men vi måtte melde os ind i fagforeningen til gengæld. Det var vi nu nærmest lidt stolte af. Engagementet varede en måned, så vendte jeg tilbage til Viborg med penge på lommen. En helt ny fornemmelse. Jeg havde aldrig i min gymnasietid haft arbejde, og nu væltede pengene ind. Efter et par dages arbejdsløshed havde jeg fået smag på mere og ringede ud på Frigor, en lokal dybfryserfabrik, for at høre, om de havde brug for arbejdskraft. Det havde de. Jeg blev ansat som altnuligmand med kørekort. Jeg skulle gøre dybfryserne klare og emballere dem. Ikke sjældent skulle jeg også levere dem på Fyn og i Sønderjylland. På Frigor blev jeg så, indtil Universitetet startede i september. Jeg flyttede til Århus, Tousvej 90 i Åbyhøj. Et værelse, som en af

de tre Åbyhøjdrengene, Henning, havde skaffet mig hos en af sine venner. Et nyt kapitel i mit liv skulle begynde.

Efterskrift

I efteråret 1963 drog jeg så til Århus for at fortsætte min uddannelse på universitetet. Jeg var tilmeldt studiefaget latin og tog fat med god energi. Jeg boede i Åbyhøj hos en familie, der lejede et par værelser ud. Det første år gik godt, jeg bestod filosofikum.

Næste år besluttede jeg at skifte studium. Jeg savnede at beskæftige mig med nutidige materier, ikke bare sidde og oversætte oldtidstekster, så hen mod jul skiftede jeg til teologi. Ikke for at blive præst, snarere for at få en karriere inden for højskolen. De teologiske professorer var også kendt viden om. De berømte fire store: Sløk, Løgstrup, Prenter og Lindhardt. Det teologiske studium var mere bredt, der var oldtid og nutid, der var sprog, historie, filosofi. Da sommeren kom, bestod jeg hebraisk efter seks måneder. Næste år til jul gik jeg så op til teologisk forprøve efter et års studium – og dumpede. Det var for hurtigt. Et halvt år efter gik jeg så op igen – og dumpede igen. Der skulle en tænkepause til, og da jeg holdt fast på, at jeg ville være underviser, måtte det stå sin prøve. Jeg fik arbejde på Levring Efterskole i skoleåret 66-67. Det var en god oplevelse.

Men jeg var i mellemtiden blevet gift. Min daværende kone gik på studenterkursus i Århus og blev student i 67. Vi prøvede at få noget at bo i i Århus, men det var meget svært. Min kone ville gerne på seminariet, helst i Århus. Men i Skive var der også et seminarium. Og i Skive kunne vi få en lejlighed, så vi besluttede at fortsætte vores tilværelse der og begge søge optagelse på Skive Seminarium. Ved nærmere eftertanke blev jeg enig med mig selv om at fortsætte de teologiske studier og gøre et sidste forsøg på at bestå forprøven. Denne gang gik det. Glimrende endda. Jeg fortsatte så mine studier fra Skive. Det gik nemt. Jeg kunne tage lyntoget om morgenen før kl. 7.00 og være hjemme igen ved 14.00 tiden. Jeg kunne således gå til undervisning om formiddagen. Og jeg gik jo ikke til undervisning hver dag.

Jeg havde en dejlig studietid i Skive. Som sagt tog jeg forprøve i januar 1968. I de næste år hengav jeg mig til det frie studium, det var ikke teologi det hele, for eksempel fattede jeg stor interesse for kineserkommunisme. På dette tidspunkt var kulturrevolutionen i fuld gang. Teologisk set var det relevant for den dialog, der fandt sted i de dage mellem marxisme og kristendom. Jeg læste teologi med marxistiske briller. På et tidspunkt søgte jeg

arbejde på Skive Gymnasium, som var blevet oprettet i 1968. Og i 1971 startede jeg i august måned som timelærer i religion og oldtidskundskab, 10 timer om ugen. Samtidig begyndte jeg eksamenslæsningen til teologisk embedseksamen. Den blev taget i to dele, første del i juni/juli 72, anden del i januar 73. I 72/73 havde jeg fået flere timer på gymnasiet. Faktisk et fuldt skema. Værnepligten blev overstået i 73/74 ved den civile værnepligt.

I 1974 skulle jeg se mig om efter arbejde. Der var to muligheder: Viborg Amts Ungdomscenter, hvor jeg havde været som militærnægter, og Skive Gymnasium. Det blev det sidste.

Vagn Krogh Christensen. Født 1945 i Viborg. Lektor, cand. theol. et mag. Var ansat på Skive Gymnasium og HF fra 1974 til 2011. Undervisningsfag: Religion, oldtidskundskab og studievejledning. Har desuden undervist på VUC-Skive i italiensk. Arbejder fortsat på gymnasiet som årsvikar på seniorkontrakt. Fra 1967 til 2007 bosat i Skive kommune. Studieophold i Urbino i Italien 1995-96. Flyttede i 2007 tilbage til Viborg. Bor Holbergsvej 46.

Joakim Skovgaards fascination af græsk vasekunst

Maleren Joakim Skovgaard (1856-1933) er hovedsageligt kendt for sin kunst med kristne motiver og scener fra biblen, og udsmykningen af Viborg Domkirke er et monumentalt eksempel herpå. Jeg har undersøgt brevkivet på Skovgaard Museet i Viborg for at finde oplysninger om forarbejdet til domkirkeudsmykningen. I denne gennemgang af breve til og fra Joakim faldt jeg over talrige henvisninger til studier af motiver og dekorationer på græske vaser fra en studierejse til Athen i 1896. Jeg undrede mig over den stærke passion for at studere græsk vasemaleri. Hvorfor inte-

Vaser og statuette, 1871. Akvarel, 27 x 40 cm. Skovgaard Museet, Viborg. Inv. nr. 00.190.

resserede en maler inden for kristen kirkekunst sig for en hedensk religion og mytologi? Hvad var det i græsk vasemaleri, som fascinerede Joakim? For at besvare disse spørgsmål tager jeg udgangspunkt i korrespondancen mellem Joakim og hans kone, Agnete Skovgaard, fra en studierejse til Grækenland i 1896. Den første store dannelsesrejse til Italien og Grækenland, en rejse der formede ham som kunstner, foretog Joakim i 1882-84.¹ I disse år delte han sine rejseoplevelser med kunstnerkollegaerne Theodor Philipsen (1840-1920), Viggo Pedersen (1854-1926) og Kristian Zahrtmann (1843-1917). Sidstnævnte var rejseledsager på Joakims første tur til Athen. Ifølge kunsthistoriker Nina Dahlmann Olsen prægede turen til Grækenland Joakims stil i klassisk retning.² Således fremstår rejserne til Sydeuropa som bestemmende for Joakims udvikling mod selvstændiggørelse, idet han i de første år som kunstner stilmæssigt var afhængig af faderen P. C. Skovgaard, der tog sig af sønnens kunstneriske opdragelse.

Studierejser til Grækenland

Jeg har skrevet med hver post 3 gange om ugen... Jeg kan for resten godt holde det ud hos vaserne en tid endnu, jeg bliver gladere og gladere v. dem, finder nye smukke eller sjov.”³ (Brev fra Joakim Skovgaard til Agnete Skovgaard, Athen 26. februar 1896).

I 1896 befinder Joakim sig igen i Grækenland som en del af sin anden studierejse til Italien og Grækenland. Joakim skrev hyppigt til konen, og han forventede, at hun holdt ham opdateret om livet derhjemme med deres syv børn og om nyt fra hans kunstnerkollegaer.⁴ Joakim har på dette tidspunkt etableret sig som kunstmaler, men han er kun i den forberedende fase i projektet med Viborg Domkirke. I juni 1895 anmodede Kirkeministeriet Joakim Skovgaard om at udarbejde et udkast til udsmykningen af domkirken. Det forberedende arbejde med udarbejdelse af skabeloner og afprøvning af maleteknik forløb med større og mindre intensitet frem til 1901, hvor det egentlige udsmykningsarbejde påbegyndes. På tidspunktet for studieturen er Joakim begyndt at orientere sig mod udsmykningsarbejdet, men som denne artikel skal vise, interesserer han sig for meget andet end kirkekunst.

Interessen for græsk vasemaleri var imidlertid allerede blevet vakt på den første rejse i 1880'erne. I et brev til bispinde Swane i Viborg berettede Joakim om sine oplevelser i Athen med kunstnerkollegaen Kristian Zahrtmann:

Græsk landskab, 1896. Akvarel, 26 x 46 cm. Skovgaard Museet, Viborg. Inv. nr. 07.620.

Kære Fru Swane!

Hvor der dog er mageløs dejlige vaser med endnu dejligere vasemalerier ude i museet...Jeg vilde tegne en vase, men det var svært at vælge, det endte med, at jeg gav mig i færd med en fra måske lidt forfinet tid, men så morsom i motivet...I midten sad Herakles betænksom vendende hovedet hen mod den yndige pige, kanske var han tænkt siddende ved skillevejen. En let Eros lænede sig til ham og tilviskede ham vist en lovprisning af pigen. Altså til den anden side stod Athene med spyd og sin store slange, hun så frejdig på Herakles. Hvis maleriet virkelig betød H. på skillevejen, er dyden og lasten her altsaa fremstillet som Athene og måske Afrodite, lasten var forskrækkelig yndig.⁵ Athen 4. april 1884.

Joakim var velbevandret i den græske mytologi, og den muskuløse helt Herakles var et yndet motiv i kopieringen af vasemaleri. Herakles er omgivet af de kvindelige gudinder Athene og Afrodite, som ifølge Joakim symboliserede dyden og lasten. Tilstedeværelsen af Eros understreger, at lasten er af seksuel karakter, og denne tematik går igen i studiet af vaser fra studieturen i 1896. Joakim fortsætter sit arbejde, hvor han slap det på sin første studietur, med at udforske søjlerne og landskabet ved Akropolis og nærstudere vasesamlingen på museet i Athen. Joakim fortæller om Alte Museum i Athen, der er det nationale arkæologiske museum, som blev

oprettet i 1866. Han finder ind i en arbejdsrytme, der består af at være på museum om formiddagen og på Akropolis om eftermiddagen. På Akropolis maler han søjlerne og landskabet med udsigten ud over Athen på de dage, hvor vejret arter sig, og eftermiddagssolen kaster de rette skygger. På museet nærstuderer han vasesamlingen med gamle græske vaser, der er dekoreret med helte fra den græske mytologi. De vaser, som han finder mest interessante, afbilder han, og han står således hele formiddagen på museet og kopierer figurer fra vaserne. På sit kontor hjemme i boligen på Rosenvænget havde han et møbel, der fungerede som arkiv med tegningerne af vaser fra den første tur til Athen. Joakim skriver et par gange til Agnete og beder hende om at finde en tegning frem og sende den ned til ham.

Mødet med dr. Blinkenberg

Som dansk kunstner i slutningen af 1800-tallet kunne man møde medlemmer af den danske kulturelle elite i Athen, der virkede som et af mødestederne for tidens intellektuelle.

Her er kommet en dansk arkæolog ned »Blinkenberg«... endnu har jeg ikke set ham. Derimod taler jeg sommetider fransk med en engelsk arkæolog, alle 3 studerer vi nok især vaser.⁶ Athen 7. marts 1896.

Joakim sidestiller sit arbejde i kopieringen af vaser med den grundighed, som man kan forvente fra en arkæolog, og kontakten med arkæologer viser hans indgående interesse for kulturhistorie. Han planlægger en rundrejse i Grækenland for at se det græske landskab og byerne uden for Athen, og planen for rundrejsen ændres efter mødet med Chr. Blinkenberg (1863-1948).

Den danske arkæolog Blinkenberg har jeg nu truffet, og han har været her en aften og fortalt saa meget om Delfi, om det storladne landskab under Parnas, og om Franskændenes udgravninger der, hvor de har fundet en herlig frise osv. – vi må der til, selv om vi så må opgive Sparta.⁷ Athen 27. marts 1896.

Joakim drager til Delfi og studerer franskmændenes udgravninger, men til hans store ærgrelse må de nyopgravne fund hverken fotograferes eller tegnes, da franskmændene vil være de første til at udgive det fundne. I stedet giver han en detaljeret skriftlig beskrivelse af fundene i et brev til Agnete:

Det er arkaisk kunst... Guders kampe med giganter, Agamemnon som bortfører Kryseis og kampe om en falden kriger (fra Trojakrigen) nej hvor er det dog mageløst, og overfladen så vel bevaret. Der er en gigant med det dejligste øre op under hjælmkanten, og han holder saa let på det spyd han slynger ud... En hest farer frem saa halelokkerne deler sig, som jeg kender det saa godt fra naturen. Athenaernes skatkammer havde metoper med Herakles arbejder og vist også andre hæltegerninger.⁸ Korinth, 8. april 1896.

Denne detaljemættede gengivelse af motiverne på en frise kan være med til at forklare Joakim Skovgaard's fascination af figurer i græsk vasemaleri. På den ene side er det en fascination af formsproget og udformningen af figurerne med livagtige bevægelser som hesten, der gengiver en hests sprint fra naturen. Det naturtro gælder også den lethed, hvormed krigeren holder om spyddet lige før det slynges ud. Figurerne på frisen har nogle af de samme kvaliteter som figurerne på vaserne: De er flade; – men fulde af liv.

På den anden side er der det ideologiske niveau, som består i en fascination af den græske kropskultur og den sanselige og frigjorte menneskekrop, der skildres i disse værker. Joakim's begejstring over for den frigjorte kropslighed hos de gamle grækere kommer til udtryk i følgende udsagn fra et biblioteksbesøg med en kvindelig rejseledsager:

I dag var jeg paa det franske instituts bibliotek, for at se hvor gode afbildninger af vaser der var i værkerne der. Der var gode, meget gode afbildninger og henrykkende dekorationer, men nogle var kåde så langt over strengen at det var svært at holde kontenancen ved siden af Frk. Larsen som så med.⁹

For at komme nærmere Joakim's syn på kroppen skal vi i det følgende undersøge hans tilhørsforhold til grundtvigianismen og de impulser, som fandtes i den vitalistiske strømning, der var repræsenteret i 1890'ernes danske kunst.

Den skønne menneskekrop

Den grundtvigianske livsanskuelse er med til at forklare Skovgaard-slægtens interesse for gamle danske folkeviser og nordisk mytologi, idet Grundtvig fremhævede den særegne danske og nordiske kulturhistorie for at vække en stolthed hos det danske folk over det nationale tilhørsforhold. Denne kulturhistoriske interesse tager Joakim med sig på rejsen til Grækenland i mødet med den antikke kultur. I en samtale med en unavngiven

arkæolog på udgravningspladsen udveksles fortællinger om kulturhistorien:

*Vi snakkede om arkæologi med ham, han er arkæolog, og har skrevet noget. Vi fortalte om vor stenalder, og om lurene.*¹⁰ Korinth 8. april 1896.

Grundtvigianismen udgjorde sammen med Indre Mission de to største vækkelsesbevægelser inden for den danske folkekirke. Det grundtvigianske slagord »Menneske først og Kristen så« fik betydning for synet på kroppen, idet de kropslige udfoldelser fik mere spillerum end i Indre Mission. Sidstnævnte lagde større vægt på en afvisning af livet i denne verden til fordel for livet i den næste verden.¹¹

Interessen for de skønne græske kroppe er altså ikke i modstrid med det grundtvigianske livssyn, og kunstneres kilde til inspiration skal findes i vitalismen. Den vitalistiske strømning afspejler en interesse for sundhed, skønhed og styrke, og i dansk kunst regnes vitalismens storhedstid fra 1890 frem til 1940.¹²

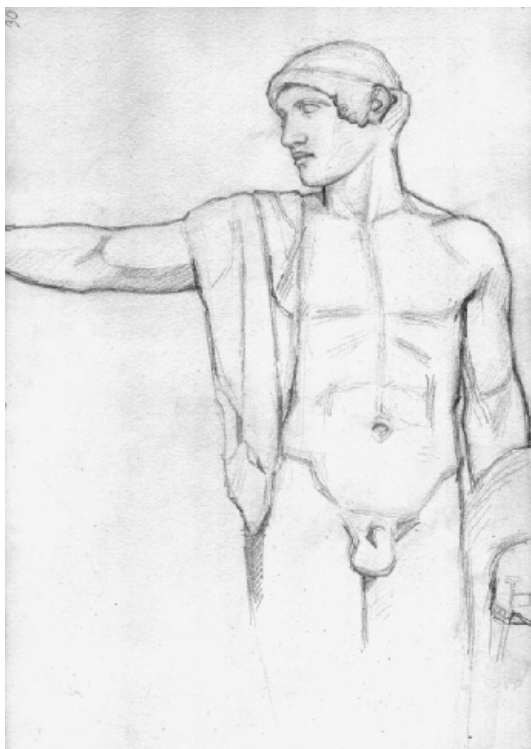

Skitsebogsblad med kentaur og menneske i kamp, 1881. Skovgaard Museet, Viborg. Inv. nr. 07.469.

På rejsen til Italien og Grækenland i årene 1882-1884 kan kunstnerne Viggo Pedersen, Theodor Philipsen og Kristian Zahrtmann siges at være inspireret af vitalismen. Joakim Skovgaard kan ikke på samme måde tilskrives denne bevægelse, men han færdedes i de samme cirkler og er ikke efterladt upåvirket af det vitalistiske menneskesyn. Rejserne til Italien og Grækenland og samværet med disse kunstnere har således åbnet hans øjne for den vitale krop og givet ham en rem af huden.

De skønne græske kroppe og den kristne kunst

Afslutningsvis vil jeg kort overveje, hvorvidt den græksinspirerede kropsdyrkelse har smittet af på Joakims kirkeudsmykninger og kunst med kristne motiver. Jeg har argumenteret for, at Joakims grundtvigianske udgangspunkt har åbnet hans øjne for den græske kulturhistorie og den græ-

*Skitsebogsblad med Apollon
med udstrakt arm, u.å.
Skovgaard Museet, Viborg.
Inv. nr. 08.038.*

ske kropsdyrkelse. Nu vender vi blikket mod, hvorvidt de skønne græske kroppe er at finde i Joakims kristne kunst.

I et af Joakims absolutte hovedværker »Kristus i de dødes rige«, dateret 1891-95, bliver kristusfiguren af kritikeren og forfatteren Henrik Wivel (født 1954) beskrevet som et sejrende overmenneske, der ankommer til underverdenen for at hente de fortabte op i lyset.¹³ Kristusfiguren er legegmliggjort i en velproportioneret mand, der er omgivet af kraftige lysstråler. På en tilsvarende vis gengives den vitale krop i Joakims paradisbilleder i Viborg Domkirke. Teologen Carsten Bach-Nielsen beskriver Eva-figuren i domkirken som en kraftfuld kvinde, der selvbevidst står oprejst med Adam for sine fødder.¹⁴ Hun fremtræder kraftfuldt både i form af sin positur og igennem sin frodige kropsbygning.

Den skønne mandekrop og den skønne kvindekrop er i høj grad tilstede i Joakims kristne kunst, og temaet med den fristende seksualitet genfindes i Joakims interesse for den kristne syndefaldsmyte. Beretningen til bispinde Swane om et vasemotiv med Herakles på skillevejen mellem dyden og lasten leder tankerne hen på Adam og den fristende Eva.

Fremstillingen af kroppen i Joakims kristne kunst er til dels hentet fra en græsk dyrkelse af den skønne krop og den lystfulde krop. Disse kroppe fandt Joakim afbilledet på de græske vaser. Figurerne i det græske vasemaleri har i lyset af grundtvigianismens frisind og vitalismens kropsdyrkelse været med til at præge Joakim Skovgaards virke som kunstner og maler af kristen kirkekunst.

Litteratur

- Bach-Nielsen, Carsten: »Joakim Skovgaard i tidens religiøse strøm«, *Joakim Skovgaard*, Skovgaard Museet, Viborg, 2007, s. 45-67.
- Lausten, Martin Schwarz: *Kirkens historie i Danmark*, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, 1999
- Olsen, Nina Dahlmann: »Joakim Skovgaards liv og virke«, i *Joakim Skovgaard*, Skovgaard Museet, Viborg, 2007, s. 138-77
- Skovgaard, Joakim: *Joakim Skovgaards breve til biskop Jørgen Swane og bispinde Magdalene Swane 1875-1901*, P. Skovgaards Forlag, 1946
- Wivel, Henrik: »Dekadent barbari« i, Gertrud Oelsner (ed.): *Livslust: sundhed, skønhed, styrke i dansk kunst 1890-1940*, Fuglsang Kunstmuseum og Fyns Kunstmuseum, Odense, 2008, s. 134-57
- Oelsner, Gertrud (ed.): *Livslust: sundhed, skønhed, styrke i dansk kunst 1890-1940*, Fuglsang Kunstmuseum og Fyns Kunstmuseum, Odense, 2008.
- Skovgaard Museets Brevarkiv, mappe 53, nr. 25, 32, 33, 41A, 45A, 45B.

Noter

1. Dahlmann Olsen 2007, s. 148-50.
2. Dahlmann Olsen 2007, s. 150.
3. Skovgaard Museets brevarkiv, mappe 53, nr. 25.
4. Korrespondancen mellem ægtefællerne Joakim og Agnete fr januar til april 1896 findes i mappe 53 i Skovgaard Museets brevarkiv.
5. Skovgaard, 1946, s. 47.
6. Skovgaard Museets brevarkiv, mappe 53, nr. 33.
7. Skovgaard Museets brevarkiv, mappe 53, nr. 41A.
8. Skovgaard Museets brevarkiv, mappe 53, nr. 45A.
9. Skovgaard Museets brevarkiv, mappe 53, nr. 32.
10. Skovgaard Museets brevarkiv, mappe 53, nr. 45B.
11. Lausten 1999, s. 89.
12. Oelsner 2008, s. 7.
13. Wivel 2008, s. 138.
14. Bach-Nielsen 2007, s. 55.

Peter Martin Nørgård. Født 1984. Kandidat i religionsvidenskab med historie som tilvalgsfag fra Aarhus Universitet. Har skrevet speciale om et redningshjem for faldne kvinder i Viby. Artiklen om Joakim Skovgaard er skrevet i foråret 2013 under en ansættelse som kulturmedarbejder på Skovgaard Museet. Underviser nu på Viborg Sprogskole og VUC Viborg. Adresse: Skansebakken 5, 1.1, 8800 Viborg.

Gamle minder. Fra krigen 1864

Bearbejdet og med noter af Mette Elisabeth Bruun

Forfatteren Daniel Bruun¹ var født på herregården Asmildkloster ved Viborg 1856.

Efter at have forladt Viborg Katedralskole kom han som skibselev 1871-72 med fregatten »Freja« på langfart rundt om Kap Farvel til øen Mauritius.

Daniel Bruun blev uddannet officer efter frivilligt at have deltaget i det franske felttog i Algeriet 1881-82. I årene 1886-94 var han chef for gendarmerikorpset i Hobro, hvor han havde lejlighed til at dyrke sin interesse for arkæologi og hvor han foretog en række fredlysninger af oldtidsmindesmærker. Han var den første, der kom til stede, efter at sølvkarret fra Gundestrup ved Års var fundet, og han sørgede for, at det kom til Nationalmuseet.

I 1893 foretog Daniel Bruun en studierejse til berberstammer, der boede i huler i det sydlige Tunesien, og kort efter i 1894 lykkedes det ham at etablere en ekspedition til Sydgrønland, hvor han udførte et pionerarbejde ved kortlægningen og udgravningen af de gamle nordboruiner. Derefter besluttede han at forsøge at »leve af sin pen«. Det blev til mange rejser især til Grønland, Island og Færøerne, som blev beskrevet og illustreret med egne tegninger i værker, der fik grundlæggende betydning for vores viden om de nordatlantiske kulturer.

I 1904 blev Daniel Bruun opfordret af *Berlingske Tidende* til at skrive en serie artikler om krigen i 1864. Det gjorde han i form af uddrag af samtaler, breve og erindringer, som var vidnesbyrd fra datiden, baseret på deltagere i krigen eller fra øjenvidners beretninger. Det er således skildringer af begivenheder, oplevelser og stemninger, mens der ikke er tale om nogen militær skildring af krigen i hele dens forløb, men hovedbegivenhederne bliver direkte og indirekte belyst.

Som indledning til denne artikelserie skrev Daniel Bruun om sine egne personlige barndomsoplevelser fra tiden, da Asmildkloster blev besat af fjendtlige tropper i foråret og sommeren 1864.

De gengives her i redigeret og kommenteret form.

Når jeg tænker tilbage på tiden før krigen, ser jeg for mig den lille skolestue i hjemmet på Asmildkloster, hvor jeg og mine yngre søstre blev undervist af vor lærerinde, der nu er en gammel dame.²

Jeg føler solen skinne venligt ind ad ruderne gennem blomsterløvet og ned på bordet, hvor Danmarkskortet ligger opslået. På dette famler

vore små fingre fra by til by hele kongeriget igennem. Fra Skagen går vi syd på, videre og videre gennem Jylland til Sønderjylland, hvor vi krigedes for 12-14 år siden, dengang da Hedemann, Rye, Schleppegrell, Helgesen, Bülow og Krogh førte de danske soldater til sejr, og da Fars gamle venner, bekendte og slægtninge sloges så tappert ved Bov, Slesvig, Fredericia, Isted, Mysunde, Frederiksstad og mange andre steder. Uvil-
kårligt tænker jeg på den store kyrasserpallask, som »Onkel August«³ tog ved Stepping, og som stod i et hjørne inde i Fars kontor. Mange, mange gange havde vi listet os til at trække den ud af skeden for at se, om der var blod på den.

Hvor husker jeg ikke, da budskabet kom om, at Kong Frederik⁴ var død: klokkerne kimedede i kirketårnet time efter time, mens Mor og vor lærerinde syslede med deres sørgedragter. Hist ovre fra den anden side af søen overdøvede domkirkens prægtige klokker af og til vore egne. Der blev uvilkårligt højtidstemning i vort barnesind. Far og Mor⁵ og de andre i huset var sorgbetyngede og vi børn med; hvor kunne det være andet?

Så hørte vi, at de danske soldater var rykkede i krig. Nu skulle det gå løs igen. Morbror⁶ var med og mange andre, som Far og Mor kendte.

Nicoline Bruun med børnene Daniel, Elisabeth, Engel og tvillingerne Reinholdine og Anne Marie. Foto i privateje.

Men det ville nok gå godt – de danske soldater stod jo bag Dannevirke – og »Dannevirke« blev i min indbildningskraft til en vældig fæstning med mange kanoner, der var meget, meget større end den gamle fra århundredets begyndelse, som var taget fra englenskmændene, og som nu lå ude i »Huggehuset«.

Så, en nat, kom Far hjem fra byen, stille og rolig, tavs og indesluttet – og jeg hørte ham hviske noget til Mor. Hun græd, jeg forstod, at der var sket noget meget, meget sørgeligt. Jeg lå så stille som en mus og lyttede, lyttede efter, hvad der blev talt om – endelig opfattede jeg ordet »Dannevirke«.

»Ja min lille dreng, Dannevirke er forladt, forladt! – men det forstår du dig ikke på endnu; sov nu blot videre.« Åh, hvor det pinte mig – forstod jeg ikke, at det var sørgeligt, meget sørgeligt, at Dannevirke var forladt!

Derpå kom der meddelelse om, at en af Faders fætre⁷ var faldet, og en anden såret.⁸

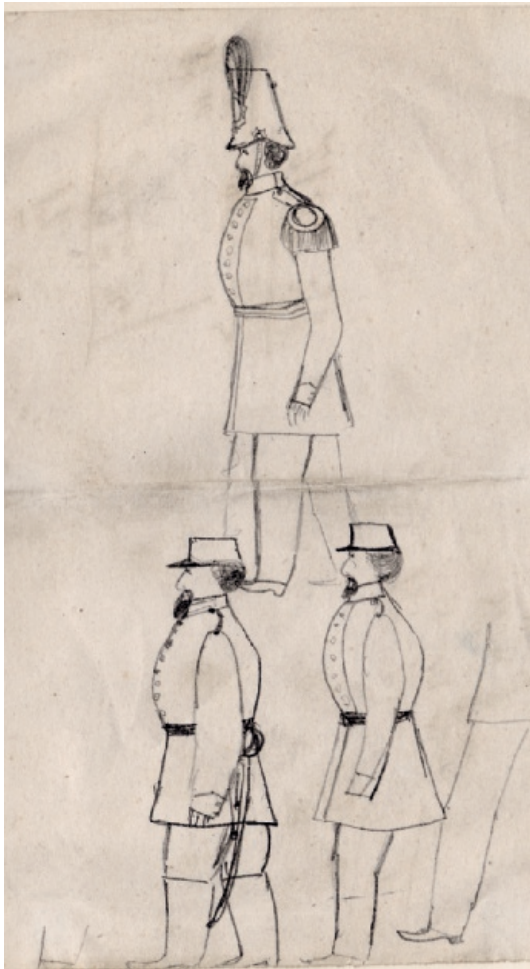
Men snart kom budskabet, at Morbror havde været i slag – ved Sankelmark – og Kongen, den nye konge Christian,⁹ havde selv givet ham ridderkorset. Det lysnede lidt op derhjemme, så var han da frelst.

Tiden gik. Vi legede stadig soldater, søstre og jeg, i haven mellem æbletræerne, når vi havde fri for skolen – og om aftenen pillede vi carpi til de danske soldater – hvis de blev sårede, og Mor og de andre kvinder strikkede strømper, og det blev alt sammen sendt bort – langt bort til dem dernede på Dybbøl, der frøs og havde det ondt, men dog sloges så tappert.

Endnu var krigen så langt borte, at den fuldstændig for os børn hørte til i fantasiens verden. Men en dag, da vi sad ved middagsbordet, kom der pludselig meddelelse om, at Morbror og mange danske soldater (det var 1ste og 11' te regiment) var kommet med banen og holdt et øjeblik ved stationen; og de var sultne. – Vi tog al maden af bordet, pakkede den ind og løb af sted. Ud af alle vognene tittede muntre soldaterskikkelser – så var de da ikke helt forknytte – de danske soldater, som havde måttet forlade Dannevirke.

Jeg har i øvrigt nu ikke andet indtryk, end at de alle sammen var meget sultne. Jeg ser dem sidde i kupéerne med kartofler i den ene hånd og frikadeller i den anden og spise væk. Snart var al maden forsvunden, og toget kørte bort. Det var det første indtryk af de danske soldater.

Siden kom der andre danske tropper til selve byen. Jeg mindes, at vi fik indkvartering af danske dragoner. En dag rygtedes det, at en ung dragonløjtnant, det var Cai de Saint Aubain,¹⁰ var kommen. Han havde været i kamp med tyske ryttere – »rigtig kamp« og havde »vundet«; ja han havde endog taget sin modstanders hest, og den red han nu på. Vi drenge stim-

*Soldater efter 1864.
Tegning af Daniel Bruun i
privateje.*

lede sammen i gården, hvor han havde kvarter – ak, hvem der kunne blive sådan en tapper dragon.

Jeg mindes, at vi siden fik indkvartering af danske dragoner hjemme på gården. Jeg husker to officerer, siddende i stuen og passiare i fuld mundering, med patrontaske og sabel – så steg de til hest og red bort; men Far tog mig ved hånden, og vi gik hen til det sted, hvor dragoner og husarer holdt opstillede; det var et prægtigt syn at se hjelme og sabler blinke i solen.

Atter kom der danske dragoner. De sov i nogle timer i de gode varme senge; så blev de purrede ud i mulm og mørke og måtte ilsomt af sted. Siden hørte jeg i folkestuen karlene tale om »General Baglæns«,¹¹ men da Far hørte det, blev han vred.

Soldater efter 1864. Tegning af Daniel Bruun i privateje.

Der gik en dag eller to. Det var den 26' de april, en tirsdag, en dejlig forårsdag. Mor tog os børn med ud, og vi spadserede ud af vejen mod syd til hedebankerne, hvorfra der var en prægtig udsigt til søen og skovene i det fjerne. Det var ganske stille. Solen skinnede varmt som på en klar sommerdag, og lærkerne sang i luften. Vi stod stille på bakken og så ud over det dejlige landskab. Da nåede en forunderlig lyd op til os. – Var det en humlebis summen? – var det musik? – nej, hvad var det dog? »Åh -!« der langt borte ad landevejen til byen bevægede sig lange mørke linier, og der glimtede våben. Musikkens toner lød skarpere, der spillede en lystig march. Var det de danske! – nej! nej! – de var jo nys dragne mod nord. Pigerne derhjemme var just i færd med at gøre de værelser i stand, som de havde benyttet. Der var ingen tvivl. Det kunne kun være – tyskerne. Mor tog os ved hånden, og vi ilede hjemad. Alle gardinerne blev rullede ned i hovedbygningen, og nu sad Mor stille og ventede inde i dagligstuen, mens vi børn trykkede os op ad hende. Far var ude i kontoret ved porten for at være rede at gå ud. – Da hørte vi hovslag; jeg kunne ikke styre

mig, sprang til vinduet og kikkede gennem sprækken. Da susede i det samme nogle røde husarer forbi med karabin i hånden, spejdende ind ad vinduerne.

Det var altså de samme prøjserne, der havde brændt Assendrup af, hvorom vi havde hørt. Ind ad gårdens alle fire hjørner kom de nu susende som en stormvind; dundrede på den store port, og da den ikke straks blev lukket op, sprængte de den, travede ind i borggården og så sig om.

»Der Gutsbesitzer?«

Far gik ud – og vi fik huset fuldt af rytterofficerer, laden og stalden af husarer og heste – men nede i haven bivuakerede et infanterikompagni, brækkede havegærdet ned, plyndrede rørbunkerne, lavede sig i hast barakker og hytter mellem æbletræerne i haven, hvor vi børn havde haft vor »eksercerplads«.– Her slog ca. 500 mand fodfolk sig ned – og holdt appel på de lange aspargesbede¹².

I gartnerhuset, der stod tomt, fordi gartneren var indkaldt, bad en ældre kaptajn om at få lov til at ligge i den fraværendes seng. Der dannede han sig et tarveligt leje, mens rytterne oppe i hovedbygningen levede højt – selv underofficererne krøb straks i de senge, i hvilke de danske dragoner havde sovet, og hvis lagner endnu ikke var blevet skiftede, fordi der ikke havde været tid dertil. Hvor var den standsforskel, som gjorde sig gældende mellem rytterofficererne og officererne af de andre våben, straks påfaldende. De talte ikke sammen, spiste ikke sammen, og rytterne behandlede i det hele taget fodfolk-officererne overlegent. Jeg husker i alle tilfælde endnu, at dette forhold var et almindeligt samtaleemne.

Ovre i byen lå ligeledes en mængde prøjsiske og østrigske soldater. Generalerne Gablenz og Vogel von Falkenstein og flere andre høje herrer så vi et glimt af.¹³

Vi fik senere gentagne gange fjendtlig indkvartering i gården og i haven, ofte i længere tid ad gangen.¹⁴

Det hændte – dog kun enkelte gange – at der skete excesser. En varm dag kom således en prøjsisk bataljon marcherende i en kvælende hede. Aldrig så snart var der troppet af, før soldaterne stormede bryggers og mælkestue og drak alt, hvad der var. Men da det blev meldt, satte den højstbefalende skildvagter ud, og de skyldige blev strengt straffede.

Efterretninger fra krigsskuepladsen fik vi kun i sparsom form og stundom gennem vor indkvartering:

En aften, Far spadserede udenfor huset, rygende på sin merskumspibe, kom den vagthavende underofficer hen til ham, tog til huen og sagde smilende:

»Haben sie was Neues gehört?« Det havde Far ikke.

»Die Oesterreicher haben so viel Prügel bei Helgoland bekommen«. Og så lo han af fuld hals.

Det var den første efterretning om sejren ved Helgoland. Vi nød den i stilhed.

Både på Søndermølle¹⁵ og Bruunshaab¹⁶ samt i Hjerminde Præstegård¹⁷ var der af og til fjendtlig indkvartering, ligesom hos os, men intet af disse steder forekom der alvorlige excesser – så tyngende end fjendens ophold kunne være.

Tante Magdalene, præstekonen fra Hjerminde, som jeg holdt overmåde meget af på grund af hendes uendelige godhed mod mig, havde – for at jeg kunne vise mig som en rigtig »dansk dreng« – syet en dansk kokarde til min hue, og den bar jeg stedse, ligesom hun havde foræret mig et lille dannebrogssflag.

Dette mødte mine søstre og jeg stedse op med også under fjendens ophold hos os, og ingen forulempede os i den anledning. Kun én gang, da jeg meget demonstrativt havde udfoldet det over for en højtstående prøjsisk officer, som kom ridende på chausséen fra Viborg med sin stab, og derved gjort hestene bange, så de sprang til siden, fik jeg en lempelig korrektion, som jeg var meget stolt af. Men hævnens var sød. Nogle dage efter, da vedkommende officer – det var i øvrigt hertugen af Mecklenburg Schwerin¹⁸ – atter kom ridende, denne gang ad alléen fra gården langs søen, ville han vande sin hest i denne og red ud i vandet på et sted, hvor der i bunden var huller. Hesten gik i, han faldt af og blev våd til halsen, mens hesten løb ind mod byen. Mine søstre og jeg, som overværede dette skuespil, godtede os for alvor. Hesten blev indfanget af en af hans officerer. Hertugen steg op og forsvandt ind ad byen til, for en halv time senere igen at vise sig i en ny flunkende kyrasseruniform.

Vore heste blev ført bort, vor have var ødelagt, foruden meget andet – og stadig havde vi indkvartering.

Der var imidlertid indtrådt våbenhvile (12. maj-29. juni). Under denne kom der gennem den fjendtlige telegraftjeneste meddelelse fra Århus, hvor M.P. Bruun boede på Jærgården, om, at hans broder – min bedstefader – P.D. Bruun var død.¹⁹

Bedstefader havde længe været svagelig og havde måttet nedlægge sit mandat som formand for landstinget og rigsrådet, men vedblev at møde i retten. Den 7. juni, dagen, hvor han døde, var det niende almindelige folketingsvalg holdt, efter den valglov, på hvis tilblivelse han havde udøvet væsentlig indflydelse.

Det lykkedes min Far og min onkel provst Swane²⁰ at få tilladelse til at rejse over for at hente afdødes lig.

Efter at være blevet bisat i Helligåndskirken i København, blev liget ført til Asmildkloster og indsattes i kirken der, hvorpå det af beboere i sognet blev nedsænket i en muret grav på familiegravstedet. Begravelsen overværedes af familie og venner og desuden af en mængde tyske soldater, der nysgerrigt kom til stede ved graven. Det erindrer jeg tydeligt fra, da jeg ved min Fars hånd stod ved den murede grav, medens kisten sænkedes ned i denne.

Mens min Far var borte for at afhente bedstefaders lig, var min Mor tilbage med lærerinden og os børn på gården. Hun var en meget patriotisk kvinde og ville på ingen måde i sine stuer modtage fjendtlige officerer, som gentagne gange forsøgte at hilse på hende. Hun ville, at de skulle føle, at de var fjender.

Der blev aldrig forlangt betaling for den kost, som i rigt mål blev givet til de indkvarterede officerer, der havde pligt til at affinde sig med kvarterværterne.

Men hændte det en sjælden gang, at en og anden forespurgte, hvad han var skyldig, blev der opgivet en meget ringe sum – de var jo ikke gæster, sagde min Mor altid.

Nu hændte det, medens Far som sagt var borte, at en højerestående officer sendte en oppasser ind og spurgte om regningen. Min Mor skrev på en seddel det beløb, hun forlangte, oppasseren forsvandt og kom igen med en pengeseddel, på hvilken der skulle gives tilbage. Mor kvitterede regningen og gav tilbage i dansk mønt. – Et øjeblik efter kom oppasseren tilbage og skulle sige, at hans chef forlangte tyske penge tilbage. Det havde min Mor ikke, hvorfor hun gav ham alle pengene tilbage og rev kvitteringen itu. – Der blev stor opstandelse!

Dagen efter så min Mor til sin forbavselse, at der rundt om gården blev stillet soldater op i kort afstand indbyrdes – hver forsynet med et horn, en tromme eller lignende, og lidt efter begyndte de alle på én gang at bearbejde deres respektive instrumenter – så der lød en forfærdelig kattemusik – Det vedblev et par timer. Det var uden tvivl en – yderst barnagtig – hævn, der således skulle tages. Men dette var også den eneste gang, nogen fremmed officer opførte sig ukorrekt på Asmildkloster.

Dybbøl var taget. Als var rømmet. (29. juni).

Vi havde stadig tyske soldater til huse, snart var det prøjserne, snart østrigere, men aldrig begge på en gang – de kunne nemlig ikke godt forliges, og vi børn havde instinktiv en fornemmelse af, at østrigerne var »tvungne til at gå med«; men i virkeligheden »holdt med os«. De var altid artige og fine; der var både kroater, slavoner, czeckere og bøhmere. Havde vi prøjser i indkvartering, og der kom østerrigere for at søge kvarter, lød

det med inderlighed: »Å, de fordømte prøjsere!« og i andet tilfælde: »Å de forbandede østrigere!«

Tiden gik, og der kom nye tropper i stedet for de gamle. Hen på sommeren kom der store vognkolonner med både fra Limfjorden. De opmarcheredes på marken uden for gården, og der blev holdt vagt over dem. Sommeren gik, og efteråret kom. Endnu var tyskerne som hjemme på egnen. Først den 14'de-15'de november forlod de sidste os²¹ – og kort tid efter kom det danske regiment, der foreløbig skulle ligge i garnison i byen.

Vi drenge var selvfølgelig på benene og tog imod de danske hjemvendte. Hvor husker jeg tydeligt, da regimentet opmarcheredes på »Store Torv«.

Efter at vi have oplevet de store begivenheder under krigen gled livet ind i en roligere gænge. Men jeg drømte stadig om at komme ud i fremmede lande på eventyr – helst som soldat.

Fra Asmildkloster havde man den skønneste udsigt gennem udhugninger i haven til Viborg, hinsides søen. Når jeg kravlede op på det store loft over den gamle kirke – gårdens fjerde fløj – kunne jeg over æbletræerne i haven skimte skoven ved Hald ude i horisonten og Lejren ved Hald, hvor der efter krigen hver sommer samledes en halv snes tusinde mand, som holdt øvelser viden om – det var alt sammen noget, der drog.

Hver aften kunne vi på Asmildkloster høre vagtskuddet, som fyredes af, når soldaterne alle skulle være inden for lejrens grænser og gå til hvile.

I lejr tiden modtog vi om søndagen mange besøg af officerer, som min far kendte, eller som var i slægt med os. Morbror Frantz inviterede mig ud i lejren, og jeg overnattede hos ham – en begivenhed for en dreng. Utallige gange var jeg således allerede som dreng på besøg i lejren – som dengang da general Raassløff²², der var gift med en kusine af min farmoder, som krigsminister besøgte lejren og indbød os. Og da Kong Christian IX var på besøg i lejren.

Senere fulgte jeg ofte i sommerferien tropperne på de lange øvelser, der stundom varede nogle dage. – Hvordan jeg ordnede mig med hjemmet, husker jeg ikke.

Der er nu gået over en menneskealder siden de dage. Nu er min ældste søn lidt ældre, end jeg var i krigens tid. Om ikke så længe tager jeg ham med til Sønderjylland for at gøre en valfart med ham til de steder, hvor striden stod for 40 år siden.

Der vil jeg forsøge at gøre ham begribeligt, hvor tappert, udholdende og sejt vi værgede for os. Der vil jeg søge at indprente ham, at vi kæmpede og faldt med ære.

Det var planen, at serien af artikler skulle føres frem til krigens afslutning. Den måtte imidlertid afbrydes med beskrivelserne af stormen på Dybbøl den 18'de april, på grund af Daniel Bruuns bortrejse til Manchuriet som korrespondent for Berlingske Tidende i den russisk-japanske krig i 1904.

I 1905 rejste han med sin ældste søn Frans, som på rejsen fyldte 13 år, rundt på Island og Færøerne, hvor han begge steder havde forskellige opgaver, sluttende med en rejse op langs Norges kyst til Trondhjem og sammen Paul Johnsen ved Gaulhåen i Røros-distriktet. Her havde Daniel Bruun til opgave at beskrive rensdyrdrift med henblik på mulig rendrift i Grønland.

De følgende år 1907-09 gik med store arkæologiske udgravninger i Island ved Gæ-sir, Hofstadir og Dalvik sammen med professor Finnur Jónsson, fulgt op af undersøgelser i Norge og på Færøerne og Island. Desuden besøg på en stor del af de europæiske valpladser. I 1911 foretog Daniel Bruun en middelhavsrejse til egne i Algeriet og Tunesien, hvor han tidligere havde færdedes.

I 1912 og 1913 var han tilbage igen i Sønderjylland og Holsten for at fuldføre rækken af artikler om krigen i 1864 »*Fra Krigens Tid*« til Gads Danske Magasin. I anledning af 50-året for krigen blev der dannet en komité til forberedelse af en stor Mindeudstilling i Industriforeningen. Daniel Bruun indtrådte i komitéen og blev betroet en væsentlig del af arbejdet. Maleren Erik Henningsen fik opgaven at male fire meget store billeder fra krigen. Til *Militært Tidsskrift* skrev Daniel Bruun en serie artikler under titlen »*Mindeblade*«. Da Mindeudstillingen for 1864 var forbi, rejste han i slutningen af maj til Færøerne, og da han i august kom hjem derfra, var der på ny krigsstemning i Europa. Første Verdenskrig var brudt ud og Daniel Bruun, som havde fået sin afsked som officer, meldte sig som frivillig til Sikringsstyrken.

Kilder

Bruun, Daniel: »Fyrretyve aar efter«. Særtryk af *Berlingske Tidende*, 1904.

Bruun, Daniel: »Kong Christian IX ved hæren«, *Militært Tidsskrift*, 1906, Tillægshæfte I.

Bruun, Daniel: »*Krig gennem aartusinder*«, *Fra Dybbøl til Sedan, Prøjsens kampe 1864, 1866, 1870-71*, 1911.

Bruun, Daniel: »*Fra Krigens tid*«. Uddrag af breve og memoirer fra 1864, med skitser af Otto Bache. Særtryk af *Gads Danske Magasin*, 1913-14.

Bruun, Daniel: »Halvthundreaars mindeblade«, *Militært Tidsskrifts* tillægshæfter 1913 og 1914.

Bruun, Daniel: »Dybbøl og Sønderborg under krigene 1658, 1848-1850 og 1864«, *Danmark, Land og Folk*, IV, 1922.

Bruun, Daniel: *Slægts- og barndoms minder fra Viborg-egnen*, udgivet af »Viborgensersamfundet« i hundredeaaret for etatsraad G.F.S. Bruuns fødsel, 1925.

Bruun, Daniel: [erindringer:] *Ungdomsfærd*, 1926, *Manddomsaaer*, 1926, *Fra de sidste tredive aar*. 1927.

Købmand i Fredericia, justitsraad Bertel Bruun 1767-1827 og Magdalene Barbara Brøchners 1768-1831 samlede descendens, 7. udgave 1994.

Buk-Swienty, Tom: *Slagtebank Dybbøl*, 18. april 1864, 2009.

Wulff, Henr.: *Da fjenden var i landet og andre ungdomsoplevelser*, 1906.

Historiecenter Dybbøl Banke, Museum Sønderjylland.

Noter

1. Teksten fra »Fyrretyve år efter«. Særtryk af *Berlingske Tidende*, 1904. Peter Daniel Bruun, kaptajn, forfatter, født 27. januar 1856 på Asmildkloster, død 22. september 1931 i Hellerup, gift 14. november 1888 i Asmild Kirke med Valborg Holst, født 26. juni 1866 i Lyngby, død 5. maj 1937 i Hellerup.
2. Frøken Hanne Schielderup, hvis fader havde været skolelærer i Lofoten, Norge. Hun blev senere gift med grosserer Gustav Asmussen, han var oprindelig lods, deltog i kampen ved Eckernførde om bord på »Gefion« 1848-49.
3. August C. Schönheyder, herregårdsskytte, deltog i krigene 1848-50.
4. Frederik 7. døde 15. november 1863 på Glücksborg Slot. På 40-årsdagen gør Daniel Bruun en rejse til valpladserne og sidder i en skænkestue sammen med nogle gamle veteraner, som fortæller ham om begivenhederne ved kongens død. Senere viser de ham slottet, og de ender i et pulterkammer på loftet, hvor den mahogniseng med rødt fløjlsomhæng, i hvilken kongen døde, stod sammenslået. »Fyrretyve år efter«. Særtryk af *Berlingske Tidende*, 1904.
5. Gottlieb F.S. Bruun til Asmildkloster, etatsråd, direktør i Viborg Sparekasse, født 13. december 1825 på Asmildkloster, død 11. januar 1901 samme sted, gift 20. april 1855 i Viborg med Nicoline Buchwaldt, født 3. august 1831 i Viborg, død 13. februar 1908 samme sted, datter af købmand Anders S.M. Buchwaldt.
6. Sekondløjtnant Frantz Ingstrup Buchwaldt, 1832-1910, søn af købmand Buchwaldt. Adjutant hos Max Müller, død som oberst.
7. Cand. jur. Laurids Muus Bruun, født 11. februar 1836, faldt 3. februar 1864 ved Overselek som menig ved 1. Regiment. Hans lig blev ikke fundet.
8. Sekondløjtnant i krigsreserven Chr. August Schönheyder, født 11. november 1838, såret ved Bustrup 3. februar 1864. Krigsminderne satte han stor pris på. Han hørte til 8. brigade, hvis officerer stadig holdt sammen og hvert år samledes på Dybbøldagen – til dette af gode grunde hørte op.
9. Kong Christian den IX. På »Dybbøldagen« 18. april 1904 var Daniel Bruun tilsagt til audiens hos kongen, som bad ham personligt om at bringe en hilsen til kongens datter keiserinde Dagmar, under hvis protektion Daniel Bruun rejste gennem Rusland. Hjemkommet fra denne rejse blev han tilsagt til taffel »en familie« og »kongen talte indgående

med mig om begivenhederne i 1864 og fortalte om sit besøg ved Dannevirke«. *Fra de sidste tredive aar*, 1927.

10. Cai de Saint Aubain, død 1925 som oberst og kammerherre.
11. General Hegermann-Lindencrones øgenavn.
12. Gottlieb Bruuns optegnelser over indkvarteringen på Asmildkloster, gengivet efter Daniel Bruuns *slægts- og barndoms minder fra Viborg-egnen* 1925, var 26-29. april: »Staben af Gardehusarer med tilhørende Train, Compagniet *Weymar* af 10. schlesiske Regiment, Musketeer-Bataillon med Train samt Batteriet nr. 7 ligeledes med Train, i alt bestående af 10 à 11 Officerer, ca. 500 mand og ca. 250 heste. At Styrken har været meget betydelig fremgår af, at hele Hestestalden, Kostalden, alle Vognporte, Langloen i Laden samt nogle af Gulvene i samme var besatte med Heste, og såvel Ladet over Heste- og Kostalden som den øvrige Del af Laden var belagt med Artillerister og Husarer, medens Infanteriet ikke kunde faa Plads på Gaarden, men maatte bivakere i Haven, ligesom det også fremgaar deraf, at af selve Gaardens Besætning var kun i Hus et Føl, Svinene samt Hingstene«.
13. Fjendens ophold i Viborg og borgmester Zingelmanns faste og kække optræden under belejringen er skildret af Wulff 1906.
14. Indkvartering: »I begyndelsen af Maj i 14 Dage: »Underofficerer og 38 Mand af 10. schlesiske Regiment«. Under vaabenhvilen fra 22. Maj til 25. Juni 2 à 3 Officerer, 5 Underofficerer, 16 Mand og 21 Heste. Fra Eftermiddag den 28. til Morgen den 29. Juni: 7 Fourerer og 40 Jægere. Fra Formiddag den 30. Juni til Morgen 2. Juli: 10 à 13 Officerer, 400 Mand og 30 Militærheste af 52. Regiment, Staben af Oberstløjtnant Dames Bataillon og Compagnierne Bilefeldt og Hirschfeldt.«
15. Ejer af Søndermølle var Daniel Bruuns farbroder Christian A.R. Bruun, cand. polyt, som var gift med Henriette Bruun, født Schønheyder. De havde fire børn.
16. Bruunshaab, som på den tid stadig var klædefabrik, var overtaget af Bertel Bruun, søn af fabrikkens grundlægger Johannes Ivar Bruun, han var gift med Daniel Bruuns yngste faster, Engel Bruun. På Bruunshaab fødtes fem børn.
17. I Hjermind Præstegård boede på den tid Daniel Bruuns faders ældste søster Magdalene, født Bruun og hendes mand provst Jørgen Swane, senere biskop i Viborg. De havde fem børn.
18. Hertug af Mecklenburg Schwerin, blev i den fransk-tyske krig ramt i hovedet og blev som følge deraf åndeligt svækket og døde.
19. Peter Daniel Bruun til Asmildkloster, Voergård, Søndermølle og Rindsholm, født 18. december 1796 i Fredericia, lic.jur., assessor i højesteret, præsident i Viborg Stænderforsamling, medlem af grundlovsudvalget for den grundlovgivende rigsforsamling, formand for Landstinget, død 7. juni 1864 i København. Gift med Reinholdine Schønheyder, født 18. juni 1803 i København, død 28. oktober 1883 på Asmildkloster, datter af rentekammerdirektør, amtmand i Viborg J.F.G. Schønheyder.
20. Den senere biskop i Viborg Hans Jørgen Swane (1821-1903).
21. Indkvartering var følgende: »Fra Formiddag 30. Juni i c. 3 uger: 41 Ægtkudske og 82 Ægtheste, der fra Formiddag d. 30 Juni og til Middag 3. Juli græssede paa den for Køerne bestemte Græsmark. 4 Mand daglig Vagt. I samme Tidsrum ankom en Middag 20 østrigske Soldater, 85 Ægtkudske og 170 Ægtheste med en Havretransport fra Mors og blev her til næste Morgen og græssede hestene den største del af denne Tid paa Marken foran Køerne. Fra 26.-18. Juli: 5 Officerer og 100 Mand, 100 Heste af det østrigske

Pontonærkompagni. 13.-14. August: 2 Mand og 4 Heste, Dragoner. Først i September: 1 Døgn omtrent, 14 Husarer og 24 Heste. 10. Oktober til 5. November: 28 Heste og de første 5 Dage 21 Mand, den øvrige Tid 16 Mand.«

22. General Raasløff, krigsminister og diplomat, lovede senere Daniel Bruun sin støtte, da han meldte sig til krigstjeneste i Algeriet, og var medvirkende til, at Daniel efter et års tjeneste blev løst fra sin kontrakt med Fremmedlegionen.

Peter Daniel Bruun, kaptajn, forfatter, født 27. januar 1856 på Asmildkloster, død 22. september 1931 i Hellerup. Søn af godsejer, etatsråd Gottlieb Bruun (1825-1901) og Nicoline F.L. Bruun, født Buchwaldt. Uddannet officer, deltog som frivillig i det franske felttog i Algeriet 1881-82 og gjorde 1886-94 tjeneste i det militære gendarmkorps, blev kaptajn i forstærkningen 1898 og i reserven 1910, tog sin afsked 1913. Foretog studierejse til berberstammer i Sydtunesien. Hans største indsats var hans arkæologiske og kulturhistoriske udgravninger og undersøgelser på Grønland, Island og Færøerne.

Mette Elisabeth Bruun, født 1939 i Odense. Klassisk sproglig student Odense Katedral-skole 1959. Ergoterapeut 1962, bachelor i jura 1966, Aarhus Universitet. Mangeårig ansættelse som lærer ved social- og sundhedsuddannelser. Sideløbende hermed studier i pædagogik og kultur- og kunsthistorie. Har skrevet lærebog i kultur og aktivitetsfag og gennem årene formidlet viden om slægten Bruun og forfatteren Daniel Bruun, herunder medvirket ved udstillinger på Viborg Stiftsmuseum 1997 og 1999 og Nordisk Informationskontor, Flensborg Bibliotek 2010. Bopæl: Møllegårdsvej 17, 5800 Nyborg.

Breve fra en soldat i Viborg 1912-15

Jens Pugflod Jørgensen er min far. Han har skrevet mange breve til sin familie, mens han var Soldat, og mens han var tjenestekarl m.m. på Fyn, på Bornholm og i nærheden af Vejle. Heldigvis er nogle af de breve, han sendte til sin bror Peder, blevet gemt. Min kusine fandt dem, da hun ryddede op efter sine forældre. Hun sendte dem til min mor efter fars død. Brevene har været til stor glæde for mor og vi søskende. Vi kan genkende far i brevene.

Jeg har gengivet brevene, som far skrev dem, med den tids retskrivning, og jeg har ikke rettet stavfejl.

Uddrag af brev, sikkert fra juni eller juli 1912, idet Jens blev indkaldt 23. april.

... Øvelserne falder mig ikke vanskeligt. En rar Sommer er det for os. Varmen plager os ikke. I Gaar flyttede jeg om i et andet Værelse, et flot Værelse, tapetserede Vægge, stor vindue mod Syd, alt er saa hyggelig og rolig. Vi er kun to Mand paa Værelset, og kom til at bo sammen

Jens Pugflod Jørgensen, født 29. maj 1891 i Bandsby, Nysogn, Ringkøbing Amt. Han var nr. 10 i en søskendeflok på 11. Indkaldt som soldat 23. april 1912 til 6. bataljon i Viborg, nr. 337. Fratrådt 6. oktober 1912.

med ham jeg allerhelst vilde bo sammen med. Der er noget at lære ved Soldaterlivet, men det er kedeligt at gaa en hel Sommer uden at have Lyst til det Arbejde, man skal udføre. Lysten kan jeg ikke faa. Naar vi er ude paa Marchture, og jeg ser Markerne omkring Vejen, saa løber mine Tanker til Landbruget. Marianne er nok godt tilfreds paa Fyn, hun skrev forleden, at hun blev der til vinter, og at Jens Graversen vilde leje mig som Forkarl paa Pindstofte. Det er jeg nu ikke klar over, om jeg vil. Hvis jeg kommer derover, bliver vi jo igen tre paa Fyn. Jeg kom ikke til Snebjerg i Dag, kunde ikke faa Orlov, Haaber til næste søndag, hvis Mine er hjemme...

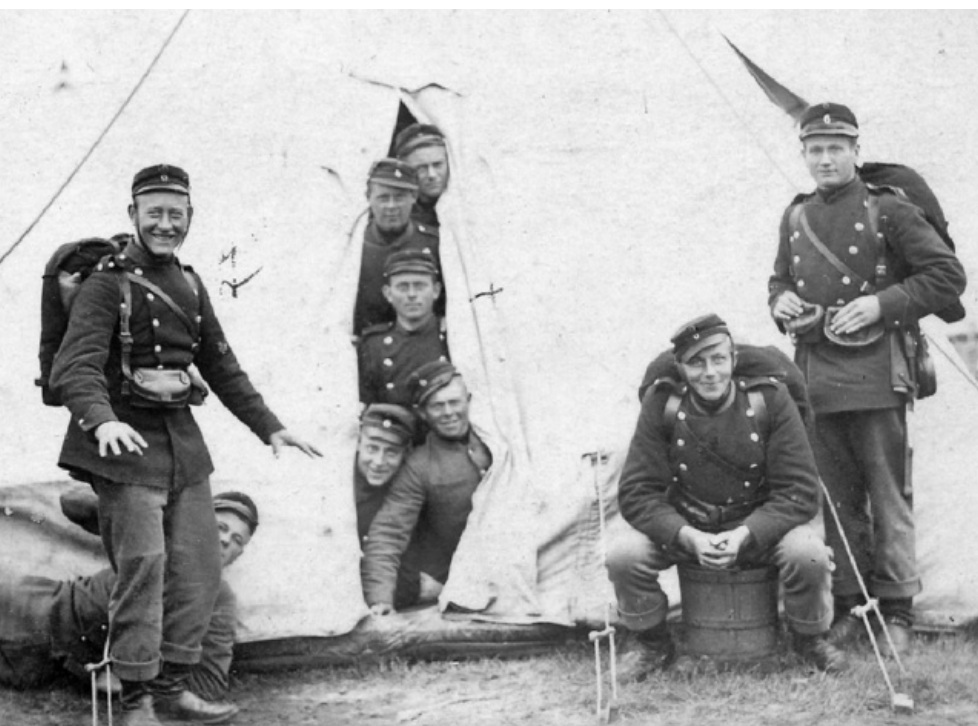
Viborg 28/7 1912

Kære Bror Peder!

Tak for Brevet. Det glæder mig, at du har faaet vellønnet Arbejde der oppe i Norge. Det kan du jo gjerne trænge til, naar du rejser saa meget. Jeg kunde godt have Lyst til at ha været med til den paatænkte Udflugt, dig og Søstrene agter at foretage, men jeg maa jo kønt blive, hvor jeg er, og nøjes med at ønske Eder al Lykke, Held og Fornøjelse af Turen. Det bliver vel nu først i August Søstrene kommer; jeg har for resten ikke hørt fra Famillien i længere Tid. Jeg begynder saa smaat at længes. Det kan godt somme Tider blive lidt trist her i den døde By, som jeg har Lyst til at kalde Viborg, kunde man bare ha smuttet hjem om Søndagene. Naa, det er jo ikke altid jeg har det saadan. Tiden gaar forfærdelig hurtig for mig, kun 9-10 Søndage tilbage, og jeg synes næsten, det er Søndag hver anden Dag. Det har været temmelig varm nu en Maanedstid, men det gør os ikke noget, vi gaar i vor tynde Gymnastikdragt, sveder alligevel saa det driver af os, men naar man først sveder, senerer Varmen ikke. Jeg tænker for øvrigt det har en Ende nu, da det har tornet sterkt i Efterm. Det er en meget let Sommer, god at faa Kræfter af, jeg bliver saa tyk og fed, har lagt mig ti Pund paa, vejer 132 P. men kedeligt er det alligevel, for Lyst har jeg ikke til Arbejdet. Nu vil den Tid snart komme, da der vil blive Lodtrækning om, hvem der skal blive til Jul. Vi er godt 400 Mand hvoraf c. 50 skal blive. Resten bliver permitteret 6. Oktober. Jeg vil leje én i mit Sted, hvis jeg ikke faar Frinummer. Jeg har nemlig taget Plads for Vinteren, skal være Forkarl paa Pindstofte. Saa bliver vi igen en lille Flok paa Fyn, om Karen har faaet Plads derovre, ved jeg ikke, har længe ventet Brev fra hende, frygter det er daarlig med humøret. Graversens Bryllup staar nær for Haanden, hvis den ikke er overstaaet. Naa, det var det med din Cykle. Jeg har ikke stor Lyst til at købe den, da min egen er nogenlunde, og jeg jo

har det smaat med Penge. Men jeg tror nu ogsaa, du vil fortryde at skille dig af med den, da du vel ikke vil være i Udlandet hele Aaret rundt. Det kan da være rart for dig, naar du kommer til Odense, saa at kunne cykle til Tommerup nok saa tit som sidste Vinter. Kunde jeg have solgt min egen Cykle ordentligt, vilde jeg nok købe den, men det er jo meget vanskelig. Naa, lidt om hvorledes Dagene gaar her. Kl. 6 staar min Kammerat og jeg op, gør Værelset istand og spiser Morgenmad, som bestaar af Kærnemælk med Sukker i, med Smørrebrød til. 6.15 stiller vi enten til Ekcersis eller Udrykning, naar vi skal det sidste, kommer vi ikke hjem før Kl. 3. Spiser saa Middagsmad i Pensionat, pr. Dag 40 Øre, og bestiller ikke mere denne Dag. Ellers har vi Middag fra 11½ til 3, kan faa en solid Middagssøvn og holder Fyraften 6½, spiser saa til Aften samme Ret som om Morgenen, en delikat og billig Føde.

Kærligste Hilsener din Bror Jens.

6. bataljon, fægtningskydning i Borris 1912 (billedet udlånt af Prinsens Livregiments Mindestue)

Viborg Søndag 22/9 1912

Kære Bror Peder!

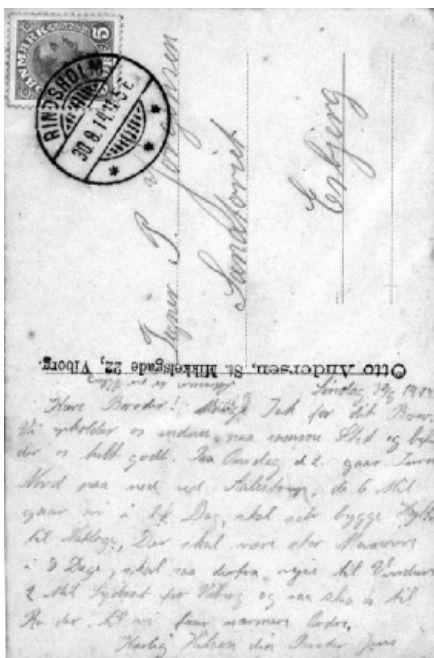
Ja, du faar meget undskyldte. Jeg maa tilstaa, jeg glemte din Fødselsdag [25. august]. Jeg var nemlig i Borris i de Dage, saa Livet var jo ikke helt normalt for mig. Det var kedeligt for dig med den lange Sygeleje, godt du nu er bleven rask, nu er det rigtig Arbejdsvejr. Ja, nu haaber jeg ikke, jeg skal gaa i Uniform i mere end fjorten Dage længere denne Gang. Vi har ikke trukken Lod endnu, ved heller ikke hvornaar, men det maa jo snart blive. Jeg er jo nødt til at leje, hvis jeg ikke trækker mig fri. Vi har haft en meget let Sommer, faar aldrig saadanne Dage mere. Jeg er godt tilfreds med, jeg har været Soldat. Vi gaar somme Tider lange Ture, som kan merkes i Benene, naar man en Dag gaar fire Mil og har Øvelse over Bakker og Dale, Pløjejord og Lyng til over Knæerne. Ubehagelig men interesandt kan det være at blive Purret op om Natten. F. Eks. en Nat Kl. 11½ der blev kaldt paa os, vi maatte stille saa hurtig som muligt. Vi kom jo hurtig i Tøjet og fik Klundset paa og saa i Løb ned ad Gaden til Stillingspladsen. Vi gik saa ud i den Stjerneklare Nat, tre Timers rask Martc, fik Poster udstillet og Resten plaseret i Vejgrøften, hvor vi kom til at fryse nok saa meget, end vi før svedte, indtil vi fandt paa at lægge os i Klynge oven paa hinanden ligesom en Kuld Grise, Vi laa der i to Timer, da begyndte det at dages og Kampen begyndte. Vi tog nogle Mand til Fange, og Skydningen varede to Timer. Vi fik saa Hvil, fik gravet Kogehuller og kogte Kaffe til Maden. Da det var indtaget, fik vi en ny Øvelse og kom til Viborg Kl. 12. Vi sov godt om Eftermiddagen. I Morgen skal vi ordentlig i Krig, sammen med Mønstringsmandskabet og en Bataillon fra Fredericia samt Randers Dragoner. Vi skal vist have Øvelse sammen det meste af Ugen. Lørdag afrejser vi til Mariagerøgen for at have Øvelse der. Rejsen derop vil tage to Dage. Kommer hjem Lørdag, afleverer vort Klundts og træder af som cevil Søndag Form. Rejser fra Viborg Kl. 12 er i Ringkøbing Kl. 6½ hvis alt gaar vel. Jeg skal til Bandsby i de Dage Hans [Jenses storebror] skal til Mønstring fra den 20 til 26 Oktober. Saa skal jeg jo snart til Fyn og rigtig være Landmand igen. Nu er det jo ogsaa et Aar siden. Jeg skal have 150 Kroner for Vinteren til April. Vi bliver jo en hel Flok paa Fyn og tæt samlet. Nu faar man jo se om det vil gaa for mig derovre. Jeg har ingen rigtig Tro til, at Fyn bliver min fremtidige Opholdsted.

Kærligste Hilsener Din Broder Jens.

Det fremgår af Jens' soldaterbog, at han var i tjeneste fra 23. april til 6. oktober 1912. Han var ganske vist indkaldt indtil 22. marts 1913. Men som man også kan forstå af

Jens sendte det samme postkort til flere af sine søskende. Postkortet er et billede af Jens i uniform. Der er et frimærke med værdi 5 ore og billede af Christian 10., stemplet 30.8.14.11.5E. Et dejligt billede med »10« i kasketten = 10. bataljon.

En reservebataljon, der ikke oprindeligt hørte til i Viborg (som han jo også antyder – er blandt fremmede). Denne bataljon var opstillet af sammensatte reserver og altså ikke en linjebataljon. Når mødested og samling er Viborg, hænger det sammen med Jyllands midtpunkt og den omstændighed, at Jyske Division (2. Generalkommando) havde sæde her. Helt præcist i bygningen fra 1913 i Sankt Mathiasgade »Generalkommandoen« – nu Leoni advokater.

Han er iført uniform M/1888. En udvikling af den uniform, man anvendte i 1864 med mørkeblå våbenfrakke (jakke) og almindelige grå bukser med ombøjning (en tradition, den danske hær fortsat anvender og stort set er ene om). Fra 1915 begyndte man at iklede med uniform M/1915, der var lysegrå overalt og som anvendtes helt op til 2. Verdenskrig. Han er udstyret med det velanskrevne Krag-Jørgensen gevær M/89.

brevet, har han købt sig fri, hvis han ikke trak frinummer. I soldaterbogen står der Lodtrækningsnummer 39.

Som det fremgår af brevene, var Jens ikke særlig interesseret i soldaterlivet. Han ville hellere være karl på landet. Efter at have været forkarl på gården Pindstofte på Fyn, fik han arbejde som tjenestekarl på Blaaholt, en gård på Bornholm. Jens skrev breve til sin familie, mens han var på Bornholm, og beskrev naturen der.

Ifølge soldaterbogen er Jens tilknyttet Bornholms Værn fra 23. maj 1913 til 4. februar 1914. Fra 5. februar 1914 igen tilknyttet 10. bataljon, 4. kompagni.

Men så udbryder 1. verdenskrig. Her i Danmark var vi neutrale. Men der blev indkaldt unge mænd til sikringsstyrker i tilfælde af krig. Jens blev indkaldt. I den tid skrev han breve til sin familie. Nogle af disse breve er heldigvis blevet gemt. De giver et indblik i, hvordan hverdagen var for ham dengang.

Søndag 30/8 1914

Kære Søster! Mange tak for Brev og Pakken. Paa Onsdag siger vi Farvel til Sognet her og marcherer 6 Mil Nord paa som vil vare 1½ Dag. Der skal vi saa være 8 Dage, og saa derfra og til Vindum 2 Mil Sydøst for Viborg, hvor vi skal slaa os til Ro, til vi faar nærmere Ordre. Jeg er rask, og Tiden er slet ikke saa lang, nu man bliver vant til Forholdene. Kærlig Hilsen din Broder Jens. Hils Hans og Albert. Adressen pr. Viborg

I soldaterbogen står der, at Jens var indkaldt til Sikringsstyrken 5. august 1914-31. januar 1915.

Tostrup, Mandag 10/9 1914

Kære Broder Peder.

Som du maaske allerede har hørt, blev jeg sammen med 14-15 Mand mere fra Holmsland reven bort fra Høstens Travlhed og iført den blaa Uniform for at være rede, hvis Landet skulde komme i Fare. Ordren kom Onsdag Middag og vi afrejste saa med 3.30 Toget, kom til Viborg med Ekstratog fra Struer kl.9.30. I Studevogn uden Bænke fra Holstebro. Ved Lygteskin blev vi indskrevet til vore Afdelinger, og blev ved Midnat færdig til at faa vor Udrustning udleveret, kunne saa kl. 1 gaa til ro i Ekcercerhuset paa den bare Gulv selvfølgelig, med vor Kappe under os og Tornysteret til Hovedpude, jeg sov storartet.

Hele den store Sal var fyldt med Soldater, der laa paa otte Rækker og en Del måtte ligge ude. Kl. 5 blev vi purret op og med fuld Oppakning gik det Syd paa ud af Byen. Efter 2,½ Timers March havnede vi i en Gaard i

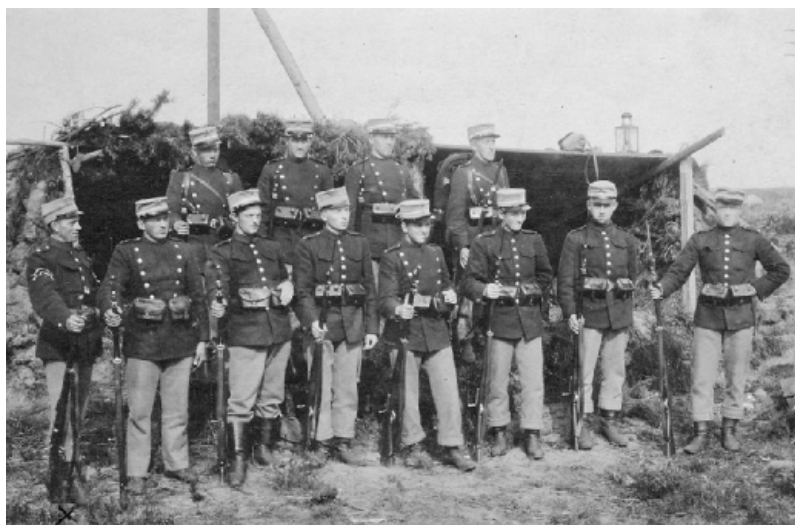

Eksercerhuset, Rødevej. Opført 1871 af arkitekt Julius Tholle. Foto Ole Degn 2014.

Tostrup, hvor jeg sammen med 45 andre blev indkvarteret. Vi har en lille Vognskur til Dagligstue og Sovekammer over Hestestalden, er aldrig af Tøjet, trækker kun Støvlerne af og sætter dem ved siden i Tilfælde af, der skulde komme Ekstrabud. Vi ligger nogen faa Tusind Mand i Viborg og Omegn. Har Øvelse fra kl. 7 til 12 og fra kl. 3 til 6, har det ikke særlig streng, nu man bliver vant til at gaa i Seletøj. I førstningen trykkede Tornysteret noget. Kunde aldrig have faaet bedre dage, hvis vi kun havde været 9-10 Mand her. Til Middag faar vi Kød og Suppe den ene dag og Ærter og Flæsk den anden, ubeklagelig. Kaffe to Gange daglig, men det kniber at faa Smør og Sukker til at slaa til. Det mest kedelige for mig er, at jeg er bleven flyttet til en anden Kompagni, end jeg lærte, saa jeg træffer ikke et kendt Menneske. Det er mest Nordjyder her. Mange Socialister, til al held kan der ikke faas Spiritus paa nogen maade. Jeg antager at Kristian Iversen [*Jenses svoger*] bor en Mils Vej herfra, men det bliver vist umuligt at træffe ham. Naa, det gør nu ikke saa meget, man faar snar nye Kammerater. Det var vel sagtens det bedste, at vi holder os uden for Krigen, men man er jo aldrig sikker paa at slippe fri alligevel. Det vil alligevel blive sært saadan at komme til at staa Ansigt til Ansigt med Døden. Jeg tror ikke der er en ene-

ste, som bor her, der kan tale uden at Bande. Sært nok vi unge Mennesker har jo næsten alle Kammerater eller Bekendte, som er Død ung, men har alligevel ikke vilie til at faa vor Forhold i Orden, saa vi kunne gaa Døden i møde uden at ængstes. For mit vedkommende har jeg tabt Lysten til at leve, men tør ikke at dø. Men det er jo vores Pligt mod Fædrelandet at gaa paa uden Frygt med Koldblodighed, blot man kan, naar det kommer til Stykket? Jeg kommer nok til at slutte, nu begynder Kammeraterne at vaagne fra Middagssøvn, jeg sidder og skriver ved en Tromle ude i det fri.

De kærligste Hilsener din Broder Jens
Adresse Menig No. 377 Jørgensen
10. Batt. 4. Komp. Tostrup pr. Rindsholm

Vagtpost ved jordhulen 1914. Billede udlånt af Prinsens Livregiments Mindestue.

Til Hr. Tegner P. Jørgensen
Sanatoriet, Esbjerg

Vindum 15/9 1914

Kære Broder!

Mange Tak for dit Brev, det glæder mig, at det går fremad med dit Helbred, kunde din Mave saa bare komme sig ogsaa. Vi er nu kommen til

Vagtpost ved jordbullen 1914. Billede udlånt af Prinsens Livregiments Mindestue.

Vindum og er indkvarteret 20 Mand, 1 Korboral og 1 Løjtnant i en pæn ny Gaard i Landsbyen, hvor vi faar en god Opvartning, og har det i det hele saa godt, som man paa nogen Maade kan forlange, det kniber dog lidt at holde Varmen om Natten.

Vi rejste den 3. fra Almind Kl. 11 og marcerede saa lige Nord paa gennem Viborg den første dag 3½ Mil og logerede saa om Natten i en Kløft ved Vejen, med lidt Halm over Benene, fint Vej. Kom dog ud paa Post Kl. 3, fik Kaffe Kl. 6 og fortsatte saa Marchen Nord paa med Øvelse ud over marken, hvilket ikke er behagelig. Med ømme Fødder og trætte Ben og en slunken Mave naaede vi til Nordager [*Nørager*] Kl. 2, hvor Jeg sammen med 6 andre blev indkvarteret paa en Gaard, hvor vi kom i seng og levede som smaa Grever. Øvelserne var korte og ikke anstrengende, desværre maatte vi derfra igen den 11. og drog af Sted Kl. 8 Morgen, først en lille Mil Øst paa og saa Syd paa ad Biveje, ud og ind, op og ned ad Bakke gennem en stor Skov, hvor vi blev meget svedte. Meget udaset naaede vi til Mammon [*Mammen*] Kl. 2 hvor vi holdt Hvil i to Timer og saa i Gang igen til Aften, gjorde Holdt og udstillede Feltvagter, de halve af os blev stoppet ind i en Lade, hvor vi laa saa tæt, at vi knap kunde røre et Lem, kom saa ud og afløste den sidste Halvdel. Fik Kaffe Kl. 6 uden Sukker og Fløde og ganske kold, kom saa af Sted paa det, i spredt Orden ud over Markerne, forfulgte Fjenden over Bakker og Moser og jog ham ind i en Skov, hvor vi sluttede aldeles

udmattede. Efter en lille kort Hvil humpede vi saa videre ad Vindum til, for gaa kunde vi ikke. Naaede hertil midt paa eftermiddagen, hvor vi straks blev budt ind paa en vældig Portion Risengrød med Frikadeller bag efter.

Det er jo ikke altid behagelig at være Soldat. Denne Tur er dog den værste jeg har oplevet, havde Vavler paa Fødderne paa størrelse med Tokronestykker, kunde knap gaa Dagen efter, er dog nu helt kommen mig. Nu bestiller vi ikke noget videre; kun for Tidsfordriv, gaar hjem i Regnvej; befinder mig for resten meget godt, meget bedre end hjemme, er slet ikke saa glad ved at komme til Holmsland igen. Min Bror Hans mangler mig vist meget. Naa, der er vel ogsaa Udsigt til, at vi bliver hjemsendt i en nær Fremtid. Der begynder at vogne Livslyst hos mig, ønsker at blive til noget, faa en Vilie og blive lykkelig, men jeg ved, det er Gud, som skal gøre det.

Kærlig Hilsen

Din Broder Jens

Adresse Vindum Pr. Rødkjærsbro

Stam- og Forplejnings-				oplysninger.			
I Nummer				TH Tjeneste		Forplejet	
fra	ved	fra	til	ved	fra	til	med
Mening	1/2	6 ¹ Ball. 5 ¹ Komp	12/22	6 ¹ Ball	12/4	12/2	
Befalingsmandst elev		13 ¹ v. 03 ¹ v ¹ - a	12/13	10 ¹ Ball	11/19	11/16	
Underkorporal		10 ¹ Ball 9 ¹ Komp	12/17	(Hyderbergell)	11/13	11/12	
Korporal (Uoff. i For-				10 ¹ Ball 9 ¹ Komp	11/15	11/15	
sterken.), Underlege,				10 ¹ Ball 9 ¹ Komp	11/15	11/15	
Underdyrlæge				(Kobachens detach)	11/15	11/15	
Kornet, Forplejningsass.				10 - - - -	11/15	11/15	
Sekondløjtnant (Lt. i For-							
sterken.), Reservistlan-							
dant (Lt. i Forsterken.),							
Reservelege, Reserve-							
dyrlæge							
Lodtræningsnummer	39	Uddannelsesår		15/2	Dommerlafe afagt / 19		
Levinstilling:	Landmand			Højde:	153	Haar: blond	
Talbetegnelse eller Almindelige Tjenes-	22			Vægt:	Luiddal	Øjne: blå	
bestemmelser				Særlige Bemærkninger:			
Bemærkelsesegn for Skytter (S), Pa-				Andre Vedtegninger (dog ikke Straffe).			
trouillerytters (R)				Ikke ikendt Straf ved Hæren.			
Vedtegning angaaende Anvendelighed til forskellig Tjeneste							

I soldaterbogen står der, hvor Jens har været, mens han var i sikringstyrken. Han var bl.a. afgivet til et vagtdetachement i Aarhus fra 25. november 1915 til 14. december 1915.

K.F.U.M.s Soldaterhjem
(Statsunderstøttet)
Klostergade 35, Aarhus

9/12 1915

Kære Broder Peder!

Nu nærmer sig jo Julen. Og da vi nu er omtrent voksne, Vilde det vel være i sin Orden at overbringe vores Søstre Julegaver. Jeg ved jo nu ikke hvad du har tænkt dig, men jeg tænker mig, at i økonomisk Henseende er vi omtrent lige stillet, og der er jo ikke noget at prale af, men ved at slaa os sammen kunde vi vel bedre opnaa at købe noget, som kan være til Glæde. Hvad det nu skal være, har jeg ikke det mindste Begreb om. Det haaber jeg at kunde overlade til dig, lige saa vel som hvad det skal koste. Jeg ved ikke om en Krone fra hver (til hver) kan klare det. Det kan du jo nemmest skønne, naar du kommer i Butikken. Far og Mor skulde vi jo ogsaa have en Overraskelse til maaske i form af Marcipan. Du har maaske andre Planer, i saa fald vil du nok lade mig det vide snarest.

Du har vel nok været hjemme, saa du ved, jeg er i Aarhus. Jeg har været saa heldig kun at være paa Vagt hver tredje Dag, saa jeg kan nok faa hvilet ud. Det er ellers temmelig streng for hvem der gaar ved Havnen. Jeg har været der tre Gange. Det bliver 8 Timers vagt, og 5 Timers March til Posterne, naar det saa er koldt, saa man skal gaa hele Tiden for at holde Varmen, bliver det 13 Timers March i Døgnet, er det saa tilmed meget glat i Gaderne, kan det være Haardt nok for Benene, som for Resten ikke har været stærke, siden jeg er kommet i Trøjen, har Aareknuder, var paa Aalborg Sygehus i 5 Dage i Førstningen, men fik ikke gjort noget ved det. De Dage vi ikke er paa Vagt Marcherer vi om Formiddagen ud i Skoven, tager ind paa et Hotel og drikker Kaffe. Spillemand har vi med, som underholder os med Klavermusik, kommer hjem Kl. 12 og er saa fri for Resten af Dagen, men maa ikke forlade Byen. Har hilst paa Lene og Mine her i Aarhus, men besøge dem, kan jeg desværre ikke saa godt. Antager at vi skal rejse til Hobro igen den 15. dennes. Saa vil det jo ikke vare længe før man kan faa Juleorlov. Det bliver vist lige som sidste Aar, jeg tror jeg hellere vil have fri fra den 26. til den 30. end fra 22. til 26. Saa jeg kommer neppe hjem til Juleaften, da jeg antager der er nok, der vil helst det. Saa haaber jeg at faa min 6 Dages Orlov først i Januar, jeg synes, jeg er helt godt stillet, naar det bare kan gaa efter Ønske. Det er forfærdelig, som vi skal have Frost i Aar, det er ikke heldig for Mureriet; Haaber du er nogenlunde rask.

Kærlig Hilsen
Din Broder Jens

Aargangen, De hører til hvert enkelt Aar.

34.

1924	hører De til 1'Aargang	1922	hører De til 11'Aargang
- 1923	- 2'	- 1923	- 12'
- 1924	- 3'	- 1924	- 13'
- 1925	- 4'	- 1925	- 14'
- 1926	- 5'	- 1926	- 15'
- 1927	- 6'	- 1927	- 16'
- 1928	- 7'	- 1928	- 17'
- 1929	- 8'	- 1929	- 18'
- 1920	- 9'	- 1920	- 19'
- 1921	- 10'	- 1921	- 20'

Frivillig Tjeneste ved Mobilisering.

35. Er De værnepligtig Officer eller Underofficer eller lignetillet med sadanne, vil De, naar Deres Værnepligt ophører, blive forespørgt af den Afdeling, som De sidst stod i Nummer ved, om De vil gøre frivillig Tjeneste ved Mobilisering.

Er De Underkorporal eller Menig, kan De — efter at De har aflyst Deres Værnepligt — ansøges til frivillig Tjeneste ved Mobilisering, naar De henvender Dem skriftlig eller muntlig til den Afdeling, De ønsker at gøre Tjeneste ved.

Naar en ny Mobilisering er indsat, tjener først nævnte Mobilisering, og derefter Mobilisering, indføres på denne Strimmel. Paa denne Strimmel indføres Hjemsendelsespasat.

6) Batajls 4' Komp

Lette Nr. II. G. I.

VIBORG den 16/11 1916

Hjemsendelsespas.

Menig Nr. 374/1912

J. P. Jørgensen

er i Dag Kl. 12.30 hjemsendt til

5' Udskrivningskreds 35 Lsgd.

Ved Hjemsendelsen skyldes han Staten (Bogge) 1/2

1/2 Køn. Ore.

Som hel eller delvis Dækning for dette Beløb er tilbageholdt _____

Hans militære Afdeling har givet ham

1/2 Køn. Ore i Forskud paa Rejsepenge.

Langtjenestereens Fæstetegn.

Ovennævnte værnepligtige har meldt sig.

(Sted og Dag) Ny Sogn den 17/11 1916

(Underskrift) J. P. Jørgensen

Langtjenestereens

Vend om!

D. S. 10000000, 170000

Jens' hjemsendelsespas fortæller, at han er hjemsendt 16. november 1916 kl. 12.30, og at han har meldt sig til legdsbestyreren i Ny Sogn 17. november 1916.

Efter at far blev gift med mor, skrev han ikke breve mere. Det tog mor sig af. Det gjorde hun godt. Hun skrev utallige breve til mig og mine søskende.

Far blev gift 1. gang 24. marts 1918. Der var 10 børn i 1. ægteskab. Far giftede sig 2. gang 24. marts 1935. Der var 7 børn i 2. ægteskab. Han købte en gård i Vestjylland i 1922, som han drev til sin død i 1974.

Jens Pufflod Jørgensen, født 29. maj 1891 i Bandsby, Nysogn, Ringkøbing Amt. Indkaldt som soldat 23. april 1912 til 6. bataljon i Viborg, nr. 337. Fratrådt 6. oktober 1912. I september 1914 blev han på grund af Verdenskrigen indkaldt til sikringsstyrken, denne gang 10. bataljon, og gjorde tjeneste forskellige steder, i Viborg, og i Århus. 16. november 1916 fik han hjemsendelsespas.

Agnes Pugflod Jørgensen. Født 1942. Læreruddannet på Herning Seminarium og dimetteret 1968. Ansat ved Det grønlandske Skolevæsen fra 1968 til 1982. Ansat i Kangâmiut i fem år, i Arsuk to år, i Nanortalik tre år, på DLH i Skive et år og i Narssaq to år. Derefter ansat på Mors og de sidste 10 år på Nordre Skole i Viborg. I 2009 medvirkende ved udgivelse af *Almind Sogn – før og nu*. Formand for lokalbladet *Landsbyposten* og aktiv i lokalsamfundet i Almind-Birgittelyst. Adresse: Syrenstien 1, Birgittelyst, 8800 Viborg

Beretning til generalforsamling

17. februar 2014

2013 har været præget af vor vedvarende jagt på flere medlemmer, vedvarende diskussioner om Samfundets økonomi samt – efter vor egen mening – gode arrangementer.

Antallet af medlemmer og økonomi hænger sammen. Havde vi blot 50 medlemmer mere, ville det styrke økonomien. Det undrer os, at man i en by og på en egn som vores ikke kan mønstre et højere medlemstal. Vi forsøger konstant at gøre reklame for os selv på flere fronter.

Vi har en hjemmeside www.HSVIB@dk.

Medlemmer af bestyrelsen møder op til arrangementer og viser flaget til f.eks. Store Bogdag og Naturens dag på Hald. Her deler vi gratis ud af ældre bøger og nye programmer samt får en snak med folk. Vi har sendt breve til de lokale historielærere og er i gang med at lægge ældre bøger og aktuelle programmer ud som gratis appetitvækkere på Viborg Bibliotekerne.

Når bestyrelsesmedlemmerne privat er ude at holde foredrag, medtages altid eksempler på årbøger og aktuelle foldere.

Der sker indmeldelser, men også frafald, væsentligst grundet alder.

Også i dag skal derfor appelleres til vore medlemmer om at udbrede kendskabet til vor fortræffelige forening og dens aktiviteter.

Med hensyn til økonomien vil kassereren i sin gennemgang af regnskabet komme nærmere ind på de nødvendige tiltag, vi har måttet foretage.

Men fra min side skal nævnes, at vi selvkært måtte forholde os til, at vi sidste år havde et underskud på driften og derfor måtte tære på kassebeholdningen. En situation, der er uholdbar. I 2013 er derfor blevet strammet op på driften ved bl.a. at holde årbogens format på vor gennemsnitlige norm, ca. 130 sider – i modsætning til 2012, hvor bogen ekstraordinært var på 258 sider. Herved reduceredes trykkeudgiften, der også var gennem en udbudsrunde for at finde det billigste trykkeri.

For at spare porto har bestyrelsen indført, at de, der får tilsendt deres årbog, pålægges udgiften til porto. Alternativet er afhentning ved præsentationen eller inden for de næste 14 dage i Museets ekspedition. En service, vi er taknemmelige for. Herved er i 2013 sparet porto for ca. 120 årbøger, hvilket er meget tilfredsstillende.

Var disse tiltag ikke taget i anvendelse, kunne der i stedet været blevet tale om en egentlig kontingentforhøjelse for alle, hvilket bestyrelsen ikke har ønsket at gennemføre. Et andet alternativ var at få afklaret, om Viborg Kommunes udmelding om, at Viborgs unikke historie er et af dens hjørnesteene for promovring af kommunen, også kunne indebære, at man økonomisk ville støtte vor bogudgivelse, som man tidligere havde gjort. Svaret var en klar afvisning såvel fra Kulturudvalget som fra borgmesteren personligt. Nogle kan have læst et indlæg derom i *Viborg Stifts Folkeblad* 31. maj. I stedet henviste man til, at vi kunne indgå i et bogsamarbejde med Museet, der jo hvert år udgiver sin egen bog: *Viborg Bogen*. Historisk samfund vil gerne samarbejde og gør det ad hoc med mange kulturelle foreninger, men bestyrelsen fandt, at en egentlig fællesudgivelse ville betyde Samfundets opløsning. Derfor i stedet de ovenfor nævnte tiltag. Vores udgangspunkt er, at så længe, vi kan opretholde en selvstændig forening, vil vi gøre det.

To bestyrelsesmedlemmer har bedt om at måtte forlade bestyrelsen »uden for nummer« grundet arbejdspress i andre sammenhænge. Vort mangeårige medlem Jesper Hjermand har påtaget sig hvervet som kasserer i Bisp Gunnars gilde og som formand for De fem Hald'er. Han har derfor bedt om en pause. Line Højgaard har foretaget et arbejdsmæssigt skifte fra Thorning Museum til LEGO i Billund. Denne daglige køretur sammenholdt med små børn har gjort, at også Line har bedt sig fritaget. Det har bestyrelsen forståelse for. Der skal lyde en tak til såvel Jesper som Line for deres arbejde i bestyrelsen. Vi håber, de kan vende tilbage engang med deres faglighed. Da de ikke i dag er på valg, har bestyrelsen forsøgt at finde afløsere til at indtræde direkte. Vi er derfor glade for at kunne byde velkommen til arkæolog Lars Agersnap Larsen som afløser for Jesper Hjermand. En afløser for Line, der jo rent fysisk sad i Thorning – på Blichers egn – et område, vi meget gerne fortsat ser repræsenteret i bestyrelsen, kan vi ikke lige i dag løfte sløret for, men håber det snarest vil falde på plads.

Inden jeg går over til at nævne de forskellige arrangementer, vi alene og i samarbejde med andre har gennemført i 2013, må jeg nævne mit yndlingsprojekt: bevarelsen af Hallumstenen – bedre kendt som Tissestenen.

Som bekendt rejstes denne beskedne mindesten ved Hallumgård, 5,5, km. ude ad Holstebrovej, efter kong Frederik 7.s og grevinde Danners besøg i Viborg i juli 1861, hvor de bl.a. skulle indvie Stiftsmuseet. Man kan således kalde stenen for museets dåbsattest. Stenen var senere blevet nedtaget, brudt i stykker og anvendt som henholdsvis trappesten og portstolpesten. Omkring 1930 hørte min forgænger teglværksejer Gulddal om stenen og tog affære. Han fandt stumperne, fik dem sat sammen, stenen

renset og opmalet og genplaceret på det oprindelige sted. Her har den så stået – 1 m. fra asfalten på hovedvej 16. Udsat for vind og vejr samt vejsalt. Ingen skænkede den en tanke, og den var blevet ulæselig. Bestyrelsen søgte derfor om midler fra boghandler Børge Nielsen og Hustrus Fond til atter at redde den, hvilket blev bevilget. For beløbet siger vi tak. Ligeledes tak til friske folk fra kommunens Park- og vejafdeling, der vederlagsfrit skånsomt fik stenen bragt til Liseborg, hvor den lige nu er under kyndig undersøgelse og behandling af konservator Margit Petersen. Den skulle gerne blive som ny igen og opstilles – ikke nødvendigvis igen op ad hovedvejen, men et passende sted. Hvor er endnu ikke besluttet.

Lad mig kort slutte med arrangementer i 2013.

Årets første foredrag afholdtes 24. januar sammen med Alliance Française og støttet af Folkeuniversitetet. Redaktør Bjørn Bredal fortalte om den landsforviste Malte-Bruun, der blev en stor kulturpersonlighed i Napoleons Paris.

19. februar afholdtes generalforsamling hvorefter lokalhistorikeren Helmut Spanggaard Munch viste lysbilleder fra »Det forsvundne Viborg«. Billeder, hvoraf nogle senere kom i bogform fra Vingaards Officin.

Forfatteren Jan Svendsen holdt 19. marts foredrag om tørv. Om mosen og mystikken dér og om, hvordan tørveproduktionen kulminerede under besættelsen, hvor 70.000 mennesker var beskæftiget med at skaffe energi. Folkeuniversitetet støttede også her.

Den 17. april drog vi til Løgstrup for at høre Ellen og Villy Møller Jensen berette om Løgstrups opståen og arbejdet med udgivelsen af bogen *Løgstrup i 100 år*.

Første halvår sluttede den 16. maj i godt vejr med en rundvisning og efterfølgende spisning i Hvolris Jernalderlandsby. Under spisningen blev der fortalt om Anders Olesen og hans liv samt udgravningerne på stedet.

Efterårssæsonen indledtes den 16. september, hvor vi i samarbejde med Bisp Gunnars gilde og Folkeuniversitet havde fået historikeren Patrick McGuire til at fortælle om kristningen af Danmark, der næppe, som Harald Blåtand skrev det, lige skete på hans bud, men snarere var en proces over flere århundreder.

Næste foredrag, der også havde Folkeuniversitetsstøtte, fandt sted på Landsarkivet den 22. oktober, hvor sognepræst Henrik Gade Jensen underholdt med det danske civilsamfund før velfærdsstaten. Et foredrag, han kaldte »Menneskekærlighedens værk«. Bl.a. om private indsamlinger, der i samtiden anvendtes til filantropi eller caritas.

Året sluttede som vanligt med præsentation af årbogen. Denne gang den 25. november.

Også 2013.s arrangementer har været præget af god tilslutning – i gennemsnit ca. 50 tilhørere pr. gang – hvilket bestyrelsen vil tage til indtægt for valg af gode oplægsholdere og emner.

Vi har tilstræbt at gøre det lige så godt i 2014. Så vel mødt!

Til allersidst skal jeg heller ikke undlade at nævne, at samfundet i efteråret sammen med Viborg og Omegns Amatørarkæologer, Hald Ege Samlingen, Dollerup Lokalhistoriske Arkiv, Hald Eges Kulturelle Forening samt Foreningen De fem Hald'er, har været medarrangør af en foredragsrække på fem meget velbesøgte foredrag om middelalderborge og de ældste Hald'er. De fire af foredragene blev afholdt på Hald, det sidste her i museet.

Sluttelig vil jeg rette en tak til revision og til bestyrelsen for deltagelse, arbejde og diskussioner i årets løb.

Jørgen Østergaard

Årsregnskab for 2013

Resultatopgørelse 1. januar - 31. december 2013

Indtægter	2013	2012
Kontingenter 2013 (modtaget i 2012)	-31.400	-40.700
Kontingenter 2013 (modtaget i 2013)	-25.600	0
Tilskud, Kulturelt Samråd,	-6.300	0
Tilskud, Viborg Kommune	0	0
Tilskud, Kulturudvalget	0	0
Bogsalg	-2.935	-6.168
Børge Nielsens Fond	-10.000	-10.000
Andre indtægter (kaffesalg)	-350	0
Renteindtægter	-83	0
I alt	-76.668	-56.868
Udgifter		
Trykning og redaktion af årbog	35.532	64.512
Trykning af program (inkl. del 2013)	7.253	4.193
Annoncering (inkl. rest 2013)	3.028	3.472
Porto	6.400	7.916
Foredrag, inkl. leje af lokaler	11.823	23.170
Bestyrelsesmøder og administration	3.528	10.112
Kontingenter, DHF	1.628	1.992
Bankgebyrer	40	80
I alt	69.232	115.449
Indtægter	76.668	
Udgifter	-69.232	
Årets resultat overføres til status	7.436	

Balance pr. 31. december 2013

Aktiver

Jyske Bank, konto 7831 146232-5	kr.	6.366
Jyske Bank, konto 7831 170668-1	kr.	64.833
Pengekasse	kr.	1.238
Modtaget kontingent for 2014	kr.	-18.800

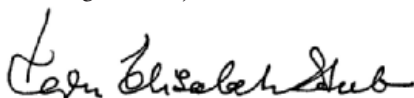
Aktiver i alt **kr. 53.637**

Passiver

Egenkapital, saldo primo 2013	kr.	46.201
Overført fra resultatopgørelse	kr.	7.436

Passiver i alt **kr. 53.637**

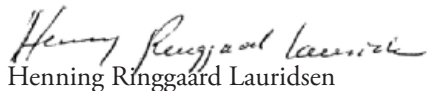
Viborg, den 7. januar 2014.

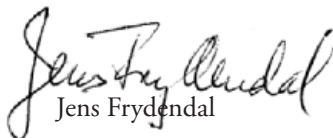
Karen Elisabeth Stub, kasserer

Undertegnede har dags dato revideret regnskabet for året 2013.
Kassebeholdningen er til stede og svarer til de foreviste bilag.

Viborg, den 11. februar 2014

Henning Ringgaard Lauridsen

Jens Frydendal

